

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1778-1978
200-LETNICA
VZPONA NA TRIGLAV
PRILEGA

1

LETNIK LXXVIII

1978

Ā L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Anton Ingolič	Hvala ti, Triglav	1
Tone Škarja	V spomin Cenetu Kramarju	4
Bine Mlač	Pod skritim vrhom	6
Milan Vošank	Od Raduhe do Civette	8
Borut Korun	Srečanje s Skalo v Bohinjki	16
Borut Lajevec	Fractura cruris	21
Iztok Tomazin	Stena jutranje zarje	27
Tone Strojín	Na Grossvenediger (3674 m)	31
Zlatka Strgar	Vračanje h goram	35
Janko Plevel	Centralni steber Rzenika	36
Dr. Ivan Pavšič	Razmišljanje ob desetletnici izletov v zamejsko Koroško	37
Darko Naraglav	Bogastvo ni samo denar	39
Jožica Kabaj	Moja planinska transverzala	40
Drago Kumer	Dragov dom na Homu	41
Dr. Ervin Mejak	Kako je prišlo do Potočke zijalke	43
Janko Humar	Pismo	43
Ing. J. Teržan	Gozdna galerija	44
Tone Wraber	Sedemdeset let botanika Viktorja Petkovška	46
	Društvene novice	48
	Alpinistične novice	63
	Varstvo narave	64
	Iz planinske literature	66
	Razgled po svetu	71

Naslovna stran:

Viš s Špika nad Špranjo
 Foto dr. Jože Andlovic

Notranja priloga:

- 1 Del gorskega sveta nad Jezerskim — Kranjski dom na Ledinah, s Križem, Skuto in Dolgim hrbtom — Foto Franci Ekar
- 2 Kranjski planinski dom na Ledinah, v ozadju Križ (2429 m), Skuta 2532 m), Dolgi hrbet — Foto Franci Ekar

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Franc Vogeltnik, dr. Tone Wraber, ing. Albert Sušnik, ing. Janez Bizjak — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 200 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 360 din (20 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskalnimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

Glasilo

Planinske zveze Slovenije

»Planinski Vestnik«

je bilo z ukazom

predsednika republike

Josipa Broza-Tita

ob 80-letnici izhajanja

za poseben prispevek

k razvoju planinstva

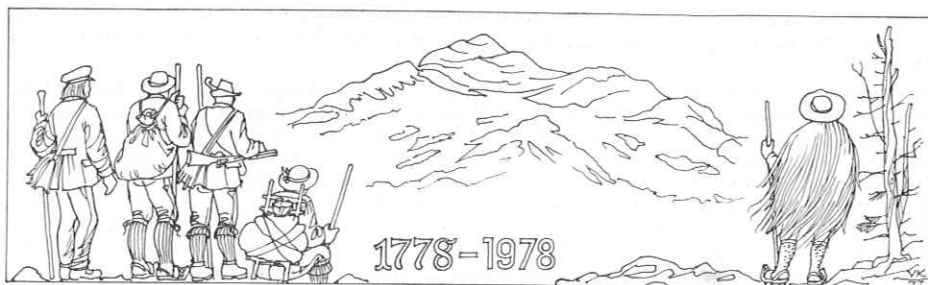
v Sloveniji

odlikovano

z redom zaslug za narod

s srebrnimi žarki

Planinsko društvo
 PTT Ljubljana
 želi vsem planincem
 v letu 1978
 mnogo lepih
 doživetij na
 planinskih poteh.
 Hkrati tudi vabimo,
 da obiščete
 Poštarsko kočo
 na Vršiču.

HVALA TI, TRIGLAV!

ANTON INGOLIČ

Hvala ti, Triglav! Tehle svojih spominov ne morem začeti drugače kot z zahvalo Triglavu, saj sem v svojem ne tako kratkem življenju dolžan zahvalo za premnoga svoja najlepša, najmočnejša in tudi najgloblja doživetja prav našemu planinskemu velikanu.

Rojen sem sicer sredi položnih njiv in travnikov, toda iz naše ravninske vasi je lep razgled na bližnje Pohorje. Tja gor pa sem rad zahajal že kot bosonogi deček, ne samo, ker sem se na Gromberku pod Šmartnom pri svoji babici in svojem dedku lahko do sitega najedel rženega kruha in kislega mleka, v jesenskih dneh pa si nabral hrušk, orehov in kostanjev, pač pa zaradi strme poti skozi temne smrekove gozdove in predvsem zaradi širokega razgleda, ki se mi je odpiral z babičine in dedkove kmetije po Ptujskem polju vse tja do Slovenskih goric in Haloz. Ko sem si kmalu zaželel še širšega razgleda in še bolj strme poti, sem začel zahajati še više, k Ruški koči pri Arehu. Toda za vselej sem se zapisal planinam, ko sem se v velikih počitnicah kot četrto- ali petošolec mariborske realke, torej poleti 1924. ali 1925. leta, v družbi nekaj dijaških tovarišev pod vodstvom tedaj že izkušenega planinca gimnazijca Romana Klasinca prvič povzpel na Triglav. Z vlakom smo se odpeljali v Mojstrano, skozi Vrata prispeli pod mogočno Severno steno, se triglavskemu vrhu približali po Tominškovi poti, noč prespali v koči na Kredarici in se v zgodnjem jutru naslednjega dne dobesedno pognali na vrh; tam pa se, samozavestni, da smo, nekateri prvič, zmogli tolikšno strmino, vsi prevzeti razgledovali z najvišje slovenske gore na vse strani in dolgo dolgo uživali lepoto planinskega sveta. Sestopili smo po dolini Triglavskih jezer, ki so nam odkrila nove lepote. Tudi pot po Komarči je bila izredno doživetje, da ne govorim o slapu Savice, s katerega kar nisem mogel odtrgati pogleda. In ko smo se okopali v Bohinjskem jezeru, ki sem ga tudi videl prvič, smo sklenili, da jo mahujemo še na Stol. Vendar jaz nisem prišel dalje kot do vznožje te gore, ker so mi prej razpadli moji dolinski čevlji.

Čeprav je od te moje prve ture minilo že več kot pol stoletja, mi je še vedno v živem spominu, medtem ko so se zabrisali spomini na premnoga bogata tuja mesta in lepe tuje kraje, ki sem jih obiskal mnogo pozneje. Za fanta, ki je dotlej poznal le južna pobočja zelenega Pohorja, je bila ta nekajdnevna gorska tura ob najlepšem vremenu zares nepozabno doživetje, obenem pa najmočnejša vzpodbuda za nadaljnje poti v gore. In res, od tega prvega srečanja s Triglavom in sploh z našimi gorami skorajda — razen med vojno — ni minilo poletje, da nisem vsaj teden dni preživel v planinah. Leto za letom sem odkrival nove predele našega, a tudi tujega gorskega sveta, v tistih gorah, kamor sem zahajal znova in znova, pa sem odkril ob vsakem obisku nove lepote. Na sam Triglav sem se povzpel še osem- ali devetkrat. Zadnjič sem stopil v Aljažev stolp konec avgusta 1970. leta. Tudi te svoje zadnje ture ne bom pozabil. Na poti z Velega polja me je s tolikšno silo zgrabilo v prsih, da sem pri priči moral obstati in potem precej časa počivati. Toda ko so bolečine popustile, sem nadaljeval pot, čeprav sem bil sam. Brez težav sem prišel do Planike pod Triglavom in drugo jutro sem se, spet sam, povzpel na Triglav. Toda deset dni pozneje me je napadlo znova, tedaj na ravni Titovi cesti v Ljubljani. Bil je, kakor so nekaj dni pozneje ugotovili specialisti, napad angine pectoris. S tem napadom pa je bilo, žal, tudi konec mojih poti v gore.

Moje pravo planinarjenje se je torej začelo s Triglavom in se s Triglavom tudi končalo. Za vse, kar sem v gorah doživel, se zares imam zahvaliti prav njemu. Koliko vsega je bilo!

Nepopisne lepote gorskega sveta, tako tistega, ki ga ni drugega kot divje razčlenjeno skalovje, grušč, previsne stene in očrneli kamini, kot tistega, ki je obraščen z nizkimi borovci ali visokimi smrekami, jelkami in macesni; kristalno čiste jutranje in zasanjane večerne zarje, kakršnih ne vidiš v dolini; slepeče bleščanje zvezd v nočni tišini, kakršne tudi ni nikjer v dolini! In koliko je vredno merjenje lastnih moči in premagovanje telesne utrujenosti, predvsem pa strahu in tesnobe, ko na ozki polici nad prepadom ne nadoma ne moreš ne naprej in ne nazaj, vendar pa ne odnehaš in končno zmagaš! In spet lahkotna sproščenost in blagodejna izgubljenost samotnega gorskega hodca na orebenih poraščenih z gosto planinsko travo! Za vse to hvala ti, Triglav! Kakor tudi za človeško tople, tovariške ure v zavetju planinskih koč! Za srečanja z vedrimi planinci in drznimi plezalci, z vsemi ljubitelji gora! In v gorah so ljudje sploh bolj odprti, bolj odkriti in bolj neposredni, zato so prijateljstva, ki jih človek sklene v planinah, trdnejša in trajnejša od tistih, ki so sklenjena v dolini.

Tudi za vse, kar sem v gorah doživel tesnobnega in celo grozljivega, sem ti hvaležen, Triglav! Tako za grozo, ki me je prevzela, ko me je, samega, na poti skozi dolino Triglavskih jezer zajelo neurje z oglušujočim grmenjem in sekanjem strel vse naokoli mene, kakor za tesnobo, ki me je skorajda omrtvila, ko mi je na Mangartu zdrsnilo s podedenele gazi na hudo strmeh snežišču in me zaneslo daleč dol ter treščilo v večjo skalo, ki je, moja rešiteljica, kdove kdaj občepela prav na robu še hujše strmine. In vendar sem zbral toliko moči, da sem se vrnil na pot na drugo stran snežišča, prečkal še nekaj manjših snežišč in se kljub razparani meči na desni nogi še tisti dan oziroma tisto noč odpeljal s fičkom, sam seveda, na oddelek za poškodbe ljubljanske poliklinike. Hvala tudi za praske, ki sem jih dobil, in za strah, ki sem ga užil, ko sem se, spet sam, spustil z Velike planine po slabo obraščeni, malodane prepadni rebri dol v dolino do potoka Volovjaka, pa za hudo tvegani, toda rešilni skok z roba gotovo dvajsetmetrov visoke stene na smreko, ki je rasla ob vznožju te stene in s katere sem srečno splezal na tla in se ves preznojen vrgel v hladno vodo deročega potoka; hvala tudi za dalj kot enourno tavanje na Dobrči v najbolj gosti megli, kar sem jih kdajkoli doživel, dokler slednjič le nisem otipal vrat v Kostonjevo koč. Srhlljive trenutke sem doživel tudi, ko sem se — spet sam — nekje na poti na Triglav srečal z dvema orloma, ki sta privršala iz bližnje stene in napravila nekaj krogov tik nad mojo glavo. Vsa ta in podobna doživetja, naj so bila še tako srhljiva, malodane usodna za samotnega gorskega potnika, so mi samo utrdila vero v moje duševne in telesne moči.

In koliko je bilo lepih, osrečujočih doživljajev! Samo nekaj naj jih omenim! Med potjo na Grintovec so me došli trije mladi planinci, dekleti in fant, pa me je v hipu minila smrtna utrujenost in zlahka sem v njihovi družbi prišel na vrh in potem v dolino, nekje spodaj pa se vrgel v travo z nič manjšo sproščenostjo kot moji mladi znanci ter ves prevzet vdihaval opojni vonj planinske trave in planinskega cvetja; v enem pastirskih stanov na Veliki planini sem s svojim sinom po daljši turi po Kamniških planinah pospravil takšno latvico-velikanko kislega mleka, iz kakršne je najbrž jedel samo še Martin Krpan; na Krnu sem tamkajšnji oskrbnici za dva kozarca vina napisal dve ljubezenski pismi, najprej v bližnjo sirarno fantu, ki bi ga že odcvela tridesetletnica bila rada osvojila, potem pa še daleč dol v dolino fantu, ki ga ne bi bila rada izgubila, še prej pa sem vrh Krna srečal skupino vedrih in glasnih primorskih deklet, ki so mi pozneje poslala zaboj sladkega primorskega grozdja, dve izmed njih, učiteljici, pa mi še vedno voščita srečo za novo leto, kakor jo voščim seveda tudi jaz njima. In koliko je še bilo prijetnih srečanj z ljudmi, živalmi, drevesi, cveticami! Že srečanje z eno samo planiko napolni srce z veseljem; kako se šele razveseli, če se sreča s samotnim gamsom ali pa zagleda trop divjih koz, kako se zapodijo po plazu, potem pa se hitro razkropijo po skalah naokoli. In kolikokrat planinca, ko se je že zbal, da je zašel in se izgubil, osreči ena sama markacija, ki ga spet pripelje na pravo pot!

V nedogled bi lahko nizal takšna in drugačna doživetja pa srečanja, ki so mi ostala neizbrisno v spominu in so obogatila ne samo moje samotne gorske poti, marveč sploh moje življenje.

Med svoja najmočnejša doživetja moram vsekakor prišteti tudi Slovensko planinsko transverzalo, ki sem jo prehodil v treh velikih počitnicah, leta 1959, 1960 in 1961. Triglavsko pogorje sem prehodil skupaj s šolskim tovarišem, matematikom, sicer pa sem jo opravil sam ali s slučajnim sopotnikom oziroma sopotnico. Kakšna čudovita pot je to! Vse vidiš na njej: rahlo valovite pašnike in kraške gmajne na Primorskem, temne smrekove gozdove na Pohorju in drugod, divje pečevje in skalovje pa prepadne stene in strme vrhove pa snežišča v Julijskih Alpah in Kamniških planinah, plodne doline z bistrimi potoki pa ozke soteske s suhimi potočnimi strugami, trdne kmečke domove skoraj vseh slovenskih slogov, pa prostrane travnate rebri in spet gole skale,

hudournike in samotne, najbolj nenavadne viharnike. Kot za nagrado za vzpenjanje v strmih in spuščanje v globeli, da se potem spet moraš povzpeti še više, pa se ti na tej skoraj 800 km dolgi poti z grebenov in vrhov odpira pogled po prelepi slovenski zemlji vse od prvih pohorskih obronkov pri Mariboru do morja pri Ankaranu! Drobna zelena knjižica, Dnevnik s planinske transverzale imenovana, kjer so poleg trikotnih žigov gorskih vrhov in ovalnih žigov planinskih postojank pa okornih podpisov oskrbnikov in oskrbnic planinskih domov tudi moje pomanjšane fotografije s te edinstvene poti, je ena mojih najljubših knjig, saj mi pripoveduje, ko listam po njej, o lepotah, ki sem jih užil, in zmagah, ki sem jih izbojeval. Nisem zbiratelj značk, čeprav ena bralnih značk nosi moje ime, toda značko, ki mi jo je izročila Planinska zveza Slovenije, ko sem končal transverzalo in ki ima v zadnjo stran vrezano številko 339, hranim med svojimi najvažnejšimi osebnimi dokumenti in sem vedno bolj ponosen nanjo.

Triglavu se tudi moram zahvaliti, da sem spoznal nekaj gora zunaj naše slovenske zemlje. Kajti v katero koli tujo deželo sem potoval, sem, če je le bilo mogoče, obiskal tudi kakšno njeno goro, v glavnem seveda po avtomobilski cesti, z železnico ali z žičnico. Tako sem potoval čez Veliki Klek in se sprehodil po njegovem ledeniku, se v zobati železnici zapeljal na ledenik Mont Blanca in se v gondoli dvignil na več vrhov v francoskih Alpah, v Ameriki pa si zelo od blizu ogledal Rocky Mountains pa gorsko višavje Sierra Nevada. Prehodil sem tudi nekaj kavkaških gorskih dolin in sotesk, z žičnico in peš, kar sam, pa se na Elbrusu povzpел skoraj do višine 4000 m, kar je bila tudi najvišja zemeljska točka, na katero sem stopil. Bi vse to videl, bi se bil obogatil z vsemi temi izrednimi doživetji, da se že kot srednješolec na svoji prvi gorski turi nisem zapisal goram?

Tudi kot pisatelj sem tej svoji prvi gorski turi dolžan zahvalo. Ko v svojem delu nisem vedel ne kod ne kam, sem se često odpravil za nekaj dni v planine, ne samo poleti, pač pa tudi pozimi. In ko sem se sredi planinskega sveta popolnoma odtrgal od vsega, kar me je v dolini odvracalo od pisanja, se mi je pokazala dolgo iskana rešitev. Tako sem nekega zimskega jutra pod Grintovcem pred odhodom na smučanje s šolskimi tovariši vrgel na papir osnutek za prvo polovico svojega romana Kje ste, Lamutovi?, ko sem zanj že lep čas zaman iskal pravega začetka. Na samotnih poteh v gorah sem našel tudi temo za svoj roman Pretrgane naveze. Tega romana seveda ne bi bil mogel napisati, če se ne bi bil že prej seznanil z uspehi naših plezalcev in gorskih reševalcev, in če ne bi bil do podrobnosti preučil okoliščine, v katerih se je zgodila ena največjih naših alpinističnih nesreč, ko je v severovzhodni steni Špika, v Dibonovi smeri, končalo življenje kar pet mladih alpinistov — Slovenjebistričanov. Da bi vsaj nekoliko doživel tudi steno in samo plezanje ter se поблиže seznanil z alpinisti in gorskimi reševalci, sem se udeležil vaje jeseniških gorskih reševalcev na Prisojniku, si zelo od blizu nekajkrat ogledal kraj nesreče, se povzpел na Špik in slednjič obiskal mariborske alpiniste in reševalce na njihovem tečaju na Klemenškovi planini. Tam pod Grofičko sem ob vodstvu enega izmed osvajalcev najtežje smeri v Matterhornu kot dvainšestdesetletnik splezal na več kot 100 m visoko steno, da bi me potem, za vajo seveda, lahko reševalci kot »ponesrečenca« reševali. Srečno so me rešili, čeprav mi je pred plezanjem zdravnik-psihiater, ki je prišel slučajno tam mimo, prerokoval, da sem zrel za Studenec, če se živ in cel vrnem s tiste skorajda navpične, proti vrhu pa celo previsne stene. In ko sem mu pod steno živ in zdrav segel v roko in povedal, da ne bom šel na Studenec, pač pa bom napisal roman o mladih alpinistih, me je zavrnil malce posmehljivo, češ da je to komajda kaj drugače. Toda sedem ali osem mesecev pozneje je bil roman napisan in tik pred pomladjo 1971 je Pretrgana naveza zagledala luč sveta.

Poleti 1967 sem v drugo začel hojo po Slovenski planinski transverzali; to leto in naslednje tri sem prehodil precej odsekov, večinoma lažjih, toda z vzponom na Triglav 1970. leta je bilo, kakor sem napisal že v začetku, konec mojih gorskih in tudi planinskih poti. Po prvih hudih napadih angine pectoris še na Rožnik nisem mogel, toda z vztrajno vsakodnevno hojo po ravnem sem čez dobro leto le prišel nanj, leto pozneje pa sem premagal Šmarno goro in Okrešelj. Više še nisem prišel, in peš najbrž nikoli ne bom. Više lahko pridem le z avtomobilom ali z žičnico in vlečnico. Razumljivo tedaj, da nisem nasprotnik ne žičnic in ne vlečnic, tudi ne v Triglavsko pogorje, seveda s pogojem, da ne bodo pokvarile veličastne lepote tega našega gorskega bisera. Zakaj vendar ne bi omogočili tudi starejšemu in bolnemu planincu, sploh človeku, da se ne povzpne v gorske višave in s tem naužije lepote in tišine, ki ju je v dolini manj?

Velik del slovenske zemlje sem prevozil z vlakom, avtobusom in avtomobilom, še prej z lambretto, mopedom in kolesom. Če pa ne bi bil prehodil skoraj vseh naših planinskih in gorskih predelov in se ne bi bil povzpел na skoraj vse naše planinske vrhove in gorske velikane, ne bi poznal svoje domovine. Da jo torej poznam in da poznam tudi njene ljudi, gre v veliki meri hvala tudi Triglavu.

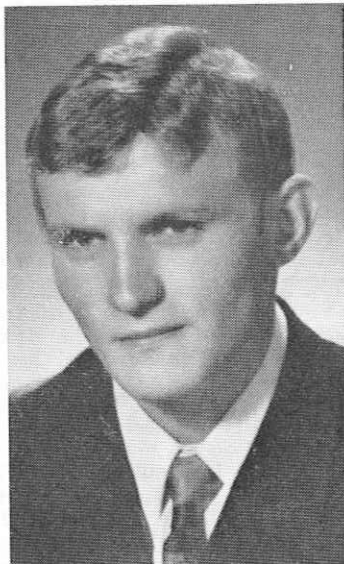
V SPOMIN CENETU KRAMARJU

TONE ŠKARJA

*Temine duha hranijo
drzne s krvjo upanja,
v prepadih začetka
so skrite niti konca.*

*Potujemo za sledjo
svetlobe,
k vrhovom gora,
v noči,
neodkritih obal.
Zazreti jih enkrat samkrat
in umreti
je bolje,
kot jih nikoli videti.*

(T. Svetina)

Dan, ko se človek rodi, je zanj najpomembnejši, kaj pa je ta človek pomenil nam, se zavemo šele, ko ga ni več.

Tako smo 26. julija 1977 v skrajno težkem severovzhodnem kuloarju Drujev alpinisti in reševalci izgubili našega prijatelja Ceneta. Snežni vihar je komaj poročeno ženo spremljal v vdovo, starše in brata odel v črnino, pretresel delovne in šolske tovariše in osupnil vse, ki so tega plavalasega, vedno nasmejanega fanta poznali. Umreti tik pod vrhom, umreti na poti v življenje — to je groza, ki ledeni srca.

Cene Kramar se je rodil 3. 2. 1950, doma je bil v Zgornjem Tuhinju 49, izučil se je za mizarja in delal v Stolu, potem pa je ob delu dokončal srednjo tehniško šolo in se vpisal na fakulteto za lesno stroko. Bil je predsednik mladinske organizacije v domačem kraju, gasilec, strelec, rad je sodeloval tudi pri kulturno prosvetnih prireditvah. Šport mu je bil potreba, vendar nikjer ni bil le potrošnik: ko je postal dober smučar, je opravil še dva izpita: za vaditelja in sodnika.

Njegova velika ljubezen pa je bil alpinizem. Da stopi z uhojenih poti v svet sten in grebenov, se je odločil s premislekom, že v »resnih« letih, ko je imel vojaščino že za sabo. Tako je 1971 začel z alpinistično šolo. Duševna stabilnost in telesna kondicija sta mu omogočili hitro napredovanje, zaradi prijetnega značaja in velike zanesljivosti pa je vsak rad plezal z njim. Zato je po začetni »seriji« vzponov po stenah nad dolino Kamniške Bistrice lahko odšel z mladinsko odpravo v poljske Tatry, kjer je njegova naveza opravila nekaj lepih in težkih vzponov v granitu. V drugi polovici poletja je z direktno smerjo v Štruci, Benkovič-Kemperlovo v Rzeniku in skalaško v Triglavu že močno presegal »šolski« program in obetajoče končal prvo plezalno sezono.

Prvo srečanje z zimo leta 1972 je minilo v krajši prvenstveni smeri na Zeleniške špice. Kljub mnogim lepim vzponom v Kamniških in Julijcih ter skokom v Dolomite čez poletje je bil tudi zaključek leta v znamenju zime. V Koglu je sodeloval pri vzponih po Rumeni zajedi in Spominski smeri, s Pollakom pa sta uspela kot prva pozimi preplezati Kamniško smer.

Leto 1973 je bilo rekordno: kljub delu in šoli uspešno opravi 33 plezalnih vzponov, zimskih pristopov in turnih smukov.

Prvomajski alpinistični shod v Paklenici krona s Klinom v Aniča Kuku, višek poletne sezone pa so mu Perčičev steber in Lahova smer v Vežici, Trikot v Dolgem hrbtu, Glava Planjave in Beli raz Dedca. Obisk Mont Blanca ga navduši: prečenje strehe Evrope in vzpon po nevarni severni steni Col d'Aig. Verte sta prva vzpona; poslej je vsako leto izredno uspešno plezal v mrzlem kraljestvu večnega snega. To leto je bil kot pripravnik sprejet v gorsko reševalno službo.

Kopno plezanje poletja 1974 je pomenilo v športnem smislu rutinsko vzdrževanje dosežene nivoja, izredne pa so bile storitve v montblanških ledenih stenah: Severna stena Col de la Tour des Courtes, Diagonala v južni steni Mont Blanca in severna stena Triolet, ki jih je preplezal z Ažmanom in Baumanom, ga že uvrste med naše najboljše plezalce v ledu. Največji uspeh pa je bila to leto zima: prvi zimski vzpon s Klemencem

in Pollakom po Lahovi v Vežici in po direktni na Konja v Skuti, še posebej pa 19. do 23 1. po direktni zajedi v severni steni Šit sodijo v vrh naše zimske alpinistike.

Leta 1975 je opravil izpit za člana GRS in izpit za gorskega vodnika. To leto je bil tudi načelnik AO. Obsežna dejavnost in zahtevna šola sta ga prisilili, da je vso pozornost in energijo osredotočil na glani cilj: na vzpone v Centralnih Alpah. Z Ažmanom 23. julija preplezeta vogalni steber Mont Blanc—Grand pilier d'Angle po smeri Bonatti-Zappelli. To je prva ponovitev te slavne smeri. Nekaj dni kasneje premagata Kramar in Andrejčič kot druga Jugoslovana z enakim bivakom še težjo 1100 m visoko severno steno Les Droïtes. Uresničena želja pa je le spodbuda za nove načrte.

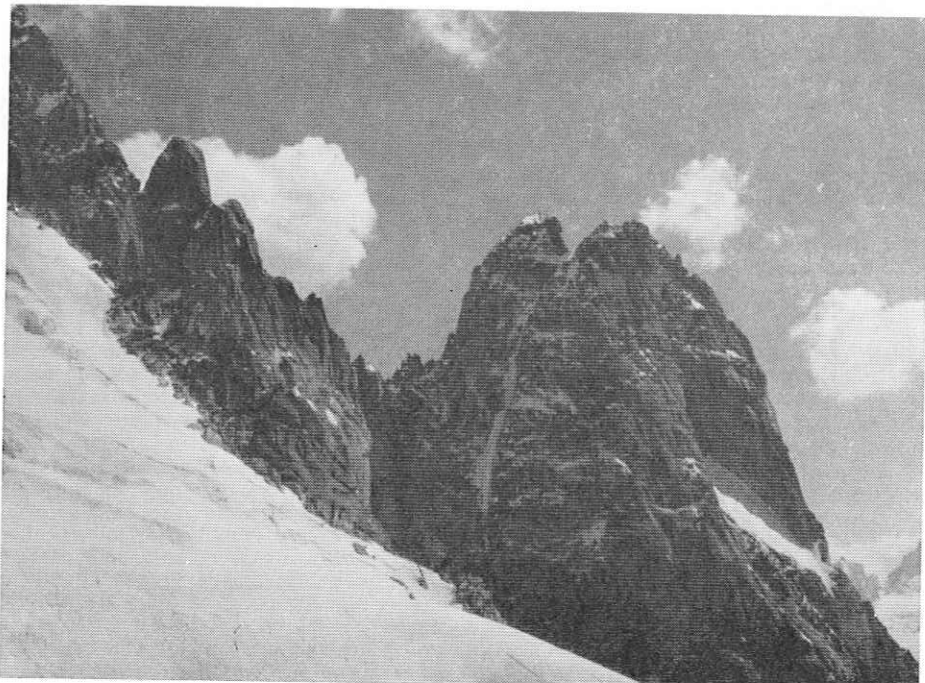
Tudi poletje 1976 je posvečeno francoskim goram, še posebej, ker z Ažmanom zastopata Jugoslavijo na mednarodnem taboru alpinistov v ENSA, državni šoli za smučanje in alpinizem v Chamonixu. Smer Dufour-Frehel, tudi ta v Grand pilier d'Angle, je bila najtežja tura, ki so jo udeleženci tega tabora opravili.

Ledne ture so drugačne od skalnih. Manj jih plezajo, ker so nevarnejše. Za plezalci ne ostajajo klini, tudi stopinje so v najkrajšem času zasute, zalite, zalizane z ledom in snegom. Ponavljalci niso v primerjavi s prvopristopniki nič na boljšem, le to vedo, da je stena preplezljiva. Tehnična oprema še malo ni tako spremenila tehnike plezanja v ledu kot tehniko v skali. Prav zato je pustolovščina prvobitnejša, doživetja močnejša, spopad z naravo enakopravnejši in njegov izid manj gotov. Vrh težavnosti v ledu sta leta 1973 dosegla Cecchinell in Jager, ko sta kot prva uspela preplezati »strašni« severovzhodni ozebnik med obema Drujema, najstrmejši led doslej. Šem so bile že dve leti usmerjene Cenetove misli in 23. julija 1977 je z Ažmanom in Podbevškom preplezal krajno poč, ki loči ledenik Dru od stene. Tri dni kasneje, ko so imeli za seboj ves najtežji del smeri in ko je že mineval strašni snežni vihar, le 150 metrov pod vrhom — »le še en težji in trije lahki raztežaji« — je Cene umrl.

»... Glej, nismo izgubili le tebe, svojega prijatelja, nisi umrl le ti: s teboj je odšel tudi košček nas, nas vseh je sedaj manj. Vsak zase in vsi skupaj smo odkrivali skrivnosti narave in sebe. Tam, kjer so vrhovi in prepadi sklenjeni v eno, smo iskali resnico. Nikjer ni tako čista in tako nezastrta, nikjer niso merila vrednot tako stroga kot tam, kjer je merilo samo življenje. Mnogo lažnih vrednot se tam sesuje v prah, neizmerno pa zraste cena poštenju, tovarištvu, pogumu.

Masiv obeh Drujev

Foto Tone Škarja

Dragi Cene, bil si dober človek in zvest tovariš, pogumen in skromen. Bil si resničen, nenarejen. Redki so, ki to zmorejo. Tvoj pogum je bil tisti pravi pogum, ki sicer pozna strah pred silami narave, pa ga hoče preseči. To je tisti prvobitni pogum, ki je ustvaril človeka. Nisi se pustil nositi: sam si hodil na svoj vrh in pomagal tudi drugim.

In vendar, Cene, so gore iztrgale prav tebe, kot bi se rógale človeškim hotenjem in prizadevanjem. Kdo bo prevzel tvoje želje, tvoje sanje, tvoje načrte? Kdo, Cene, bo namesto tebe pomagal ponesrečencem v gorah? Kdo bo namesto tebe stopil v sneg Himalaje, tja, kjer se stikata zemlja in nebo, kjer je zabrisana črta med resnico in prividi? Sama vprašanja, vsa brez odgovora.

Lahko ima mati še toliko sinov, tistega, ki ga je izgubila, ne bo nihče nadomestil. Življenje teče dalje, rečemo, toda ti boš le ostal za ženo kot boleča, toda lepa praznina. Mi bomo hodili po gorah in sanjali o vrhovih, na tvojem mestu pa bo lé zgled prijateljstva, skromnosti in poguma. In to je veliko. — Vsak take sledi ne zapusti.«

Besede, ki naj tolažijo, je veliko, pa vendar so samo besede, ničeve in nemočne, ko se soočajo s tragedijo. V filmu »Nobile« je nesrečnega kapitana, ki mu občutek krivde za smrt tovarišev ne dá spati, takole potolažil mrtvi in nasmejani Amundsen: »Ne žaluj za nami. Tisti, ki je videl lepoto večnega ledu, tisti, ki je imel srečo preskusiti sebe v najbolj surovi naravi, nima kaj obžalovati. Mirno spi prijatelj in se spominjaj sonca, ki rdeče oživlja mrtvi sneg, lednih skladov, ki se rušijo v globino z zvoki najmogočnejše simfonije, tančice ledenih kristalčkov, s katero vihar zastira ostrino golih skal. Sanjaj o trenutkih, ki so bili stik z večnostjo. Preveč smo živeli, da bi smeli objokovati našo smrt. Spominjaj se...«

POD SKRITIM VRHOM

(V spomin Dragotu Bregarju)

BINE MLAČ

Majhen, popisan listek, iztrgan iz notesa, hranim v svojem dnevniku za spomin. Več mesecev je že od tega, kar sem ga našel zataknenega pred vhodnimi vrati. »Gremo danes okrog 12 h. Iz Tržiča (približno). Če boš imel čas in voljo, pridi, **Drago!**« Naneslo je pač drugače, od majhne odprave se nisem utegnil posloviti in jo pospremiti na dolgo pot. Mlademu in vse preveč resnemu prijatelju, ki je sedel za volanom, nisem utegnil povedati še kakšnega najnovejšega vica, dati še kakšen nasvet, zaželeli mu dobro vožnjo in srečno pot.

Lep, sončen jesenski dan je bil, ko sem visoko v gorah, na grebenih Rokavov razmišljal o tem; topli spomini privro kar sami od sebe. Vse je še tako blizu, vse je še tako živo; tisti del življenja, ki sva ga skupaj preživela v gorah ali dolinah, v stenah, grebenih, zasneženih ozebnikih, na sestankih, Turncu, na gobarjenju...

Nič ni težko oživeti. Debel, star koledar odprem, s svinčnikom zapisane besede me za hip popeljejo v Alpe. Na majhnem, v led izdolbenem stojišču, tik pod vrhom Lyskamma sva. Velika vrвна zanka na skoraj navpični ledeni ploskvi, ki se blešči v zadnjih sončnih žarkih, se počasi, toda na trenutke sunkovito manjša. Namesto da opazujem Dragota, ki z izredno hitrostjo premaguje snežni labirint opasti, stiskam vrv in opazujem roka-vice, iz katerih curlja zamazana voda. Vrv neusmiljeno trga majhne ledene rogljice in snežene krpice, ki kot majhni, beli oblaki izginevajo v tisočmetrskem prepadu, tam v razpokah ledenika Lenz.

»Pridi,« slišim glas, ki ga odnaša vršni veter. Par minut kasneje se pridružim na vrhu soplezalcu. Sama sva med številnimi ledenimi velikani, to so poslednja mesta, kjer samota zanesenosti in šum vetra postane še edino merilo za tišino. Krepak stisk rok, objem nad prepadom in topli sapa prijatelja, ki za kratek trenutek zapihlja v moj vrat. Redki so takšni prelepi trenutki, po težkem boju z goro in s samim seboj, vendarle za vselej ostanejo v naših srcih. Z nočjo se bliža konec vzpona, ki se bo pravzaprav končal šele na zeleni travi, vmes pa je še dolg, razoran in nevaren ledenik. Povsod okoli naju so še globoke razpoke, krhki in dvomljivi mostovi, toda to naju ne moti, da med majhnimi počitki, ko žvečiva limone, ne bi kovala že nove, še bolj divje načrte. Pogovori tečejo o Macugnagi, Dent Blanche, prečenju Wallisa...

Tiho, vsak zase veva, da marsikaj ostane samo želja, hrepenenje, toda tudi to je že za gornika lepo.

Alpska, zvezdnata noč se preseli iz gora tja v okolico Višnje gore, tvoj rojstni kraj, Drago, ko se potepamo po vaških potkah, modrujemo o veselju in se vračamo v deška leta. Nekoč, ko sva šla na polhe, dolgo je že od tega, smo nekaj večerov preživeli ob tabornem ognju, daleč v gozdu. Sedeli smo na komaj odžaganih drevasih, se vdajali motni in prijetni razmišljenosti, brundali predse stare, otožne pesmi in si od časa do časa pripovedovati in obujali vsakršne spomine. Zopet nas je navdajala neka starodavna atavistična domačnost.

In potem smo zopet v gorah. Že visoko sonce zažiga sence in razliva po vrhovih blesk razbeljene kovine. Kot kozoroga čakava na noč. Glave skloniva pod skalnati napušč v senco, medtem ko imava telesi na soncu. Prijetno toplo mi je, ko za trenutek zaprem oči, premaknem čas zopet nekam nazaj, na neko Novo leto. Preselim se v brunarico, v zasnežene gozdove Jezerskega. Od razbeljenem gašperčku se smejava našemu prvemu srečanju; razume se, tudi to je bilo v gorah. Sprejem med alpiniste. Mnogo novih, mladih obrazov spoznam, pa še fantiča, tako na vojaško ostrizenega. »Drago« se predstavi in bolj v šali reče: »Još dvadeset dana in ništa više.« Ob sončnem zahodu, na pozno jesenskem, svetlo modrem nebu potegne jekleni ptič veliko, belo črto, ko se počasi preselimo v toplo koč. Dolgo v mrzlo noč prepevamo tisto »Le v šolo nikar...« in ko so proti jutru naši obrazi popolnoma črni od ožganih zamaškov, šal in smeja ne zmanjka niti v ledeno mrzlem potočku.

Na desetine skupnih doživetij še naprej vre iz mene. Tu so težke, strme stene, velika dejanja, neprekosljiv pogum, znanje, spretnost, plezanje brez teže in napora. Vrstijo se od Peharčka do Dularjeve zajede, do nešteti vzponov v ledu in snegu, prvenstvenih in prvih ponovitev s sijajnimi fanti, kot so Andrejčič, Gradišar, Beš, Žan in še mnogi drugi veliki alpinisti.

Že iz neke posebne ljubezeni do doline Kot, vsaj nekajkrat letno preživimo kakšno soboto ali nedeljo v »najini dolini«, kot ji praviva. Dež curlja skozi streho, na kateri manjka nešteto desk. Zopet široko in plemenito srce izjemnega človeka. »Drugi teden prinesemo žago, žeblje in par desk, samo kmet nam mora dati dovoljenje, da mu to popravimo.« Toliko stvari pride vmes, da nikdar ne utegnem vprašati Dovžana ali Koflerja po lastniku.

Nastopi poletje, moj nesrečni zlom noge na navadnih hišnih stopnicah. Alpe odpa-dejo, toda goram se ne odpovem. Z berglami »tečem« pod Tremi Cinami in opazujem Naco in tebe v previsih severne stene. Daleč iz višin priplava šaljiv vrisk. Srečneži. Ali življenje prehitro teče, ali se prehitro izteče?

Daleč visoko nad ledenikom Baltoro, v divjih gorah Karakoruma se pne kvišku Skriti vrh. Ne vem, kje se je končala tvoja snežna gaz, kje si v led vsekali poslednji stop, kje si poslednjič pobožal poledenel skalnat oprimek, kje se je končalo tvoje vse preveč mlado in tako goreče življenje. To ne more zamegliti moje zavesti o naši umrljivosti, niti resnice o minljivosti vsega. Tam daleč skupaj s teboj počiva veliko srčnih mož: Welzenbach, Buhl, Mummery, Wieland, in še mnogi drugi. Vem, nihče se tedaj ni pogovarjal in razmišljal o Ce-Taovem smislu življenja in smrti, drobne vsakdanje stvari so vam bi le na ustih, besede so tekle o soncu, zeleni travi, delu, dekletih, o domačih gorah. —

Zopet sem sam. Po ozki, komaj vidni gorski stezi hodim, pod južnim ostenjem Matterhorna. Nedaleč od vpadnice raza d'Amicis, med ostro gorsko travo najdem na granitnem bolvanu pritrjeno spominsko ploščo. Postavljena je staremu Carellu v spomin. Govori o vrvi, govori o pravih gornikih, takšnih kot si bil ti, prijatelj Drago.

Opomba: Drago Bregar, načelnik alpinističnega odseka »Železničar«, Ljubljana, član tržiške odprave »Karakorum 1977«, se je smrtno ponesrečil na Hidden Peaku julija 1977.

*Vsem naročnikom, podpornikom,
sotrudnikom in bralcem, vsem članom
in odbornikom planinskih društev,
vsem prijateljem PZS in PV
želimo*

SREČNO, USPEŠNO LETO 1978

*GO, UO in IO PZS
Uredništvo in uprava
Planinskega Vestnika*

OD RADUHE DO CIVETTE

MILAN VOŠANK

1. Mladostna hrepenenja

Vsak večer, ko se okolica umiri in ljudje obsede za televizorji, ostanem v svoji sobi sam s svojimi mislimi in željami.

Sleherni večer se vame prikrade hrepenenje, neznana sila me vodi na dvorišče, da najdem temni podobi Uršlje in Pece. Potem se izgubim v njuni samotni veličini in lepoti. Potem še dolgo v noč igram kitaro.

Moja mladost je bila očetova kmetija pa mnogo glasbe, klarineta, bližnji brezov gozd za iskanje prvih korakov samostojnost. Okoliški hribi so mi bili velika neznanka in so me vabili. Šel sem k njim, spoznal njih utrip in prebivalce. Odkrival sem davno pozabljene lovske steze, porušene bajte in kašče.

Potem so prišle gore. Novo življenje, ki je več zahtevalo, pa tudi več dajalo. Nova spoznanja, nove ideje, nova doživetja: lepote po gamskih stezah, navpičnice skalnih sten. Prosil sem gorske bogove za trenutek omamne sreče v tveganem zamahu. Sosedje so se me navadili, moje mlade brade, velikega, rdečega nahrbtnika, mojih poti v gore. Rad bi bil njim in vsem dopovedal, kaj mi pomenijo gore.

Raduha (Študentska smer)

Daleč se mi zdi tisti dan, ko sem prvič ugledal téme te gore. Neko februarско jutro je bilo. Odeta v belo, snežno tančico je s svojo ogromnostjo vzbujala vtis nečesa nepremagljivega, neznanskega.

Še isti dan pa me je prijatelj popeljal po enem od žlebov na njen vršni greben. Odkrila se mi je skrivnost: to je bil moj prvi plezalni vzpon.

Koliko dni smo poslej preživeli pod to goro! V veseli družbi, v pastirskih bajtah, preplezali smer za smerjo, pozimi na njenem samotnem vrhu prisluhnili vetrovom! Ali pa sem sam kolovratil po lovskih stezah pod Veliko Raduho in iskal nova doživetja, odkrival njene skrivnosti v širnih njenih samotah.

K Raduhi se vračamo, dobrotnici! Druge gore so višje, veličastnejše, uglednejše, ves svet jih pozna. Raduha nam je odkrila gorski svet, zato smo ji hvaležni, zato se hvaležni vračamo k njej.

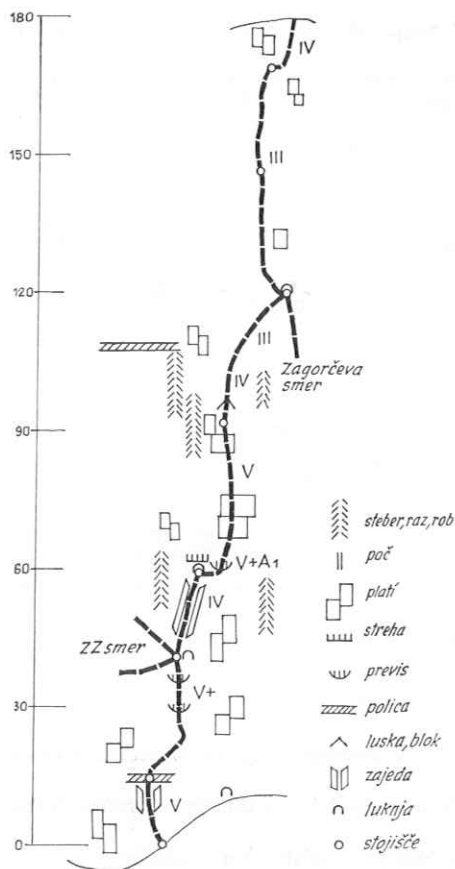
Z Markom sva tisto jutro hotela preplezati v Raduhi eno standardnih smeri, smer ZZ. Rahel dežek naju je pod steno nagnal pod previs in je vso stvar obrnil. Izpod previsa sem se začel ozirati v navpične, rahlo razčlenjene plati desno od najine smeri. Že nekajkrat sem obstal pod tem delom stene. Večkrat sem hodil v Raduho, plezal po mnogih drugih smereh, tisti navpični svet pa je ostal nedotaknjen. Zakaj ne bi danes plezala tam čez, svet je videti prehoden, stena bi dobila novo smer. Nekje zgoraj bi se strnila s staro smerjo.

In že je zapel stojiščni klin. Nekje za robom sva slišala Andreja, ki je s pajdašem prav tako načenjal novo smer. Nad gozdovi tam čez se je raztezala Olševa, vsa pastelno zelena, z romantičnim nadihom. Peca je s svojo steno bila videti bolj divja, mogočna, kakor se spodobi gori kralja Matjaža.

Precej široka poč je že koj na začetku ponudila lepo oporno plezanje. Vrhu poč so postali oprimki redkejši, rabil sem klin in se previdno potegnil v nekakšno zajedo, ki se je končala pod zajetno gruščnato polico. Zaman sem skušal na polici odkriti primeren oprimek. Nazadnje se le zvalim nanjo. Kar tri kline sem zabil, preden sem poklical soplezalca.

Treba bo prečiti do ogromnih blokov, že od daleč so videti kruljivi. V tej prečnici ni bilo nobenih pravih oprimkov, vse se je majalo, drugo je bilo le naloženo. Nekako se zmotam do blokov, jih previdno otipavam, vsi so rahlo razmajani, kaže pa, da bo le treba čeznje. Potem ob dobrih oprimkih in stopih kar pozabim, da se majejo in se najdem pod manjšim previsom. Zabijem klin, po dveh metrih še enega in oba sta lepo zapela. Nad previsom najdem dober oprimek, ampak kaj pomaga, ko pa ni kam stopiti. Dolgo ždim na mestu, nazadnje pa se le spomnim na lestvico in že grabim za oster rob. Sprejme me manjša léva, nad njo pa spet zrem v obličje previsa. Spet klin v razpoko. Marko bo imel precej dela z izbijanjem. Dobra petica je to, še en klin zabijem, ta je sicer bolj za moralo, ampak je pa le. Za robom ugledam močno razčlenjeno pečino, skoraj sem že pozabil, kaj je to. Sledi gladek prag.

Otipam mokre oprimke, ne zaupam jim, a kaj hočem, trdno jih zagrabim, nogo vzdignem skoraj do rok in že sem na boljšem. Marko mi vpije, da je vrvi konec. Torej počivajmo!

Le kaj je za robom, me gloda, ko vlečem vrv. Če pogledam v levo, že vidim izstopno polico, vrh stene ne more biti več daleč.

Močno se izvsem v previsu. Tu je res vse mokro, zgoraj ni več strehe, ki bi varovala pred dežjem. Meter višje zabijem še enega. Tudi ta dobro prime. Nekaj časa se še držim za vrvico, iztegнем levo roko, otipam nekaj okroglega, za desno nogo pa stopim na nagnjeno poličko. »To bo pa kar šestica,« oznanim Markotu, ko z desno roko komaj najdem nekaj oprijemljivega. Počasi se vzravnam, tedaj pa — že letim v prazno. V hipu se zavem, da sem odlezel. Nekaj zavpijem tovarišu na vrvi, in pomislim: »Da le ne bi butnil ob skale!« In že me vrže obnje. V ramenu začutim bolečino. Obvisim ob steni, o hvala, sreča, hvala Marko! Dobro si držal. Ves trd od strahu počasi splezam nazaj na stojišče. Soplezalca je sunek pritisnil ob steno, klini pa so zdržali.

Kako naprej? Nazadnje le ovesim nase vso kramo, si pripravim lestvico in v njo splezam na prejšnje mesto. Moram zabiti klin. Z rokami se že težko držim na spolzkih stopih. Pod šopom trave odkrijem razpoko. Spet si pomagam z lestvico, previdno splezam na nekakšne plati. Tu gre nekoliko — hitreje, le mokrota nagaja. Po nekaj položnih metrih se stena spet močno upre. Preveč bi tvegala, če bi plezal brez klina. Razpoke za klin pa ni, zato v veliko poč zabijem leseno zagozdo. Splezam na nerodno gredino, komaj odkrita razpoka že sprejme klin, še nekaj metrov in najdem se na udobnem stojišču. Izkaže se, da prestop na izstopno polico ni možen. Treba bo navzgor, kamor ni videti pretežko.

Previs tudi Markota preskuša. V njem mora pustiti vse kline. Naj ostanejo, ponavljalцем bodo še prav prišli. Dež ne rosi več, ampak lije. Začne me mraziti, pa nočem misliti na to, potegujem vrv in brundam, brundam.

Nekaj metrov nad stojiščem zabijem še en klin in po ogromnih kladah preidem v lažji svet. Kaj bo res konec težav? Sva res izpeljala novo, svojo smer? Val veselja mi greje telo. Zavriskam.

Prečim v desno in pristanem v veliki, suhi luknji. Tu se izteka tudi Zagorčeva smer. Star, zarjavel klin mi obuja spomine na plezanje po tej smeri.

Meglice spet prinesejo dežek. Kako lepo je sedeti na suhem, nad seboj gledati suho skalovje, dva metra od tebe pa hite v globino deževne kapljice. Misli mi pohite teden dni nazaj: Z Rokom sva v zahodnem delu triglavske stene plezala smer Wisiak-Zupančič, zajelo naju je deževje in naju prisililo k mokremu bivaku. Takega bivaka še nisem doživel. Bilo je pravzaprav res hudo doživetje. Iščem prehod naprej, močno razčlenjena zajeda drži nekam v desno pod črno streho. Do tja bo že šlo. Strehe se bomo pa že nekako izognili, ne bo se treba plaziti po mokrem kamini v smeri ZZ.

Marko izbije kline, potem ugledam njegovo pisano čelado, roke, ki grabijo, otipavajo, iščejo.

Okoliški hribi, svetleča se dolina, vse se zdi kot umito, prerajeno. Dolgo tiho zreva v to podobo. Čez Durce veter za ihto naganja meglice. Pod steno se oglasi Andrej. »Novo smer delava do vrha stene,« zavpijem. »Pazita!« odgovarja v enakem fortissimu. Plezanje me osrečuje, pripavam si vedno glasneje, vse skupaj je čudovito. Naletim na stojiščni klin ZZ, tu se bosta smeri srečali. Nekaj metrov pod streho zabijem klin, bo manj tveganja. Pod njo je pravo udobje, lepo se da sedeti, medtem ko zabijaš stojiščni klin.

Medtem ko se prijatelj spodaj muči z izbijanjem, iščem prehod naprej. Strehi se bo vsekakor treba izogniti. V levo nikakor ne gre. V desno: Kaže, da bo. A kaj je tam za robom? Vse je nekam mokro. Misel na sestop odganjam. Mora iti. V desni rob zabijem še en klin in obesim zanko.

Kmalu zaslišim soplezalčeve korake in navdušenje. Res je lahko vesel! Lep spomin bo začrtala ta smer v njegovo življenje.

Zdaj bi morala plezati naravnost navzgor, svet je lahek. Pa raje prečiva malo navzdol, na izstopno polico. Marko najde v njej prusik, jaz pa klin. Oboje imava za srečno znamenje.

Pogled se odpre tja do Grintovcev in seže čez Obir do Olševe. V Durcah poje veter. Dež je šel z njim.

Pod vršnim borovjem naju čaka še nekaj metrov plezanja. Marko pleza prvi. Naj bo konec njegov! Pozabiva na dež, na trepetanje v mrazu, drviva pod steno. Pod vstopom v smer se ustaviva, zreva eno samo navpičnost, previsnost. Tam čez sva plezala, midva, prav midva.

Kako naj bo smeri ime? Marko menda najde pravo: Oba sva študenta, on strojnik, jaz zgodovinar, oba rada hodiva v gore. »Študentska smer« naj bo!

Stena Male Raduhe — »Študentska smer«

Prvi vzpon: Milan Vošank in Marko Pogorevcnik; 28. 8. 1977 (oba AO Ravne) Ocena: V, V+, eno mesto V+ A₁; višina smeri 120 m, z zgornjim delom 180 m; čas plezanja 5 ur. V steni je ostalo pet klinov in ena zagozda. Značilnost za smer je navpičnost in na nekaterih mestih rahla previsnost. Skala v glavnem trdna.

Dostop: iz koč na Grohatu po markirani stezi do pod stene, do tja, kjer se steza najbolj približa steni, nekaj metrov po travnatem melišču v desno do pod počli v steni (15 m levo od Zagorčeve smeri); od koč 1/2 ure.

Opis: Po počli naravnost navzgor, nato rahlo v desno po nekakšni zajedi na polico. Od tu prečnica še naprej v desno, pod ogromne, rahlo krušljive bloke. Čeznje, nato v levo do manjšega previsa, čezenj (V+), še čez majhen previsek v lažji svet (stik s smerjo ZZ na stojšču). Od stojšča desno po močno razdrapani zajedi, pod črno streho, ki se ji izogneš v desno čez previs (V+ A₁; kkk) nato na plati, rahlo v levo, na rob. Z roba po lepo razčlenjenem svetu najprej navzgor, nato močno v desno do velike luknje (stik z Zagorčevo smerjo).

Tu se študentska smer konča; po lažjem svetu nato izplezaš na rob stene.

Sestop: med rušjem do markirane stene, po njej navzdol čez Durce do koč na Grohatu — 1/2 ure.

2. Paklenica v očeh in dejanjih Korošca

Zdaj sem tu, ujet v samotnost štirih sten, ujet v učenost knjig, prebijam se v hrupu cest, v človeškem direndaju.

Toda stene, kot da jih ni. Knjige še naprej leže na polici. Od hrušča in trušča bežim. Za nekaj dni.

Paklenica! Ta čudoviti nacionalni park, vsako leto prvomajski zbor skalašev.

Kadim pipo, zdi se mi, da ne sedim na tleh v sobi. Sedim na skali pred šotorom, sedim na vrhnjem grebenu. Oblaki dima izginjajo v vetru. Nebo počasi temni, prihaja noč, rahlo pozelenele veje pred oknom, pozelenelo grmovje okrog tabora, pod skalami, zelen grm sredi navpičnih skal. Poje mi kitara, poje mi kitara v noči, na skali gori sveča, naokrog sede skalaši, tiho so, včasih pritegnejo v pesmi. Plamen sveče osvetljuje nekaj obrazov. Kje so njihove misli? Ali se ne pode nekje po razčlenjenih zajedah, po gladkih ploščah? Nebo je posejano z zvezdami, jutri bo lep dan, sonce bo, lepa plezarija. Glasovi kitare in pevcev se mešajo s šumom reke, na trenutke zapiha lahen vetrič. Skalna gmota s svojo višino ostaja tiha, zdi se, da je navzoč le njen duh.

Stojim na vrhu, s Hansom sva pravkar izplezala. Tam spodaj v dolini ob reki se blešči splet barv, tam stoji tabor raznobarnih šotorov, razširja se med grmovjem, med ogromnimi skalnimi okruški. Velebitski vrhovi so rahlo pobeljeni, njihov sneg se s soncem spaja v bleščeči odsev odtenkov. Morje se zajeda v skalno obalo, od daleč se zdi kot ravna ploskev, položena med pusto grmičevje.

Navajen sem, da vsak oprimek dobro preskusim. Precej teh skalnih rogljev in kucljev se kar lepo maje. Tu pa drže, so trdne celo tanke plošče, ko da so prilepljene na skalo. Počasi se privajam, toda kaj drugega kot obešanje po teh sumljivo tankih ploščah tudi ne pride v poštev. Pa ta drevesa! Pri nas najdeš le s travo poraščene poličke, tu pa sredi navpičnosti kar celo drevo. In kaj preostane drugega, kot da ga uporabiš, včasih pride kar preveč prav.

Vsako drevo pa tudi ni zanesljivo.

Krstila me je Ida, zbolel me je šele tretji udarec, očitno je prepozno prišla do spoznanja, da tolče premalo. Preplezala sva tisto smer, Malena, nekakšna trojka. Ko ravno začneš plezati, je vsega konec. Potem pa sva gledala morje pa sončni zahod, pihal je lahen veter. Kako enkratno je bilo! Sedela sva na polički in če ne bi pihal veter, bi naju grelo toplo sonce, ampak bila sva že zagreta in vse je bilo kar primerno situaciji. Lepo je plezati v trojki, oprimkov toliko, da ne veš, katerega bi zagrabil, človek nehoti postane izbiren. Zdajci pa se pojavi nekakšen detajl, rahlo težji. Z ldo se nama je to zgodilo v smeri Kukušna, pa še rahel dežek je škropil, no, pa sva se le izmazala. Izmazalo pa se je tudi sonce izpod oblakov, lahko sva se še sončila in lahko

sem kadil suho pipo. Med sestopom se zopet pojavi detajl, ki bi mu lahko rekla — zašla sva —, do reke in tabora pa sva vseeno priplezala.

Še dve smeri sva zrinila z Ido. Varianto severnega grebena sva dolgo iskala v vodiču in misleč, da sva pogruntala pravo, sva potegnila neko tretjo po ostrem grebenu. Ta greben pa tudi ni bil samo greben, krepko sem moral tolči po klinih in se obešati po redkih oprimkih. No, potem pa sva se le znašla na severnem grebenu. Dva lažja raztežaja sta naju pripeljala v nekakšno luknjo, pot naprej je držala čez gladke ploščice. Zapodil sem se nanje, odkril nekaj klinov in se znašel pod majhnim previsom. Elegantno prihiti Ida do mene, zdaj pa ta previs! Dolgo časa ne najdem nobenega primernega oprimka, vse nekam visi. Začnem se stegovati na slepo naprej, tedaj mi prsti nenadoma otipajo precej dolgo in globoko zarezo. Neslišno sem se oddahnil, korak in že sem bil čez. Preriniti sem se še moral med dvema ogromnima skalama, tam pa je stal neki Tržičan, ki mi je pojasnil, da je tu smeri konec. Med rušjem sva nato sestopila. Lakote pa nisem sedaj občutil le jaz, prve znake so pokazali tudi čevlji, ampak kaj ko nisem vedel, kaj jim najbolj tekne.

Družinska je bila smer, za katero sva se z Ido odločila, da jo še skupaj preplezava. Spet nama je povzročilo težave iskanje te smeri, po dolgem preudarjanju, spraševanju in drugih fintah sva le naletela na pravo sled. Plezarija med rušjem naju privede pod globoko ploščo, označeno v vodiču kot težavnejšo. Počasi pridobivam na višini, zabijem kline, stvar pa postaja z metri težja. Znajdem se pred ozko zajedo, vse naokrog pa vse golo. Zmanjka mi klinov. Kaj sedaj? Pogled naprej ne obeta, da bi bilo možno brez dodatnih sredstev izplezati. Plezalec in naveza, ki nama je sledila, pripleza do naju. Odločim se za spust ob vrvi. Skupno nato prestopimo v le za stečaj oddaljeno Splitsko smer. Druga dva plezata naprej, z Ido počivava, dolgo traja ta počitek, moral sem se fizično in psihično spočiti, detajl Družinske je namreč terjal svoje. Šele vriski plezalcev naokoli naju poženejo naprej. Z nekakšno varianto naokrog se izogneva ne preveč lepemu kaminu, potem pa se zapodiva naprej po skalah, naprej med rušjem navzgor. Tam na nasprotnem grebenu naju strašita Rok in Milan, češ, smer je še zelo dolga. Verjeti ali ne, to je bilo tisto, kar naju je poganjalo naprej. Bala sva se noči. Izplezala pa sva še v soncu in prejšnja naglica se je spremenila v lenarjenje. Načrepala sva se umazane vode iz skalnih lukenj, se zavlekla na najvišji greben in se predala razgledom: Morje, zelena dolina, zasnežene gore, kopice skalne sivine vsepovsod. Tisto počivanje ali morda uživanje vrha pa se je morda obrestovalo. Sestopa ni hotelo biti konec, zadnji skalni spust je bil že napol v temi. Prijatelji z baterijami na melišču so seveda izrekli nekaj gorkih, razgled sva pa le doživela.

V velenjski ekipi, taboreči blizu nas, je bil tudi Hans. Ni bilo treba veliko besed, zapodila sva se v ostenje smeri Ranpo-kamin. Plezarija po mokri skali, čeprav je trojka, ni samo taka, da bi vriskal v njej. Nekje v sredini mokrote le zmanjka, začneva plezati zelo hitro. Hvala o tem v taboru mi naprti Milana, pa še njegove zbudljivke poleg, vendar kaj zato, hitro sva pa le izplezala.

Dolgo spanje naslednje jutro sta omogočila veter in dež. Moje drugo zburjanje je bilo še kar znosno, čeprav je bila spalna vreča mokra, na srečo samo pri nogah. Šotor sva si delila s Špilčcem, napaka ob postavljanju naju je precej izučila. Iz trave, kjer je stalo bivališče, je voda kar vrela, morala sva ga postaviti na pesek. Zbudim se prvo jutro, za vruga, bil sem ves moker, grem ven, dež. Popoldne se zjasni, vso mokro kramo posušim na soncu, drugo jutro se stvar ponovi. Šele pesek naju zasilno posuši. Veter je gnal svojo pesem brez konca. Dolgo sem gledal v skale in ugotovil, da so lepo suhe, primerne za plezarijo, veter se bo že ugnal. Takoj vodič v roke in že sem stekel do Hansa. Oba sva bila istega mnenja: zmečeva opremo v nahrbtnik pa na pot. Kazalo je, da bova v plezariji kar osamljena, nikjer nobenega čeladarja. Naši so se namenili na neko kočo. Pot med grmovjem naju privede pod greben imenovan »Smer rebru«. Dobra štirka, mi pokažejo prvi metri. Pridno zabijem, dokler ne zmanjka vrvi. Lepo sem zasidran, veter pa v vseeno komaj zdržim. Dolgo je bilo tisto stanje, vsaj tako se mi je zdelo, na najbolj vetrovnem mestu. Hans pa se je poganjal mimo mene nekam v navpičnost. Poteg vrvi mi naznani, da moram gor. Še ves trd se počasi razmigam in že sem na stojišču. Nad nama se bohota nekakšen previs, lotim se ga, pa preneham. Odločim se za drugo pot. Obplezam skalno kroglo, znajdem se nad prepadom. Hitro se zmuznem s tega področja. Glej čudo, sredi stene prostor z drevjem. Udobno se vležem med dve debli in pokličem Hansa. Z neba pa je vedno močneje začel kapljati dež, veter ga je nosil v vrtincih, kar vsipal se je v obraz. Ženket železja mi pove, kje je soplezalec. Pred njim je zelo strm in skorajda gladek odlom, na srečo tiči v njem nekaj klinov. Dolgo se muči, potem pa si le pomaga z lestvicami, in se zasidra pod ogromno skalno lusko. Zanesem se na to, da sem drugi in udarim proti njemu kar brez lestvic. Tudi veter in dež nista ohladila mojega razgretega obraza, ko se ustavim na stojišču. Kako pa naprej? Dolgo preudarjam, nato se odločim za pot čez lusko, ta luska pa me kljub plezanju po Hansu odbije, zato sedaj poskusi on. Odloči se za drugo pot. Spusti se malo niže v ozko razpoko, ki ga pripelje do skalnega roglja. Tu zabije

klin in ker mu je pot po razpoki naprej skorajda nemogoča, se odloči za prehod čez gladko ploščo na vrh luske. Vrne se na stojišče, oba sva skorajda že obupana. Spodaj prepad, navzgor vse gladko, slabo vreme. Požvižgam se na vse, splezam do klina, stopim v lestvico, z eno roko se držim za vponko, z drugo odkrijem komajda otipljiva oprimka, spodaj niže pa vidim še kar znosen stop za nogo. Znajdem se na luski, oba sva si oddahnila. Površje luske pa je zopet precejšnje, položim svoje telo na skale in potegnem k sebi vrvi. Hitro je soplezalec pri meni. Pa še dež se je umaknil. V steni pa je ostal kot spomin na to ključno mesto klin.

Kako lepa je bila plezarija naprej, polna oprimkov, polna vriskov in zaleta! Ali res zmaga nad tako težkim mestom človeka tako spodbuja, radosti in zaganja? Zadovoljstvo pa je še raslo, ko sta dva bradata tipa priplezala na vrh, si nabasala pipi in se posvetila razgledom.

Pri sestopu pa sva naletela v smeri Malena na cel kup Velenjčanov. Pa sva jo mahnila še v to smer, prehitela vse in pokadila še eno rundo tobaka.

Vreme se je naslednji dan lepo popravilo, dolgo sem se motovilil po taboru brez pravega cilja. Končno se s Stančem odločiva. Smer je kratka, zato pa dobra petka, piše v vodiču, treba se bo dobro spočiti. Čevlji so mi odpovedali, nenasitno so zijali podplati, na vse načine sem jih popravljaj.

Gladka in mokra skala, Stanč je plezal naprej, le počasi je drsela vrvi, včasih je zapel klin, tlesknila je lestev ob skalo, z bližnje smeri »Akademske«, pa so se oglašali šaleški skalaši. Primeš, držiš, zdrsneš, uporabljaš različne tehnike, na višini pa pridobiš le za kak meter. Nato pa ozka zajeda brez oprimkov, oporna tehnika pa ti pusti na obleki blatni premaz. No, pa vseeno se znajdem pri Stanču. Potem opažam, da je vse manj mokrote, pojavi pa se zelo odprta prečnica, vzame mi precej časa, pravzaprav mi šele nasvet Stanča pomaga čeznjo. Drevo sredi ravne plošče nama omogoča zanesljivo stojišče, pa tudi počivališče, če že ne ležišče. Razčlenjen nasprotni greben nama za zabavo kaže, kako tolvadita tam dva nizka, debela štajerca.

Med iskanjem prehoda Stanču pride v roke manjše drevesce od tistega na stojišču. Obesi se nanj in že se znajde pri meni, pri ponovnem poizkusu pa se tistemu mestu raje izogne. Opazujem njegovo početje na velikem skalnem roglju, tudi po drevesu se je moral zopet obešati, potem pa je izginil v zajedi. Naslednji raztežaj je bil zadnji. Sledilo je ležanje med drevesi. Greje te sonce, vetra ni, edinstven razgled, vse je bilo res prijetno. Stanč je kar sam odklovratil naprej. Jaz sem na dan privlekel orglice in pipo. Ah, romantični trenutki!

Bil sem prijetno presenečen, ko sta me zmotila dva znanca s primorske strani. Lepo se je srečati nekje v objemu gora, lep je pogovor v takem okolju.

Zadnji dan Paklenice! Dnevi v divjini so potekli, dnevi brez skrbi in misli na študij, brezskrbni dnevi. Vsako jutro se oko ustavi le na ogromnih pečinah, pogleda po vrenu. Vsako jutro umivanje v mrzli reki. Nerodno pripravljanje zajtrka, vsako jutro pogovori o plezariji, izbiranje opreme.

Hans je vseskozi želel preplezati šaleško smer. Smer je pokazala svoje kremplje že s prvimi raztežajem, dolgo se je bilo treba zaganjati po zajedi, da sva jo zmogla. Razčlenjenost tudi ni ravno obilna, izpostavljenost primerna. Po prvem raztežaju sva se odločila, da bo prvi plezal Hans, izredna forma ga je kar razganjala. Naslednji raztežaj naju je pripeljal v precej dolgo prečnico, zgoraj brez oprimkov, sklonjena drža sredi skale ni ravno najbolj prijetna, a drugače ni šlo. Hans se mi je režal z nekakšnega razsežnega oltarja, ker pa sem bil kmalu pri njem, je smeha zmanjkalo. Krajša, zato še bolj gladka prečka naju je čakala. Hans, ki je »frajer«, jo je premagal brez lestvic, sam pa sem hotel biti še »večji frajer« in sem lestvice raje uporabil.

Nato sva se ob vrvi spustila na melišče. Da pa to spuščanje ni minilo brez kletvic, je jasno in še kar normalno.

Zadnji žarki so se zlili čez morje, zadnji pogledi so se zgubili v kanjonu Paklenice: Še se bomo vrnili. Med topotanjem po asfaltu se je oglasila pesem.

Valovi so pljuskali ob obalo, temna noč je pletla mrežo zvezd. Tiho obmorsko naselje, v ozadju pa temni obrisi skalnatih vrhov, vse se je spojilo v eno samo veliko doživetje Paklenice.

3. Jesenska Civetta

Zeleni valovi jezera nemirno plivkajo ob bregove. Zrcalna podoba bližnjih vrhov na gladini se pozibava in ustvarja čudovite sanjske podobe. Po plavem nebu je razmetanih nekaj belih oblakov, septembrsko sonce prijetno greje.

Spet zrem v velika snežišča v steni Civette, spet se pogled nemirno sprehaja po temnih zajedah, po veličastnem značilnem grebenu. Pred dvema nemovoma smo prav na tem mestu z vodnikovo pomočjo iskali prehode čez stene. Z Markotom sva se gnala prav pod steno in vsak po svoji smeri splezala nekoliko navzgor. Našel sem zanko in klin. Stena naju je navdala z velikim upanjem.

2. Studentska smer v Raduhi

Neslišno je bilo Agordsko jezero, ko smo navsezgodaj hiteli pod steno. Trenutki pred vzponom so vedno tako tihi. Napetost, drget v pričakovanju, ni besed za vse, kar vre v človeku pred veliko preizkušnjo. Steza postaja krajša, orjaška gmota skalovlja vse bližja.

Gledal sem slike z Dolomitov, bral plezalske zapise, sanjari, hrepenel. In vse to je prišlo tako nenadoma. Milan je omenil, da odhaja v steno Civette in ker sem imel še teden dni počitnic, sem zasedel zadnje prazno mesto v »katrci«.

Nekaj raztežajev lažjega sveta naju je pripeljalo pod ogromne črne plati, tik pod njimi pa je ždel krušljiv, rjav odlom. V poševni razpoki, ki je tekla sredi plati, sva opazila zabitih precej zagozd z zankami. Od zgoraj je kapljala voda. Milan me je spustil naprej, problem, priti do razpoke čez krušljiv odlom, sem rešila s slabim klinom in lestvico. Moke in preperete zagozde niso bile videti trdne, vendar druge izbire ni bilo, počasi sem le zlezal po njih do nerodnega stojišča. Prijatelj je bil hitro za menoj in že sem gvozdil po navpičnem, ozkem kaminu. Vrh njega sem se tako zabil vanj, da še glave nisem mogel obrniti. Na srečo sem zunaj kamina otipal klin, se vpel, spustil navzdol in končal raztežaj v veliki luknji.

Milan je izginil nad mano, slišal sem zven klina in robantenje nad krušljivo poličko. Tam zgoraj potem res ni bilo lahko, prišla pa sva v veliko, zaledenelo grapo. Skala nad grapo se je lepo izkazala z razčlenjenostjo, le manjši previs me je prisilil k zabijanju. Bil pa je zato še lepši. Moji samogovori so bili za soplezalca sila zanimivi in smešni, na vso moč se mi je režal navzgor. Varoval sem za veliko lusko, desno od mene pa se je pel v nebo gladek kucelj, na njem pa zanka. Le komu je uspelo splezati tja gor!

Prečila sva rahlo navzdol pod krušljivo zajedo, ki pa je nazadnje ponudila še kar primerno trdnost. Na nekakšni ploščadi se mi je vse zaprlo, kar nisem znal več naprej. Da je Milan kavelj za orientacijo, sem sicer vedel, toda tokrat jo je res izredno pogruntal.

Prečil je nekaj metrov navzdol v levo, s skrajno razkreho prestopil zajedo in izgini navpik, ves čas pa je vpil, da vidi kline. Ponavljanje njegovega početja je kasneje od mene zahtevalo kar precej truda. Če ne bi bil odkril klina, bi bila stvar že kar močno akrobatska.

Dolina vsa v soncu, veliko jezero, redki gozdovi, vse je bilo kot oaza sredi neskončne goljave kamnitih vrhov. Stena Marmolade se je svetila in se širila v svoji mogočnosti, le vrh si je sramežljivo pokrila s snežno kapo. V rahli meglici so daleč na obzorju kipeli neznani beli vršaci.

V lovu za ravnotežjem sem se po polici pritipal do Milana. Vse naokrog se je razširjala sama gladka navpičnost, presekana, z ozkim, rahlo previsnim kaminom. Vanj je bilo treba iti. Že prvi metri so prijatelja precej utrudili: Nobenih oprimkov in stopov, mi je rjovel med sopihanjem. Stisnjen v dno kamina sem močno stiskal vrv. Zabil je zagozdo, pridobil meter višine. Spet ni šlo. Lovil se je na gladkih robovih, zdelo se mi je, da se sploh ni držal, že pogled tja gor ni bil lep. Z zadnjimi močmi se je nazadnje le prikopal do oprimkov in vrv je spet hitreje stekla. Globoko sopenje sem slišal od zgoraj. Skrajno težko sem si dejal, ko mi je potem komajda uspelo priti skozi kamin. Spomnil sem se na Stanča in na triglavsko steno, pa na besede iz Prešernovega Krsta, češ, ne boj, mesarsko klanje, ko se je dajal z gladko zajedo.

Spet sva prišla v veliko grapo, obsijalo naju je sonce, nekeje od zgoraj pa je venomer pekotala toča kamnitih izstrelkov. Dan se je že krepko prevesil v drugo polovico, dolina se je prekrivala z rahlo meglico. Jasno, da nama bivak ne uide.

Krušljiv svet je hitro ostajal za nama, dokler se nama ni po robu postavila navpična zajeda. Še to, je dejal Milan in se zagnal vanjo. Nekaj časa mu je kar šlo. Potem pa ne in ne. Rdeča krogla je izginila na Marmolado, barve neba so se spojile z gorami, dan je ugašal, vrv pa je stekla komaj za nekaj metrov. Začel sem ga rotiti, naj se skuša vrniti, toda iz tistega položaja je moral izplezati. V mrak je odmevalo zabijanje klinov in njegovo vpitje, ki je razodevalo težave. Zasvetile so se prve zvezde, z njimi se je posulo vse nebo. Obupan mi je Milan nazadnje povedal, da je polica tam zgoraj sila neugodna za bivakiranje. Naj ostanem kar v luknji malo niže!

Z baterijo se pritipam do tiste luknje. Zvezdnata noč, temna stena in temne gore naokoli, tišina, bivak, nad mano prijatelj, vse je plavalo v nekem čudnem krogu. Zdelo se mi je naravno, normalno, obenem pa tako pravljичno. Zabit med dve skali, brez bivak-vreče, z zvestim, starim ovčjim kožuhom na sebi, sem zdaj rahlo zaspal, zdaj se spet prebujal, drgetal od mraza, sanjal ... Obraz sem si pokrival s kapo, pa ga venomer spet odkrival, gledal v utripajoče luči v dolini, gledal temne obrise sosednjih gora.

Na večer pred odhodom v Civetto sem dolgo stal na domačem dvorišču, zrl v Peco, zalito v barve sončnih pozdravov. Mislil sem na Civetto, goro, ki sem jo poznal le iz pripovedi. Pokazala se nama je že naslednji večer, tako veličastna je bila, divja, vendar v soju večernega sonca tako lepa. Kar zijal bi vanjo! Vame se je naselil nemir. Soglašal sem z Milanovo idejo, da preplezava smer Solleder-Lettenbauer. Dolomite on dobra pozna, zaupal sem mu.

Še so se mi misli podile po domačih hribih, po utrinkih iz študentskega življenja, vrivale so se sanje, rahel spanec. Zvezde so ugašale in nekeje zgoraj je čakal rob stene.

Ves trd od težke noči sem se ogrel šele v raztežaju nad soplezalcem. Najprej ozka poč, ki je terjala neprestano zabijanje, nato luske. Končal sem raztežaj vrh previsnega kamina. Kar zvalil sem se v lažji svet.

Sonce je oblivalo bližnje vrhove, obetal se je lep dan. Naslednja dva raztežaja ne bi bila nič posebnega, če se ne bi bil zaplezal naravnost na krušljiv raz, sprožil kup kame-nja in razjezil Milana, ki je varovalne kline odkril čisto na drugem koncu. Nič ni pomagalo, moral sem se spustiti ob vrvi nazaj.

Varoval sem na zajetni ploščadi in nenadoma se mi je zazdelo, da sem zaslišal Markove glasove. S Francem sta plezala drugo smer. Je bil res njegov glas? Začel sem ga klicati, spet se je oglašil. Videl ga nisem, samo slutil sem, da sta že precej visoko.

Znašla sva se v nekakšni snežni grapi. Visoko zgoraj sva že slutila rob stene, vsaj zdelo se nama je tako. Tu se je smer razcepila v dve varianti, odločila sva se za desno, videti je bila lepša. Plezala sva nekaj raztežajev po skalovju ob snegu, potem sekala stopinje in prečila, prišla na strm greben, ki se je na drugi strani grezil navpično v grapo. Vodstvo je prevzel Milan. Kar pustil sem ga, naj še enkrat pokaže svoje orientacijske sposobnosti, kajti res so bile spet potrebne. Počasi sva rinila kvišku, odkrivala stare kline, prečila še eno snežišče, ves čas pa upala, da sva poglobitve težave že pustila za sabo. Skala je bila tu kot nalašč za lepo plezanje, ni terjala prevelikih naporov, le vse je bilo tako dolgo, dolgo. Že drugi dan sva jedla le čokolado in pila vodo. Vedno bolj me je ožemalo. Dan se je že prevesil v drugo polovico, ko sva opazila rob stene. Zadnji raztežaj sem plezal počasi, hotel sem vtisniti vase vse podrobnosti tega navpičnega skalovja, te ogromne gmote, hotel sem del duha te gore odnesti s sabo. Nenadoma mi je bilo kljub izčrpanosti žal, da je vsega konec, konec, ki sem si ga nekaj raztežajev niže tako želel.

Milanova ogromna kovaška dlan mi je stisnila roko. Na tihem sem bil srečen, toda tista sreča takrat še ni prišla na dan. Šele zdaj, ko to podoživljam, se zavedam tiste blaženosti ob izstopu iz Civette.

Pozno ponoči sva prišla v kočo. Od žeje nisem mogel govoriti, dolg sestop je popil zadnje moči. Zdelo se nama je, da so čakali le še na naju, da so njihovi obrazi postali šele sedaj veseli. V hipu je bil pred nama čaj, je bil tu ohrabrujoči nasmeh. Tega vam ne pozabim, ljudje iz kočee Coldai.

Ves popoldan sem se nemirno prestopal po koči, se podal do jezera, se vrnil in čakal. Marko in Franc sta bila že tretji dan v steni.

Nenadoma se mi je zazdelo, da iz megle slišim njune glasove. Motril sem vsakega posebej, ki je prišel po stezi. Že sem pomislil na prisluh, ko sem ju ugledal. Marko me je poklical, noro sem jima stekel nasproti. Preplavilo me je veselje, skrb je bila pozabljena. V steni sta preživela dve noči, preskusila ju je s slapovi, z ogromnim snežiščem, zaledenelimi kamini...

Od jezera sem je kmalu prišel še Milan. Dolina se je napolnila z meglo, lezla je vse više. Od nekod je završala simfonija vetra, zateglo so šumeli nizki bori, v zraku je zavel vonj jeseni.

Tisto noč dolgo nismo zaspali. Stena Civette se ni več pokazala. V zraku so poplesavale snežinke.

V SV steni Civette smo opravili dva vzpona:

1. Smer **Solleder-Lettenbauer** (ocena V+, —IV, dolžina 1100 m), sva 14. in 15. sept. preplezala Milan Kolar (AO Mežica) in Milan Vošank (AO Ravne). To je bila tretja slovenska in jugoslovanska ponovitev.

2. Smer **Haupt-Lambel** (ocena V, V+, dolžina 1000 m) pa sta 14., 15. in 16. sept. preplezala člana AO Ravne Franc Pušnik in Marko Pogorelčnik. To je bila prva slovenska in jugoslovanska ponovitev te smeri.

SREČANJE S SKALO V BOHINJKI

BORUT KORUN

Pravijo, da so najprijetnejše in najbolj zabavne tiste dogodivščine, ki jih doživljaš ob topli peči, z zanimivo knjigo v roki.

Ko imaš vsega dovolj, jo zapreš, se pretegneš, si pomaneš oči, pogledaš na uro in se počasi odpravljaš spat. Ob prijetni zavesti, da si ta večer »spoznal« in »doživel« veliko zanimivega, se poslavljaš od dneva.

Resničnost je po navadi drugačna. Ob srečanju z njo si hitro premisliš, podobno, kot si premisli kopalca, ki si sredi poletne vročine želi skočiti v bistro reko, ko pa pomoli palec v vodo, ugotovi, da je zanj premrzla.

Nekega toplega sobotnega popoldneva v juniju sem bil tudi sam podoben takemu kopalcu, ki si s palcem v hladni vodi premisli, pri tem pa mu spodsne, da pade cel v vodo in pozabi, da je premrzla.

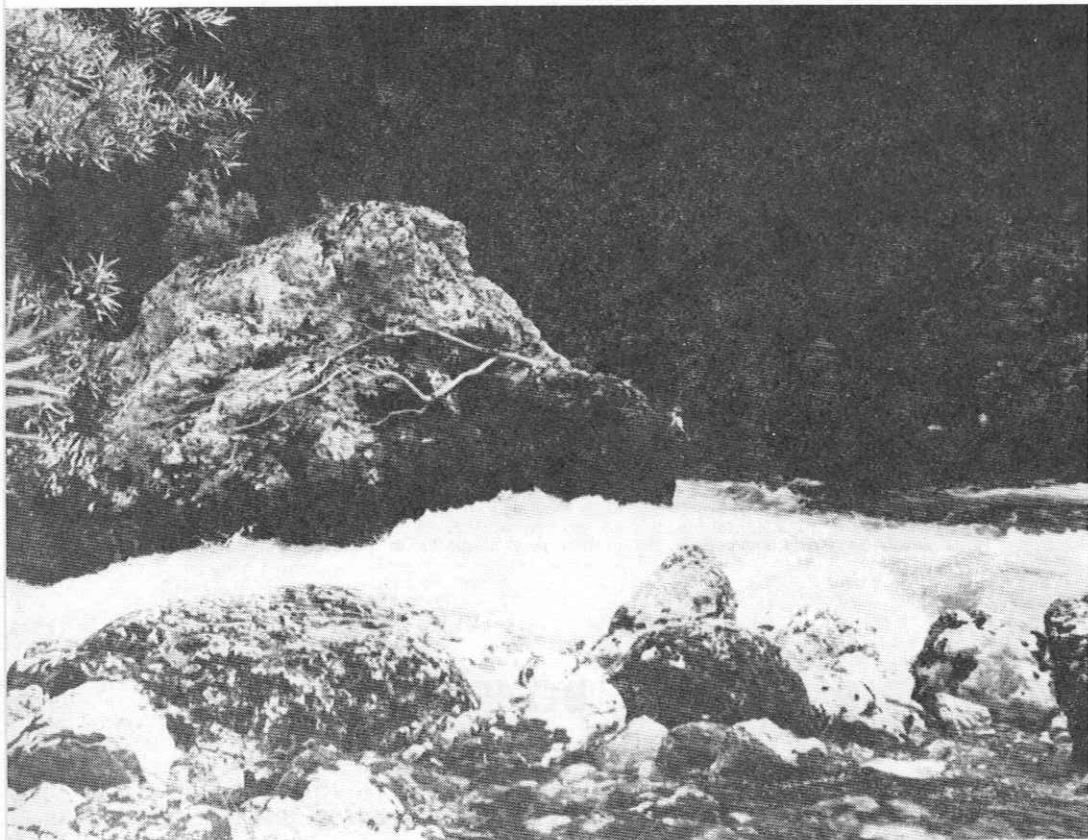
Z Marjanom, ki je tvoril preostali del posadke kanuja, sva bila namenjena na Savo Dolinko. Sončen in topel dan je obetal prijetno vožjo.

Iz izkušenj sem vedel, da se na taki vožnji vedno dogodi kaj nepričakovanega, kar lahko popestri doživetje. Čudno pa je, da prijetnost ob takih doživetjih ni premo sorazmerna z intenzivnostjo dogodka. Teoretiki bi lahko govorili o kvalitativnem preskoku iz prijetnega v zelo neprijetno, in to ravno takrat, ko ti čoln odnaša brzica in ti fotoaparati tone na dno, ti pa razmišljaš, kako bi hitreje dohitel plovilo, po suhem ali po vodi.

Med potjo sva si premislila in to je bilo usodno. Spomnila sva se namreč možnosti, da bi lahko prespala v taboru šoštanjskih tabornikov v Ribnem. Od tod pa je neprijetno bolj pri roki Sava Bohinjka kot pa Dolinka. Zato sva se odločila za, tako sva mislila, enostavnejšo varianto. Marjan, ki je zelo praktične narave in zato vedno naklonjen enostavnim in učinkovitim rešitvam, je menil, da s Savo Dolinko lahko »opravi« naslednji dan. Raze tega se je ves čas bal, da bi bila Dolinka prepočasna in premalo zanimiva. V spominu nama je še predobro tičala izkušnja s Krko in garaškimi veslanjem po njeni skoraj stoječi vodi. Sodelovala sva na maratonski veslaški prireditvi in zato nisva mogla odnehati, čeprav si je vsak od naju to večkrat zaželel.

Doma sem imel vodič z navodili za vožnjo po Savi Bohinjki, vendar ga sedaj seveda nisem vzel s seboj. Vedel sem le to, da ima precej težkih brzic, najnevarnejša pa je na nekem mestu, kjer sva reka dobesedno drvi v ogromno skalo.

Viktor Vest, avtor tega vodiča, navaja o tem mestu »doslej že pet mrtvih«, ta »doslej« je bil napisan leta 1968!

Proslula Skala v Bohinjki

Foto B. Korun

IZ GOVORA OB 5-LETNICI SAVINJSKE POTI (9. 10. 1977)

Spomnimo se, da je bila pot odprta zato, da bi planinci in drugi izletniki spoznali del svoje domovine in pravilno izrabili svoj prosti čas. Zakaj tudi tega ni mogoče iztrgati iz celote človekovega življenja in ga postaviti za nasprotje delu. Ni mogoče podrobno izločevati presledke dela in prostega časa, presledke doživetij ugodja in neugodja, prav tako tudi ni mogoče govoriti o popolni individualni svobodi. Zakaj? Človek — tudi planinec, ne more živeti in zadovoljevati svojih potreb osamljeno, temveč le v skupnosti z drugimi ljudmi.

Človek je zavestno aktivno bitje, ki se zaveda, da spreminja sebe in okolje. Spoznava, da se mora tudi v svobodi podrežati nujnostim, ki so pogoj za to svobodo in njegovo ustvarjalnost, to pa tudi doživlja s pametjo in srcem.

Svobodni čas, ki nam pomeni čas zunaj obveznosti, vsebuje tudi prosti čas kot aktivnost. Prav tega moramo enako spoštovati, kakor smo do sedaj spoštovali delo. Zato moramo človeka vzgajati, mu pomagati v razvoju, pri pridobivanju izkušenj, oblikovanju sposobnosti in vrednot. Pred seboj pa moramo imeti cilj: razviti celostnega človeka, ki ni oseben, pa tudi ne nejasen družbeni človek brez osebnosti, temveč je splet osebnega in družbenega bivanja. Človeku mora vzgoja omogočiti, da živi celostno, da se zmore v obveznosti in v svobodi kot aktiven človek izražati prav s svojo aktivnostjo.

Naša planinska organizacija ima v svojem vzgojnem programu planinsko šolo za vse planince kot osnovno vzgojo: vzgaja mladinske, planinske in gorske vodnike, prav tako tudi inštruktorje, alpiniste in gorske reševalce.

Planincu, delovnemu človeku in krajanu, skuša planinsko društvo pomagati pri rekreaciji. Pomaga mu pri aktivnosti telesne narave in sprostitve, ki pospešuje vzpostavljati

V Ribnem je ta številka zrasla na sedem. Tisti, ki so o tej skali vedeli največ povedati, so govorili o podvisu pod njo, kamor te močan tok lahko potisne, da ni več rešitve. Kje pa natanko ta skala leži, ni vedel nihče.

Nisva se hotela pustiti prestrašiti, pa tudi čas je že priganjal. Naprosila sva znanca, da se je odpeljal z nama. Po najinem vkrcanju v čoln bi nama odpeljal avto spet v Ribno, midva pa bi to isto pot opravila po vodi.

V Soteski smo se ustavili in se naslonili na ograjo mostu. Nekoliko višje se je reka divje penila, videti je bilo tudi nekaj skal. Bolj ko sva gledala tisto mesto, bolj se nama je zdelo, da to ne more biti tisto najnevarnejše na tej reki. Skala mora biti nekje drugje!

Od Soteske naprej smo na vsakem mostu zmanjšali hitrost in pomolili glave skozi okno. Nikjer več ni bilo videti kakšne brzice. Vedno nas je pozdravila kristalno čista, zelenkasta in prijetno šumeča, vendar ne divja reka.

Vkrcala sva se nekoliko pod jezerom. Takšna, kot sva jo videla z mostov, je bila reka ves čas. Sončno zelenilo goste trave na bregovih je tekmovalo s smaragdno zeleno barvo globokih tolmunov. Tu in tam so se nad vodo sklanjala drevesa in se ogledovala v njej. Bilo bi lahko prelepo, če naju ne bi ves čas trla zavest o Skali, zavest, ki mi ni dovolila prepustiti se vsemu temu.

Marjan me je ves čas opozarjal na ribe, njegova ribiška žilica mu tudi med veslanjem ni dala miru in tako se tudi jaz moral slediti njihovim breztežnim telesom, ki so lebdela pod nama. Bile so velike in majhne, temnih barv in skoraj prosojne, take, ki so švigile v zavetje, čim se jih je dotaknila senca kanuja, in take, ki se niti zmenile niso za naju. Z zadnjega konca kanuja so seveda ves čas deževali podatki, imena, navdila za lov »in še pa še«.

Kdaj pa kdaj naju je reka le presenetila s kakšno nedolžno brzico. Ker sva ves čas bolj leno veslala in se posvečala občudovanju okolja, sva se tudi med valovi bolj nerodno obnašala. Zato so me še bolj presenečali Marjanovi klici kot »Ali si videl, kakšna je bila?«. To se seveda ni nanašalo na morebitno skalo, čer ali celo brzico, temveč na kak posebno lep primerek ribe, ki Marjanu tudi sredi valov očitno ni mogla uiti spred oči.

Popoldne se je prevesilo v svojo drugo polovico. Sence dreves na bregu so se daljšale in segale do srede reke. Dolina se je neopazno zoževala in se spreminjala v sotesko. Strma pobočja bližnjih hribov so kdaj pa kdaj zastrla pod sončnim žarkom, iz reke je na takih mestih zavel hlad. Marjan je že začel ugotavljati, da je Sava Bohinjka zanj preveč mirna. »Savinja mi je bolj všeč,« je dejal. »Bolj živa je.« Da bi vožnjo nekoliko popestril, je vadal krmarjenje kanuja — to je vedno naloga zadaj sedečega — in ga vodil sem in tja po reki. Priveslala sva do jeza v Soteski. Takrat še nisva imela nobenih izkušenj z jezovi, zato sva čoln prenesla po suhem.

ravnotežje po utrujenosti, obenem pa smotrno in hitro osvežuje in krepi človeka. Skuša mu podati novo razsežnost nove človekove dejavnosti — prosti čas, v svobodnem času, kjer najgloblje zadovoljuje svoje interese, želje in smotre, skladno s svojo voljo, sposobnostmi in možnostmi. In prav zato hodimo planinci v svojem prostem času po gorah. Ne samo po visokih vršcih, tudi po nižjih gričih in hribih je zanimivo in koristno. Tudi po teh kucljih in gmajnah gre marsikateri del poti po strmih in izpostavljenem svetu ali se vleče v najbolj zanimivem in romantičnem okolju uro in več daleč.

Čeprav naša pot ne gre nad gozdno mejo, je vseeno zanimiva. Kaj je lepšega kot hoja skozi listnati gozd, recimo v čudovitih jesenskih barvah, skozi iglasti gozd, kjer diši po gobah in pokajo suhe veje pod nogami. Srečujemo se s studenčki, ki še nekateri živahno žubore po svojih strmih grapah, večji potoki hrume navzdol, se morda še penijo ob skalah, le mlinov in žag ne poganjajo več! Mar ni ta pot mikaven cilj za družine z otroki, ki še ne sodijo na težke in nevarne ture? In posamezni deli te naše poti ali posamezne točke so imenitni razgledniki, s katerih se nam v neznani lepoti razodeva ta košček naše domovine.

»Občutiti lepoto je edina človeška stvar, ki ne vara; je samo človeška in popolnoma človeška.« (Anatole France)

Božo Jordan

RECEPTI ZA OBRAMBO (REŠITEV) PRED PLAZOVI IN IZ PLAZOV

»Der Bergsteiger« 1977/1 je vprašal znane alpiniste, kaj menijo o plazovih. H. Köchler iz Innsbrucka, gorski vodnik in vodja planinske šole ÖAV, pravi med drugim: Danes ima vsak smučarski turist dovolj priložnosti, da se teoretično izpopolni v lavinologiji. ÖAV vsako leto prireja lastne tečaje o lavinologiji in o plazovih. Tudi knjig je o tej

Pod jezom pa sva potem pogumno ugotavljala, da je škoda, da se nisva zapeljala čezenj, pa se nama ni ljubilo, da bi se vrnila. Sicer pa so naju za ovinkom čakale že prve resnejše brzice, tiste, ki sva jih prej opazovala z mostu.

Preden sva se spet vkrcala, se je Marjan zapletel v pogovor z ribičem, ki je z neskončnim potrpljenjem muharil pod jezom. Meni, »neposvečenemu« v tej umetnosti, je bil njun pogovor toliko kot nerazumljiv. Da ne bi izdal svoje nevednosti, sem raje previdno molčal.

Ko sva spet sedla v čoln, sva preplula reko na njeno desno stran. Zdelo se mi je potrebno pred brzico izstopiti in si jo ogledati, toda preden sva se mogla sporazumeti, kaj bi storila, je pred menoj med dvema skalama že zazijal strm padec. Nekoliko niže na desni strani je bila skala in ob njej je drla in se penila polovica reke, kot bi tekla po strmem žlebu in ne po rečnem koritu.

Za kakršno koli ogledovanje in obotavljanje je bilo že prepozno. »Greva,« sem zavpil in zapičil vesla z vso silo v vodo. Težavnejša mesta je vedno bolje prečkati čim hitreje, čolnu je treba dati večjo hitrost, kot jo imajo vodne mase, kajti le tako lahko manevrišaš.

Ko sem s sprednjim delom čolna šinil navzdol, se mi je zdelo, da vozim v prepad. Voda, v katero sem se zapičil, mi je segala do prsi, toda že v naslednjem trenutku je sprednji del čolna šinil navzgor kot žoga, ki jo potopiš v vodo in jo spustiš. Nato se je pogreznil zadnji del čolna z Marjanom, ki ni mogel skrivati svojega navdušenja. »To ti je užitek,« je zavpil, ko se je naslednji trenutek spet prikazal iz vode. Nisem mu mogel odgovoriti, ker sem že spet tičal do vratu v njej.

Kar prekmalu sva bila spet v mirnejši vodi. Do mostu je bil le še en manjši padec in z veseljem sva se zagnala proti njemu.

Pokazalo se je, da se je najbolj zanimivi del reke šele začel. Kar naprej so naju pričakala mesta tretje ali četrte težavnostne stopnje. Vedno sva srečno obvozila skale, ki so kot nametane po strugi oteževale vožnjo. Videti je bilo, kot da so priletele bogve kdaj s strmih pobočij Babjega zoba na desni strani reke. Toda časa za opazovanje pokrajine ni bilo preveč. Čim sva prevozila kako težavnejše mesto, že nama je šumenje izza ovinka naznanilo novo brzico. Dela sva imela toliko, da nisem utegnil vprašati Marjana, če mu je postala Bohinjka že kaj bolj všeč.

Odločila sva se zapeljati k bregu in izliti vodo, ki je že nekoliko prodrla v čoln. Mimogrede sva pobarala nekaj ribičev, kako kaj prijemljejo ribe. Vprašani pa se tokrat niso zapletli v pogovor, ampak so samo nebogljenostno strmeli v naju. Pokazalo se je, da so Italijani, zato jih tudi nisva mogla veliko spraševati o Skali. Eden od njih je sicer dejal, da je nižje doli neko mesto, ki je »molto pericoloso«, toda zanesla se na njegove besede nisva. Skal in nevarnih mest je bilo od mostu do sem že nekaj. Morebiti sva že celo prevozila tisto najnevarnejše, kdo ve.

nevarnosti dovolj. Treba je stvar poznati, kajti če gre za življenjsko nevarnost, moramo vedeti o vzrokih vse. Georg Grad, gorski vodnik, že 20 let neprestano na nogah: Vodnik mora imeti znanje o plazovih v malem prstu. Če je nevarno, ima pravico in dolžnost, da turo odpove ali izbere drugo pot. Ne sme se ustrašiti, če tečajniki ali klienti zabavljajo ali ga smešijo, češ da se boji.

Anderl Heckmair, gorski vodnik iz Oberstdorfa: Teoretično znanje o plazovih je nujno, ni pa dovolj, treba je tudi izkušenj, ki razvijejo občutek, kdaj je res nevarno. Glavna nevarnost je strah, ki človeka prevzame, če sproži plaz. Če si na smučeh, je najvažnejše, da se jih za vsako ceno znebiš. Za to pa je treba biti priseben. Najhuje je, če je visok nov sneg in megla. V takem nič ne vidiš in ne moreš ničesar prav presoditi. Takrat velja: Ostani doma! Z leti postaneš vedno bolj previden, ne plašen. Ne izzivaj nevarnosti! Tudi majhna kloža je lahko nevarna, če ne pride kmalu pomoč.

Ludwig Gramminger, mednarodno priznani specialist v reševanju: Pаметen človek ne odrine na turo, če je ugotovljena nevarnost plazov. Ali ostane doma ali pa gre smučat na zavarovano progo. Veliko sem jih reševal iz plazov. Pri analizi nesreče se je vedno izkazalo, da so udeleženci ture napak ravnali, da se niso ozirali na svarilo. Statistika kaže, da se plaz sproži največkrat, ker smučarji ne upoštevajo navodil in svaril. Vreme samo, visok sneg in temperatura imajo pri tem svojo vlogo, vendar se snežne mase najraje sprožijo, če jim človek pomaga. Reševalci pomagajo tudi, če grozi velika nevarnost plazov, če jih le doseže poziv. Dolžni so tvegati življenje, zato je toliko bolj obsojanja vredno, če pride do plazu zaradi neprevidnosti, lahkomišljenosti ali nespameti. Walter Kellermann, gorski vodnik, edini zapriseženi sodni ekspert za plazove, avtor mnogih smučskih učbenikov: 90 procentom lavinskih nesreč bi se lahko izognili. Če je tako, potem ni svaril in tečajev nikoli dovolj. Smučarjev je vedno več, ker je vedno več tehničnih naprav za smučarsko veselje. Preveč mislimo na tehniko

Izpraznila sva čoln in mimogrede ugotovila, da se na kritičnih mestih vse prepočasi odločava. Dogajalo se je namreč običajno takole: ko sem zagledal nevarno mesto, sem se prepustil tuhtanju in potem svojo odločitev sporočil nazaj. Marjan je običajno mislil drugače ali pa je tudi sam začel razmišljati. Preden sva prišla do sklepa, sva navadno že bila sredi dogajanja, ki sva ga potem morala bliskovito in brez dogovarjanja reševati. Spet en ovinek na desno. Vsepovsod skale, med katerimi drvi voda, kot da hoče ponikniti. Na desni je povprek čez vodo ležalo drevo. Obrisi velikih kamenitih blokov so se razmikali, eden od njih je čepel nižje doli, voda se je penila in izginjala. Kot že nekajkrat ta dan sem previdno omenil možnost, da bi izstopila in si ogledala mesto. Marjan je molčal. Ovinek se je sedaj zravnal, voda je začela divjati. Dvajset ali mogoče nekaj metrov nižje je sredi razpenjene vode tičal ogromen blok. Zdel se je daleč nizko pod nama, toda vsako naslednjo sekundo se je njegovo temno čelo, v katerega se je zaletavala reka, nekoliko dvignilo. »To bo tisto,« sem razburjeno zavpil. Brez dogovarjanja sva začela na vse kriplje veslati proti bregu. Dosegla sva le to, da naju je tok zasukal in vlekel z zadnjim koncem naprej proti Skali. Sedaj ni bilo nobenega dvoma več, kje sva. Kljub temu sva še kar mirno zapičila vesla v vodo in popravila gibanje kanuja. Spet sem se spogledal s temno gmoto, pred katero je šumelo, se vrtinčilo in kipel.

Do nje je bilo le še nekaj metrov. Nehal sem veslati in misliti, tudi na tistih sedem mrtvih ne, katerih trupla so baje včasih morali s potapljači iztrgati iz hladnega in tesnega objema Skale. Kot v filmu, kjer pozabiš sebe in buljiš le v platno, sem strmel v bližajočo se pošast. Edino občutje, ki me je prevevalo, je bila želja, da bi skočil iz čolna in se nekako rešil. Tudi tega nisem storil, le napel sem se in se nekoliko vzdignil. Potem je temno grozeče lice Skale izginilo in pred očmi je bilo naenkrat vse belo. Šumeča belina me je vsega obdala, plaval sem skozi njo, kot izstreljen, ves lahek, osvobojen vse napetosti in vse groze. Na desni sem bolj slutil, kot resnično čutil ogromno kamnito gmoto. Nisem čutil, da bi me tok vlekel ali tiščal proti njej, tudi zraka nisem pogrešal. Plaval sem pod vodo še nekaj metrov in ko sem se po nekaj sekundah le vzdignil k gladini, sem bil že ob bregu. Potegnil sem se na skale in se obrnil.

Marjana ni bilo videti. Niti za hip nisem pomislil, da bi se mu lahko kaj zgodilo. Bil je boljši plavalec kot jaz in že meni se je zdelo tako enostavno.

Enostavno seveda sedaj, ko je bilo vse mimo in je sreča začela pronicati v mene kot črnilo v pivnik. Tisti trenutek bi se prav nič ne začudil, če bi se Marjan prikazal z ribo v roki ali vsaj navdušeno pripovedoval, kako lepe ribe je videl tam spodaj. Bradata glava, ki se je prikazala iz vode, se je obrnila in me iskala. »Tu sem,« sem zavpil in mu pomahal z veslom. Šele takrat sem se zavedel, da še vedno držim veslo v roki. Nekaj metrov za Marjanom se je iz vode prikazala konica čolna in za njo, kot

in tehničarje, na naravne zakone pa vedno manj. V Zahodni Nemčiji je 5 milijonov smučarjev. Velika večina skoraj nič ne ve o plazovih. Največ nesreč se je v zadnjih letih zgodilo v območju žičnic, torej tam, kjer so množice nerazgledanih smučarjev. Smučarske šole uče, kako se hitro in čim bolj smuča, s tem pa se vedno več smučarjev usposablja za nevarne smučarske terene. Svarila, čeprav postavljena v vidni obliki na teren, ne zaležejo, ker so ponavadi na meji žičniškega terena. Morda nekoliko več velja, če se v svarilo zapiše, da gre vožnja zunaj proge na lastno odgovornost. S svarili je težko biti ažuren, ker se vreme spreminja. Tudi ni lahko eksaktno ugotoviti nevarnost, če tudi je človek šolan za to — stoodstotna varnost je skoraj nedosegljiva. Vsak, ki gre pozimi v visoke gore, je pravzaprav ogrožen. Najbolj nevarne strmine so od 25 do 45°. Dolgoletna statistika dopoveduje, da je bilo na vzhodnih pobočjih 63 %, na severnih 27 %, na južnih 5 % in na zahodnih 5 % lavinskih nesreč.

Žlebovi, grape in korita veljajo od nekdanj kot od narave pripravljene poti za plazove. Gladka pobočja, drni, s listjem pokrita tla so idealna drsna podlaga za snežno odejo. Nizko grmičje (sleč) pomaga, da se oblikuje plovni sneg.

Svetli macesnovi gozdovi niso zanesljivo varstvo pred plazovi. Snežno odejo je težko natančno raziskati. Tudi izurjeni se lahko zmoti, če ni do kraja natančen. Pol metra visok sneg je že dobra izolacija, pod njim so tla stanovitno pri temperaturi 0° C. Če zima ni bogata s snegom, se zato nad talno snežno plastjo tvori plast plovnega snega, ta pa je kot nalašč za splazitev gornje plasti.

Če zapade od 10—30 cm snega, je zunaj smuške proge že nevarno za plaz, pri 30—50 cm je nevarnost že precejšnja, če pa je novega snega nad 50 cm, naj se ture sploh odsvetujejo. Veter je gradbeni moister plazov. Nanosi, zameti — največ na vzhodnih straneh — so skrajno nevarni.

podmornica iz morskih globin, še preostali del. »Plavaj za njim,« sem zavpil Marjanu. Ta se ni obotavljal. Sledil se mu po skalah na bregu. Že nekaj deset metrov nižje mu je uspelo doseči čoln in ga zagozditi med dve čeri. Medtem ko je lovil še veslo, sem poskušal potegniti kanu na breg. Od nekod se je prikazal italijanski ribič z ženo in mi pomagal. Potegniti ga na suho, ni bilo lahko delo. Bil je poln vode in se je s svojo velikostjo močno upiral toku, ki se je divje zaletaval vanj in ga poskušal zdrobiti.

Odločila sva se, da bova pustila čoln na bregu in se vrnila ponj naslednji dan. Naključje nama je v nesreči ponudilo rešitev v obliki italijanskega ribiča in njegove žene in tega nisva smela zamuditi.

Brž sva ga zaprosila, da bi naju zapeljal v Ribno. Bil je nadvse vljuden možakar in še na misel mu ni prišlo, da bi odklonil. Tudi ko sva tiščala vesla v njegov novi alfa-romeo, ni zinil ničesar, ujel pa sem obupan pogled, ki je bil namenjen ženi. Med vožnjo mi je Marjan ves razburjen na ves glas pripovedoval, kako se je njemu godilo pri Skali. »Zaščitna pokrovka«, ki jo je tok snel s čolna, se mu je zapletla okrog nog in tako se je le s težavo upiral reki, ki ga je tiščala pod steno. No, tako hitro se ni hotel vdati. »Tukaj že ne bom umrl,« si je dejal, si potegnil tkanino z nog in se pognal v globino, kjer je bil tok mirnejši. Italijana sta molčala kot grob, sicer pa ju tudi ni mikalo poizkusiti govoriti, kajti v tistem majhnem prostoru najino glasno in veselo pripovedovanje ni dopuščalo še kakih dodatnih glasov.

Prižgala sva si ponujeni cigareti, Italijan je odprl okno, vendar ga je spet takoj zaprl, ko mu je Marjan pokazal, da nama piha. Edine besede, ki jih je šofer izpregovoril, je bilo vprašanje, kje je tisto mesto, kamor bi midva rada prišla. Tolažil sem ga, da ni daleč in to sem moral do Bleda še nekajkrat ponoviti. Na Bledu se je pokazalo, da je do mosta čez Savo še daleč. Na drugi strani reke je alfa-romeo spoznal, da so na svetu tudi ceste drugačne kakovosti, kot je gladki italijanski asfalt. Nekajkrat je sumljivo udarilo v podvozje. Italijana sta vztrajno molčala in tudi nama so pošle besede. Pokazalo se je, da se sploh ne moreva spomniti, kje je tabor in tako smo se vozili sem in tja po kolovozih, sekali z nizkim podvozjem po cesti in iskali. Hvaležen sem bil Italijanu, ker ni preklinjal na glas. Do konca je vztrajal pri redkobesedni vljudnosti. Tembolj zgovorne so bile njegove oči. Edini žarek veselosti je zasijal v njih, ko sva midva končno ugotovila, da do tabora ni več daleč in da bova to razdaljo zmogla peš. Povabilo na pijačo sta vljudno odklonila in tako smo si le stisnili roko, midva pa sva se zelo vsakdanje zahvaljevala.

V samih kopalkah in z vesli v rokah sva se kot dva brodolomca vzpenjala proti taboru. Tako nekako se je verjetno počutil Odisej, preden ga je srečala Nauzikaja. Kot njega na dvoru Fejakov je tudi naju pričakala množica poslušalcev. Pozabila nisva nobene podrobnosti. Le jaz sem nekaj pozabil. Do danes še nisem vprašal Marjana, ali se mu zdi Bohinjka še vedno premalo razgibana.

Otoplitve so uvod v plazove. Večerna zmrzal je samo na videz jamstvo za varnost. Le mrzla noč zatrdi sneg.

Dva do tri dni po nanovo zapadlem negu je vsaka zimska tura nevarna. Velja ostati doma.

Dolge prečnice so tvegane. Četudi so kratke, naj gre naprej vedno en sam, tovariši ga opazujejo in varujejo.

Strmo pobočje se vedno preči pri vrhu, roke je treba vzeti iz zank na smuških palicah. Tudi pri smuku gre naprej en sam, drugi čakajo, da tvegano prečenje prednji opravi. Glavno pravilo, pravi Kellermann, pa je: Preventiva je pri plazovih takorekoč prva — to velja za danes in za bodočnost. Če te plaz zasuje, je malo verjetno, da boš rešen. Po dosedanjih izkušnjah je vsak četrti, ki ga je vzel in zasul plaz, žrtev.

O plazovih nikoli dovolj ne vemo ali pa bi lahko rekli, nikoli nismo dovolj previdni. Biti v plaz, pomeni doživeti skrajno življenjsko nevarnost. Čim več znanja imamo o plazovih, tem večje je jamstvo, da se jim bomo izognili.

T. O.

ZADNJA DIVJINA V EVROPI

Tako pravijo Sareku, 5500 km² obsegajoči pokrajini, 1300 km severno od Stockholma. Pred leti smo o njej že pisali. Zdaj cena divjini raste, in Sarek, tako pravi Max Schäffer v »Der Bergsteiger« 1977/1, je zadnja prava divjina v Evropi — (brez SZ seveda). Sarek je švedski nacionalni park, v kateri je nespremenjena ostala shranjena prvobitna narava od pradavnih dni. Tudi poti in steza ni, most pa en sam!

Schäffer se je v Sarek odpravil, ker ga je očaral dnevnik švedskega prirodoslovca Carla Linnéja. Linné je napisal »Potovanje po Laponskem« in to tako mikavno, da se

FRACTURA CRURIS

BORUT LAJEVEC

Sneg je bil gnil, zgodnje pomladansko sonce je pošteno grelo, ko smo se Lojze, Vinko in jaz dričali po Voglu. Namenoma sem rezal smučine po celem, saj je smuka tod mnogo lepša kot med gnečo na ozkih, steptanih progah. Pričara mi občutek svobode, ker me ne prekriva mondeni smučarski vrvež.

Navdušujem za turno smučanje tudi oba tovariša. Pogovarjamo se o prelesti na spustih z zimskih vrhov. V naslednjem tednu bomo morda skupaj tvorili smuči na Viševnik. Veselim se že te sreče.

Prezgodaj! Znajdem se na tleh, leva noga me zaboli. Ko se hočem vzdigniti, opazim, da smučka s čevljem vred ne sledi premiku telesa. Zlom!

Vinko in Lojze se izkažeta. Kot bi mignil, organizirata prevoz do nihajke. Bolečin skoraj ne čutim, bolj neprijetno se počutim kot tarča radovednih pogledov.

Domov grede je morala kar se da visoka. Elegantno napravljen mladenič nas ustavlja s palcem navzgor. »Hodi peš, dokler še moreš!« mu zakličemo, danes zares upravičeno.

Poliklinika. Rentgenska slika kaže dovolj »strokoven« prelom. Potrebna bo operacija. Slišim dr. Vavkna, naroča priprave za poseg.

Zbudim se v sobi med kakimi dvajsetimi kolegi. Brž ugotovim, da sem med lažjimi poškodovanci. Moj sosed je Uršičev Janez in najini pogovori v naslednjih dneh se vrtijo okrog njegovega lovišča v Koncu, oba obujava spomine na vrhove in stene nad Bistrico in ugibava, kdaj bova spet tam. Janez je kavelj. Ko mu po dolgih tednih s škripčevja snamejo nogo, takoj giblje z njo. Zdravnik se mu čudi, Janez pa rad pove, da je to »hribovska kri«.

Oba sva vesela, ko po sobi delava prve sprehode z berglami. »Zdaj sem pa na konju!« je prva misel vsakogar, ki prvokrat po poškodbi zakorači z njimi. Tako malo je treba, da je človek srečen in tako malo znamo biti hvaležni usodi za zdravje. Sicer pa nam ni dolgčas. Med nami je nekaj šaljivcev, ki skrbijo za dobro voljo. Prav na koncu sobe leži starejši možakar. Od časa do časa se mu zazdi, da je še vedno učitelj. Danes nam govori o poštenosti. V začetku se še smejemo, kmalu pa nam spričo dobrote in skrbi, ki jo do svojih domnevnih učencev izkazuje, opazke in smeh zastanejo v grlu. Njegove iskrene besede obvladujejo prostor in nas. Govori nam o odnosih do sošolcev, do staršev, domovine. Govori iz sebe, prizadeto, del sebe nam daje. V nas zbuja boljše del, ki ga v teh časih radi zatremo.

še danes spleča brati. V Linnéjevih časih je bilo potovanje v Sarek ekspedicija, kakor da bi danes šel v pragozdove ob Amazonki. Potovanje v Sareku je še danes ekspedicija. Linné je potoval l. 1732 po naročilu, Schäffer je potoval na svoj račun, Linné je bil sam, Schäffer je imel s seboj prijatelja Georga.

Sarek je eden od zadnjih laponskih rezervatov. Laponcev je malo in še ti so raztreseni po velikanskem ozemlju. Imajo svoj jezik, nobeden pa ne ve, odkod izvirajo. So nomadi, njihovo bogastvo so črede. Ni lepo, če vprašate Laponca, koliko glav mu šteje čreda, kot tudi pri nas ni lepo, če koga vprašate, koliko ima na knjižici ali na žiroju. Laponci s svojimi čredami še vedno potujejo kakor nomadi v davnih časih. »Biti na potu je boljše kot biti doma.« pravi star laponski pregovor. Kako dolgo še? Civilizacija je močnejša od vodne sile laponskih divjih voda.

Laponec je še ves v uverah, veruje v demone vseh vrst, ki poseebljajo naravne sile. Razlika med resnico in sanjami je razblinjena, domišljija je na delu, in tako je Sarek še poln skrivnostnih nadnaravnih bitij.

Schäffer se je v Sareku večkrat izgubil — kljub karti, ki jo je skrbo hranil »kot dragulj«. Imela sta slabo vreme, bila sta v srcu laponske divjine, najmanj dva dni hoda do prve skromne civilizacije. Laponci imajo tam nekje »žrtveni kamen«, nekakšen oltar, na katerem darujejo svojim »demonom«. Verjamejo, da bo lepo vreme, če se kamen prav postavi in če mu redno darujejo. Lepo vreme? Tega je malo, najraje gre dež. Od 24. maja do 19. julija so tu polarne, bele noči. Povprečna temperatura v septembru je 5° C.

Avtor je leta 1976 izdal v Würzburgu knjigo o Sareku z naslovom Zadnja divjina v Evropi (Wo die Welt noch wild ist).

Malo strpnejši in pozornejši smo v naslednjih dneh drug do drugega. Tudi dobre, skrbne sestre imajo za spoznanje manj dela. Pa tudi opazki o »starem« ni več slišati. Berge so mi kar dobro služile. Z otroki sem kmalu ogledoval kuclje, po katerih smo se pred tremi meseci še veselo smučali. Zdaj so tod cvetele pogačice in prvi sleč. Obljubljam otrokom sladke jagode, ki smo jih včeraj nabrali na Brjanci in lep razgled z vrha. Nobenih težav ni z njimi. Tudi štiriletna Katarina kar korajžno drobi mimo lovske preže pri Zlati vodi. Primož in Klemen raziskujeta in odkrijeta, da je moč vrata pri vodnem zajetju odpreti. S težavo jima dopovem, da se ne sme noter in da se sploh ne sme metati kamnov v luknjo. Tu sme klopotati le zajeti studenec.

Gor na grebenu se odpre pogled na Konjščico in Bohinjske gore. Poiščemo zgornjo postajo žičnice na Voglu in na Stari Pokljuki stan, v katerem prebivamo.

Z nekaj praskami se prebijemo skozi rušje na plano. Le Katarina zadaj zajoka. Ušli smo ji za nekaj korakov in že se čuti izgubljenost v zelenju.

Viševnik. Gledamo v Triglav, Rjavino, v Debelo peč. Ta bo prvi cilj za otroški izlet. Že lani smo gledali z njenega vrha v Krmo. In letos bomo gotovo spet šli — že zaradi sviževih brlogov, ki so paša za otroške oči.

Sam obujam spomine na preteklo zimo, ko smo tod smučali. Zvonka se je sesedla v sneg in jokala, ker je šele na vrhu ugotovila, da vezi na sposojenih smučeh niso za njene čevlje. Tine je vriskajoče podil svoje dilce skozi meglo, zdaj pa v Dugem Selu lošči tanke. Nekoč sva z bratrancem Marjanom vozila čisto z vrha. V čudovitem vremenu sva orala deviški sneg.

Sicer pa tudi današnja tura z otroki in berglami ni kar tako.

— — —

»Matic, se spominjaš, kako sva lani praskala tukaj?« Kaminček je kratek, a dovolj težak. Nad njim je preduh, ki ga brez oprtnika hitro zdelam. Vrv proži kamenje. Onadva spodaj se skrivata, kolikor se le da, Marjana in Matic letos nista še nič zlezla. Imam občutek, da se jima še bolj pozna kakor meni. Vesel sem, da mi je ostalo toliko občutka za skalo po petih mesecih prisilnega posta. Ob dotiku z njo se čutim zdrav, srečen, poln nečela lepega, česar se ne da opisati. Hvaležen sem, da mi je dano vse to doživljati. Samemu in v navezi. In v današnji navezi vsi trije uživamo v tem, da imamo radi iste stvari in da se imamo radi med seboj. Nazadnje smo skupaj plezali prav tod, po grapi, v začetku marca. In zmenili smo se, da bo prva tura z mojo kolikor ozdravljeno nogo spet skupna, v približno isti smeri.

Matic je zadnji. Le stežka se pririne skozi kaminček. Pozna se mu, da je predsednik planinskega društva in mu za alpinizem ostaja manj časa. Pa ne more izpreči, vedno ga pretentajo. In tako si sledijo seje, zbori, izleti, skrb za Vogar in še mnogo (ne)po-trebnih reči.

50-LETNICA AKADEMSKEGA CEPINA

Ker se bo na trgu vsak čas pojavil nov tip cepina po preizkusih in zamislih pristojne komisije UIAA, je prav, da se spomnimo nekoč zelo uglednega cepina, ki je dobil svoje ime po akademski sekciji dunajskega alpenvereina. Dotlej je bil cepin zelo nerodno orodje z dolgim, okroglim ratiščem. Pri sekanju stopinj se je v roki vrtil, če pa ga je lastnik pozimi pri smučkem sestopu dajal v nahrbtnik, je bila malokatera gozdna pot dovolj široka in izsekana. No, to se je kmalu popravilo, na trgu so se pojavili krajši cepini, znamka, ki so jo cenili alpinisti, je bila predvsem »Fulpmes«, imenovana po kraju, kjer so cepine izdelovali. Dunajska akademska sekcija, predvsem specialist za led W. Hiedler, se je povezala s F. Rallingom, podjetnikom iz Fulpmesa. Ta je bil takoj za to, da prevzame novi cepin v svoj proizvodni program. Material zanj so preizkusili na dunajski tehniški visoki šoli, mehanično in kemično. Ralling je naredil najprej 16 cepinov, te so praktično preskusili na turah, na kar so speljali še nekatere spremembe, dokler akademska sekcija ni bila zadovoljna. Maja 1927 so o akademskem cepinu pisale planinske revije in bilteni, cepin se je takoj uveljavil in vplival tudi na spremembe drugih vzorcev cepinov. Tudi Špornova športna trgovina v Ljubljani je okoli l. 1930 že z njimi postregla.

T. O.

SVARILO PRED TREKKINGI

Avstrijski kuratorij za varnost v gorah je v ÖBZ 1977/6 objavil opozorilo zaradi vedno večjih apetitov po viokogorskih izletih. Trekking — ture (po naše bi se reklo potovanja v daljna gorstva), skupinski vzponi na Kilimandžaro, Popocatepeti ali Demavend imajo

Pa Matic vzame vsako obveznost resno. Vztraja, čeprav mu je včasih že odveč in četudi se zaveda, da kdaj pa kdaj vodo izliva v pesek.

Kaj je res nujno, da zagon v širino prinese poplitenje? Ali pa je našo planinsko organizacijo ta izletniški »boom« našel slabo pripravljeno. Zakaj naš potrošniški življenjski koncept vnašamo v gore na vsakem koraku? Saj med poplavo žigov, značk, vsakršnega rekorderstva in uveljavljanja kar ni več prostora za doživetja. Od vrha do vrha letamo, za spomin nam ostane le žig in datum. Skoraj se ne zavedamo, da so gore same prazne. Vrnejo nam le tisto, kar sami prinesemo vanje, vendar brez dolinskega farizejstva. Kljub vsemu, če imaš hribe rad, so kažipoti tudi v vsakdanjem življenju. Treba pa je v gore nekaj dobrega prinesiti in se vsaj za nekaj časa povsem prepustiti njihovem vplivu, jih poslušati v tišini. Govorijo nam iz cvetočih trat in prepadnih strmali, snega in ledu, po tovarišu na vrvi ali po spominski plošči, vzdani ob poti, s šopkom davno uvelega cvetja. Treba je le znati prisluhniti.

Ne morejo pa biti univerzalni eliksir za vse naše tegobe, samodejen za vse, ki oblegajo nekatere vrhove ali planinske postojanke. Opeharjeni ostajajo za mnogo tistega, zaradi česar so se, čeprav največkrat nezavedno, pravzaprav podali v gore. Vzgojiteljev manjka v naši planinski srenji, ljudi, ki bi hoteli in znali nekaj lepega posredovati vnaprej. Tega ne moremo nadomestiti z odpravarstvom, ne z obnovo in gradnjo koč, še manj z žičnicami. Ne mislim, da je vse to nepotrebno, le bistveno ni. Tudi množice v gorah me nič ne motijo — za vse je dovolj prostora, saj »pravoverni« lahko pridejo na svoj račun v mnogih nedotaknjenih predelih, v malce spremenjenih vremenskih pogojih ali drugem letnem času. Gre le zato, da večini obiskovalcev lepote ne znamo približati. To je zares velika škoda.

O vsem tem razmišljam, ko vlečem naslednji raztežaj proti grebenu. Božam osončeno skalo tam zgoraj. Še nekaj metrov navzdol, še dober raztežaj in na vrhu bomo. Pozdravijo nas planike in blazinice sleča, ko se zgoraj objamemo. Sedimo na soncu in se pogovarjamo o prijateljih, ki jih danes ni z nami. Francelj ziblje svojo drugorojenko, Tone slušbuje v Krškem. Šest let bo kmalu, odkar smo plezali z Vikijem prav tu, v grebenu Šitne glave. Zadnjič skupaj. Ostal je v Špiku in prvo nedeljo v novembru se bomo spet sešli pri njegovi plošči pod Zeleno glavo kot vsako leto. Tudi ta zvestoba nas zbližuje in nam pomaga, da si ostajamo pravi prijatelji že dolgo vrsto let.

Pri sestopu čutim, da poškodovana noga le še ni v redu. Počasi in previdno jo obremenjujem, zato pa toliko bolj trpi druga. Tudi ta se upira z bolečino v kolenu. Namenoma smo izbrali plezo s kratkim dostopom in sestopom. Pa sem kljub temu dobil opomin: Ne prekmalu, ne preveč, ne prehitro!

— — —

danes v programu vsi »boljši« potovalni uradi. Različne specializirane turistične organizacije v svojih prospektih vabijo celo na sedemtisočake. Pozitivno je, če hoče čim več ljudi doseči tisto, kar je bilo doslej rezervirano za odprave, pojavlja pa se tudi negativna stran tega pojava: Mnogi radovedneži telesno niso dovolj pripravljeni za take vzpone in kot taki ogrožajo svoje življenje pa tudi življenje drugih.

Turistične organizacije ravnajo lahkomišelnost, če v svojih ponudbah ne navajajo potrebnih pogojev in morebitnih težav, ki se na takem vzponu lahko pojavijo. V ponudbi bi morali biti tudi nasveti za turo, vsi udeleženci bi jih morali poznati. Le tako utegne tura poteči kolikortoliko po programu.

Vodja potovanja bi se moral osebno pogovoriti z vsakim kandidatom ob prijavi in pri tem ugotoviti kvalifikacijo. Vsaj delno je to možno že po videzu in govoru.

Pismena izčrpana informacija o zahtevah in težavah in predlog o pripravi (treningu) sta »najboljši samopreizkus« za potencialne kandidate za na vrh.

Pozitivno spričevalo športnega zdravnika je brezpogojna osnovna podlaga za udeležbo na taki turi.

V korist udeležencev se mora vodstvo potovalne organizacije potruditi, da bo v skupini zdravnik, ki bo udeležence zdravniško obravnaval, odgovoren pa bo tudi za sestav in upravljanje obsežne potne lekarne. Zdravniški honorar je lahko skromen.

Mladi zdravniki, ki radi potujejo, bi tako funkcijo morda prevzeli za cenejši aranžman. Umestna je dvodnevna skupna tura udeležencev pred potovanjem. Spoznajo se med seboj, obenem pa je taka »poskusna tura« kondicijski test.

Na poskusni turi naj se udeleženci nekaj nauče: postaviti šotor, urediti bivak, temeljne pojme o prvi pomoči.

Zadostna aklimatizacija je prvi pogoj za vzpon na visok vrh. Načrt vzpona mora s tem računati. Raje en dan več kot en dan premalo!

Kontrola na polikliniki. Zdravnik se čudi, kako krepko se je zrasla kost in me ošteva. Moja sestra-zdravnica mu je nesla na nos vse o mojih podvigih. Vendar se zdravnik da pregovoriti. Operacijo, s katero bodo pobrali ven ploščo in vijake, prestavi na konec septembra. Tako bom imel vsaj od jeseni »kaj«.

Spet sem v Mojstrovki. Z Edom plezava Deržajevo. Kar dobro nama gre in kmalu dohitiva navezo, ki je pred nama. Drugi v njej nama zbuja spoštovanje. Mogel bi nama biti oče, pa se prav po mladeniško vihti čez strma mesta. »Ko bova midva v njegovih letih, naju bodo morali štirje prijeti, da se bova lahko odkašljala,« se norčujeva iz sebe. Na vrhu naju čaka družčina. Janez se je zbal žic in klinov in jo je raje mahnil na Sleme. Njegova žena in hči kažeta več podjetnosti. S soplezalčevim boljšim družinskim delom (ženo in hčerjo) sta prišli po zavarovani poti in zdaj proslavljamo korajžo z malinovcem in sendviči. Da bo stvar ostala dlje v spominu predlagam še skok na Vel. Mojstrovko. Navežemo se in gremo kar desno od poti po grebenu — seveda le v zgornjem delu. Tamar se čudovito vidi in pogled v globino nas vse prevzame. Vrh. Na Slemenju opazujemo drobne premikajoče se pike. Gotovo so naši, ki so se zbal strmine.

Tudi Andrejo je strah. Prepadenost je popolna in z njeno hčerjo stojiva blizu roba. Nič je ni strah in upam, da bo nekaj korajže ostalo tudi za čas, ko odraste.

Z Malih vratc se zaprašimo kar po plazju. Andrejo primeva z Edom za roke in tako kar hitro osvaja spretnost spuščanja po melišču. V spodnjem delu ji gre že kar dobro »od nog«. V dnu že pripoveduje, da ta tura gotovo ni zadnja.

Na trati pred Tičarjevim domom se nalivamo s coca-colo in po malem dražimo naše plašljivce s Slemenja. Prihodnjič gremo gotovo skupaj.

»Pridi, varujem!« Čeprav Eda zebe v roke, je hitro na zračnem stojšču. Nadaljujem po strmi počki in cela vrsta klinov skrbi za varnost. Brez težav plezam, saj z nogo ni skoraj nikakršnih težav več. Izogibam se samo sunkovitih obremenitev, saj si ponovnega mirovanja ne želim več. Spet se me loteva znani občutek, da sem brez teže. Uživam ob trdnih, udobnih oprimkih in izpostavljenosti, spodaj na grušču pa naju opazuje spremstvo z Mojstrovke. Tokrat se je tudi Janez okorajžil in ker so prejšnji teden doživela hribovski krst tudi dekleta, smo danes zmenjeni za snidenje na vrhu Planjave. Mraz je, pred kratkim je snežilo in zato se po Kunaverjevi polici ogneva kaminu. Za spremembo ne greva naravnost na greben, pač pa po desni obplezava strmo skalno gmoto. Z zanimanjem opazujeva Rdeči kup, prav pod vrhom je prevrtan z majhnim oknom.

S seboj je dobro imeti vsaj dva mala aparata, en »walkie-talkie« naj bo na čelu kolone, drugi na njenem repu. Marsikakšna nerodnost se s tako brezžično komunikacijo lahko takoj razčisti.

T. O.

ISLANDIJA — VKLJUČENA V ALPINIZEM IN TURIZEM

Čeprav ni ravno daleč od Evrope, je stoletja živela svoje življenje — med ognjem in ledom. Če je zemeljsko srce utripalo močneje, je od žareče lave zavrelo morje okoli otoka. Srednji vek je Islandijo — ledeno deželo imenoval »peklensko žrelo«. Res je dežela kontrastov. Ima ca. 200 000 prebivalcev, polovica jih živi v glavnem mestu Reykjaviku, kakih 20 000 jih je včlanjenih v tamkajšnjo planinsko organizacijo. Najvišji vrh na otoku je visok 2119 m, naporen, a vreden obiska. Najbolj znan pa je 1510 visoki vulkan Vatnajökull, nekakšna mesečna pokrajina na zemlji. Amerikanski astronauti so tu trenirali, preden so odšli na obisk k zemeljskemu trabantu. Tu je tudi največji ledenik, 8400 km².

Otok je dvakrat večji od Švice, osmina je pokrita z ledom, 90 % je gorate površine. Vsakih pet let pride na Islandijo do velikega vulkanskega izbruha, vulkanov je nad 200, od teh 30 aktivnih.

Islandija je najlažje dosegljiva z letalom, 700 DM iz Nemčije, sicer pa z ladjo iz Kopenhagna. Tudi na otoku samem so dobre letalske zveze. Turistični klub Island (TCJ) ima 16 koč (naslov: Touring Club of Iceland, Óldugata 3, Reykjavik, Island).

Podnebje je milejše, kot bi glede na zemeljsko širino pričakovali: mile zime, hladna poletja, hitre vremenske spremembe. Za obisk je najprimernejši čas od junija do septembra (poprečna temperatura 12 do 16° C). Za vstop vizum ni potreben (razen če turist

Na grebenu sva. Do vrha naju loči le še nekaj raztežajev. Lani smo tod lezli v skoraj zimskih razmerah, kar krepko se nam je zanohtalo. Danes je vse laže, čeprav so tudi tokrat skale požledene. Sem in tja odkopljem kak oprimek, da se roke prehitro ne ohladi. Izplezam na toplo sonce in zaželim soplezalcu čim manj mraza. Medtem ko pleza, mu pripovedujem zgodbo izpred treh let. Plezali smo v več navezah. Tonetu sem spodaj pri koči dal nekaj vponk, ki si jih je preprosto zapel za suknen pasek pri hlačah. Ko sva z ženo že izstopila, sem mu vrgel vrv — da bi bilo varneje in bi šlo hitreje. Pošteno mi je postalo vroče, ko sem zgoraj opazil, za kaj je pripel vrženo mu varovalno vrv. Samo močan, nestrpnejši poteg z vrvjo in šel bi gumb, Tone s soplezalcem pa bržkone v Logarsko.

Vsi skupaj na vrhu uživamo čudovit razgled na sever, Zeleniške špice pa se skrivajo v megli. Naš namen za danes je sestop skozi Repov kot. Rad bi tovarišem pokazal mir tega nedotaknjenege zatrepa z neštevilnimi slapiči, ki vežejo skalne kadi s kristalno čisto vodo. Tudi na planike in gamse bomo gotovo naleteli.

Takoj za odcepom poti na Korošico potonemo v megli. Ne vidi se prav daleč in ko še prečkamo pot Sedlo—Korošica, postane megla nepredirna. Da bi v takem iskal pravo smer — ne, to je za štiri kar precej utrujene ženske preveč. Raje jo uberemo nazaj na Sedlo.

Pod Sukalnikom se pase čreda kozorogov. Dva rogovileža med njimi se trkata z rogmi. Prizor, vreden, da si ga zapomnimo.

Od Bab ju uderemo kar dol po melišču. Če jih nisem uspel peljati skozi ves Repov kot, bomo šli vanj vsaj čez Macenovc. Utrujeni smo že in le obet, da gremo gledat planike, nas spravi v klanec. Lovska pot je zelo, zelo zaraščena in le s težavo najdem njen začetek na grebenu. Zato pa je vtis, da hodimo po divjini, močnejši. Planike rastejo kar na poti, stoletni macesni leže navzkriž, utrujeni od neprestanega boja z viharji, mrazom in strelo.

Spodaj v grapi odložimo oprtnike. Počitek ob tolmunih nas poživljuje in že poplezavamo po balvanih med njimi. Posebno obe najmlajši sta neugnani. Od časa do časa me zaskrbi, saj tudi padec čez nekajmetrsko skalo ni kar tako. Pa je vse v redu.

Odpravimo se in zopet se javi utrujenost. Ko v Klinu stopimo spet na markirano pot, si privoščim šalo. Zavijem navzgor proti Sedlu in se zlažem, da imamo do avtomobilov še ovinek čez hrib. Težko se z Edom ubraniva smeha, ko gledava osuple obraze. Janez se izkaže kot zelo skrben soprog, na vsak način hoče čez hrib sam. Žena naj gre kar po »bližnjici« v dolino. Potegavščina je na višku, ko nam dve dekleti, ki se vračata s Sedla, dajeta korajžo: »Prej, kot v dveh urah pridete!« Potem je resnobnosti konec. Med smehom se slišijo samo Janezovi samogovori o barabah, mrhah itd.

potuje še v Ameriko, kar se svetuje, kajti ovinek čez Islandijo se pri aero ceni nič ne pozna). Hrana je zelo draga, Islandija je dežela, ki ima eno najvišjih inflacijskih stopenj. Za planinske ture je potreben dober šotor, zemljevidi, busola in višinomer. Za višinsko pustnjo priporočajo gumijaste škornje. Zemljevid »Tourist Map of Iceland« je zelo dober, na otoku je lahko dobiti podobne karte. Literatura — DAV — Jahrbuch 1926, 1938; Iceland Travel Books, Reykjavik 1972. Vse informacije za Islandijo dajejo danski turistični biroji.

ŠE O PLANINSKEM FILMU

»Planinski film živi, vendar pohlevno,« pravi poročevalec v »Alpinismusu« 1977/8 ob 25. filmskem festivalu v Trentu (22. do 28. maja 1977). Srebrni jubilej festivala, ki ga Poadižje s Trentom na čelu res skrbno in širokogrudno prireja, ni prinesel ničesar, kar bi ljubitelja filmskih zapisov ali ambicioznejših stvaritev presenetilo, očaralo. No, v 25 letih ne more biti vse navdušujoče, lahko je tudi kaj dolgočasnega. Jerzy Surdel, Poljak, je znan kot rutiniran filmar, pa s svojo »Zimo 8250« (poljski Lhotse 1974) ni ogrel niti s posnetki pokrajine niti akcije. Bavarec H. Magerer od bavarske televizije ni pokazal nič nadpoprečnega znanja v »Nepalskem trekkingu«. »Montagne Navajo«, 60 minutni film Carla Maurija, slovitnega alpinista, je bil »dobesedno uspavanka«. Za Maurija ima recenzent zelo zlobno tolažbo: »Ingmar Bergman tudi ni dober alpinist«, češ, ostani, Mauri, pri svoji svetovni alpinistični slavi, film pa pusti drugim. Dobra je bila le bleščeča razstava najnovejših plezalskih rekvizitov. Podoben sejem opreme je bil 41 minutni film E. Pertla o ekspediciji na Torre Egger 1976.

Poročevalcu pa je bil všeč film »Afganistanski Kirgizi« Angleža Charlesa Nairna o

Tako je prišel tudi čas, ko se z Janjo odpraviva plezat. Prvič letos, saj je moja nezgoda krepko zavrla njeno alpinistično dejavnost. Otroke razdeliva med šolo, vrtec in babico in pozno jutro naju že najde pod stebrom Kalške gore. V rušju slišiva pogovor, a greva kar mimo. Janji se pozna, da je letos brez kondicije — nekaj zaporednih grip je preživela, pa tudi trikratno materinstvo gotovo nekoliko zavre še tako veliko gorniško zagnanost.

V koči se krepčava s čudovitim čajem in med pogovorom z oskrbnikom izveva, da je bil glas spodaj v rušju last Janeza Uršiča, s katerim sva se tako fletno pogovarjala v bolnici. Zares je kavelj. Že večkrat je prišel z berglami na Kokrsko sedlo in zdaj to tehniko obvlada, da ga nihče ne dohaja. Zdaj spet dan za dnevom prešteva svoje gamse. Skala v grapi Kalške gor je čudovita. Trdna, strma poč, malo skrotja, nato pa še čudovitejši kamin s stojišči na zagozdenih skalah. Janja pleza, da je veselje. Kot bi hotela nadomestiti počasnost ob dostopu. Še bolj kot v plezanju uživava v zavesti, da sva dopolnjujoča se naveza, ne le v stenah, ampak tudi v vsakdanjem življenju. Gore naju zbližujejo, za naju so most, ne pregrada. Spričo globokih doživetij v prepadnih strmali se drobna, nepomembna dolinska nesoglasja kar sama od sebe razprše. Z gora prihajava očiččena, z novo zalogo potrpežljivosti in dobre volje.

Kar dovolj znancev je, ki so gorništvu po poroki opustili. Družina, dom, pa plezanje po potrošniško ovrednoteni lestvici družbene pomembnosti jim jemljejo čas, predvsem pa moč, da bi sebe nesli malo na prepih. Za veliko lepega so prikrajšani in pri tridesetih letih — stari.

Na vrhu naju pozdravijo planike. Predajava se soncu in s pogledom božava vrhove in stene pod njimi. Številnih plezanj v njih se spominjava in vsako od njih naju poveže s katerim od dragih prijateljev.

Pogled zdrsi tudi Julijcem na obisk. Kaj neki počne Edo — prav danes je peljal skozi ozebnik na Jalovec ženo in hčer. Da bi mu le šlo po sreči!

Treba je pospraviti plezalsko opremo. Janja ima že ob štirih popoldan službo. Mimoregrede pozdraviva pri koči in pohitiva navzdol. Vesel sem, da me noga tudi pri sestopu skoraj ne moti.

— — —

Videti je, da je plezanje za letos v kraju. Spet se bo treba za nekaj časa sprijazniti z mirovanjem. Vijaki so se iz noge preselili v predal nočne omarice — kirurg mi jih je podaril za spomin. Imam podoben občutek, kakor če doma po plezalni turi pospravljam vponke in kline. Kar je imelo še pred nekaj urami neprecenljivo vrednost, je zdaj skoraj nepomembno. Kar naprej se sprašujem, kako se bo obnašala noga v prihodnje — morda se bo kljub vsemu v gorah dalo narediti še kaj.

Zunaj čudovito vablivo sije sonce. Zaznala odškodnina za nezaželeni septembrski sneg?

življenju nomadov v dolini Wakhan med Pamirjem in Hindukušem. Dobil je oceno najboljšega filma. Hvali tudi brodarski film »S čolnom v neznano«. 1000 km dolgi veletok Omo izvira 80 km južno od Adis Abebe in se izliva v Rudolfovo jezero. Trije možje so to pot premagali s plastičnim čolnom (z zračnimi komorami) v enem mesecu. V žiriji je bil tudi naš filmski režiser France Štiglic. Veliko nagrado mesta Trento je dobil »Belij parohod«, ki ga je posnel Ščamscev (SZ). Utemeljitev: Uravnovešeno poetično izprepletanje realističnih in pravljicnih elementov, ki vzbujata veselje do življenja na vasi, čeprav ni daleč od modernega mesta, kjer se lažje živi. Problem ravnotežja med spoštovanjem človeških vrednot in stvarnostjo modernega potrošniškega življenja. Z drugimi nagradami so bili počaščeni že omenjeni Anglež Nairn, Francoz alpinist Henry Agresti o vzponu na Alaski (Denal's Wife), zlati encijan CAI je kljub vsemu pripadel Mauriju, zlati encijan predsedstva festivala pa je prejel Brög za »1000 km do Rudolfovega jezera«. Trofejo narodov je prejela Francija, ki je pokazala več dobrih filmov. Poročevalec na koncu pripominja, da v žiriji ni bilo niti Nemca niti Avstrijca. Zelo značilna pripomba!

Ob 25-letnici trentskega festivala se je pokazalo, da tudi velika nacija težko zdrži stroške, ki jih taka prireditev vsako leto terja. Festival finansira mesto Trento, trentinska dežela in CAI. V l. 1977 so morali skopariti. Niso več prevajali v tuje jezike, izšle niso prezenčne liste, tako da navzoči alpinistični svet ni vedel, kdo vse je festival obiskal, stiki so bili torej s tem zelo zavrti. Veliko seveda stanejo častni gostje in časnikarji. Varčevali so tudi pri diskusiji »Gorski vodnik danes«, trije osnovni referati niso bili prevedeni. Poleg te obravnave so bile v Trentu tudi zanimive razstave: »Arhitektura Šerp v Khumbu Himal«, »Objektivno o Afriki« in filatelija z gorskimi motivi.

STENA JUTRANJE ZARJE

IZTOK TOMAZIN

V zgodnjem večeru zapušča Jezersko. Gugasto udobje sedežev v avtobusu zamenjava s slabo cesto, ki ima veliko napako — drži navkreber in po njej morava peš. Prav ta večer me mučijo silno jasne predstave brezdelnega posedanja doma, največkrat pred televizijo, ko je človeku edina naloga najti čim udobnejši položaj na mehkem stolu in edino delo zapiranje in odpiranje oči, ki lenobno boljčijo v migotajoče prizore na ekranu.

Resničnost pa je mnogo bolj neprijetna. Pred mano namreč čepi na tleh ogromen nahrbtnik, pravi debelih, napolnjen večinoma z železjem in drugo težko opremo. V hudo slabo voljo me spravi, preden si ga sploh oprtam in preračunavam, koliko znoja in kalorij bo potrebnih, da bom s tem nestvorom prisopihal do Češke kočice, ki sameva nekje neopredelljivo visoko med temnimi pobočji.

Visoko nad dolino sva že, ko pritajeno brnenje in begajoča lučka daleč spodaj naznanita avto. Z velikim upanjem pričakujeva rohnečo spako, ki sicer ne sodi v spokojno noč gorskega gozda, a je v takih primerih presneto dobrodošla. Izza ovinka slednjic priropota skoraj prazen fičko in kljub optimističnemu palcu brezbrizno odpelje naprej in izgine v noči. Kar nekaj sekund potrebujem, da svoje strašno ogorčenje prelijem v posebej izbrane besede in jih v glasnem samogovoru pošljem za njim. Potem se znova trmasto zakadiva v strmino in konec ceste po bližnjici doseževa skoraj istočasno kot neustrežljivi voznik in njegov spremljevalec.

Sivo, oblačno jutro naju spremlja pod steno. Prosojne meglice nepremično lebde v polmraku in brišejo ostre obrise skalovja. Hladen veter, ta brezobzirni morilec dobre volje, tokrat nima uspeha. Premočno je bilo nekajmesečno hrepenenje in prevelika želja, da bi jo zatrli neprijazni oblaki, ki se valijo čez goro in drsijo proti severu. S steno Dolgega hrbta imam glede vremena slabe izkušnje, mnogokrat sem že razočaran, nejevoljen in začuden strmel v mokrosivo oblačno zaveso, ki jo je zagrinjala in me vedno znova odbijala. Navsezadnje sem začel verjeti, da mi tukaj vsak vzpon uspe šele pri tretjem poizkusu.

Nekoč mi je nevihta ob razočaranju prinesla še misel, ki je kmalu prerasla v veliko željo in se stopnjevala do neustavljivega hrepenenja. Medlega pomladnega dne sva se s Slavkom Frantarjem namenila v steno, da preplezava znano smer Šimenc-Škarja. Zgrešila sva pravi vstop in nehote zaplezala v deviški steber. Prepozno sva spoznala zmoto in zaman poskušala prečiti v načrtovano smer. Nenadna nevihta naju je pregnala iz stene. Že ko sem drsel po vrvi navzdol iz stene, je začel zoreti načrt o novi smeri. Steber, ponosno rastoč iz mokrega pajčolana, ga je s svojo elegantno mogočnostjo samo še potrdil...

Vlažna, črna votlina naju je varovala pred zoprnim vetrom, dokler se nisva pripravila. Nahrtnik pogledujem mnogo prijazneje, saj je občutno lažji kot včeraj, vseeno pa dovolj težak, da bo vsak gib zaradi njega nekoliko napornejši. Pred vzponom sva sklenila, da bova pridno uporabljala fotoaparat in zato že po nekaj metrih plezanja poziram v elegantni drži pod previsom, nato pa šklepetaje z zobmi v močnih hladnih sunkih vetra hitro odtelovadim čezenj v položno zajedo. Ta mi je znana še iz neuspelega poizkusa pred meseci, zato po njej kmalu doseževa nagnjeno ploščato polico, kjer se šele začnja pot v neznano. Ovešen z vso mogočo ropotijo, od debelih zagozd pa do drobnih svedrovcev, odcingljam po polici mimo sopezalca in zaplezam v strmo zajedo. Drobni, čvrsti oprimkov na začetku se ne veselim dolgo, saj se kmalu najdem v odurnem kotu, polnem velikih in majhnih lusk, hinavsko prilepljenih ob navpično steno, kakor da samo čakajo na neprevidno roko, da jih spravi iz sumljivega ravnovesja. V široki razkroži se počasi goljufam navzgor in previdno otipavam skalo nad seboj. Oči za trenutek ne sledijo gibom roke, zazrejo se v globino. Tedaj prsti prav na rahlo otipljejo lepo razčlembo, prijem postaja močnejši, roka se počasi pripravlja, da sprejme nase del telesne teže.

Votlo hreščoč zvok, grozljivo oster in brez odmeva sledi tej kretnji. Silovita bolečina me prešine. Ne zavedam se takoj, da sem obvisel samo na eni roki. Drobec sekunde porabim, da uredim zmedene misli in dojamem položaj, v katerem sem se znašel. Bežen pogled mi pove vse. Med menoj in steno, oprta na skrčeno desno nogo, je zagvozdena velika koničasta luska, ki sem jo sprožil s previdnim, a vseeno pregrobim gibom tipajočih prstov. Počasi me potiska navzdol, čeprav sem za drugo nogo našel za silo uporaben stop. Sprva se je skušam znebiti s prosto roko, porivam jo gor in dol, s pestjo tolčem po njej, toda kamnita spaka s ne premaknete niti za palec, — očitno ji je prav všeč na moji nogi, ki že drgeta zaradi bolečega bremena. Z ostrim robom se je zataknila

STEBER JUTRANJE ZARJE

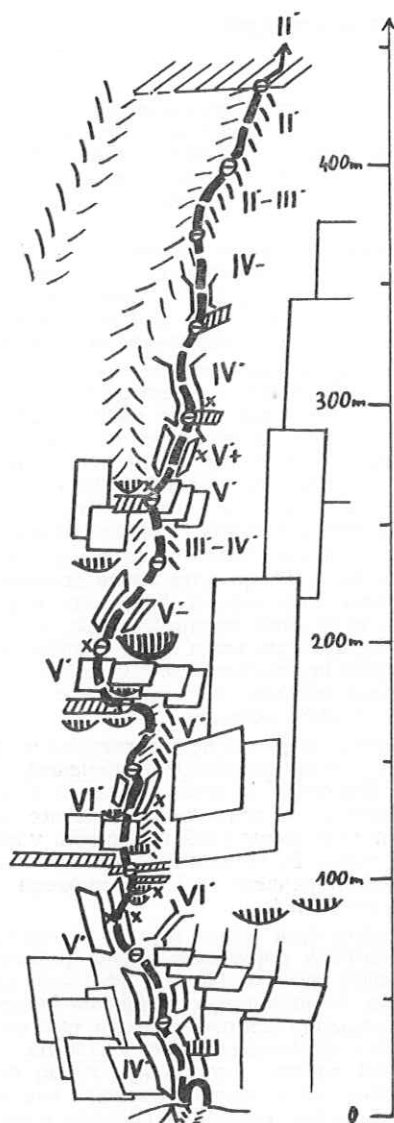
za strgane hlače in zajedla v meso. Po-
lašča se me mešanica jeze in obupa, pod-
zavesten kratek pogled v globino namigne
»pričajuj skorajšen padec«, vendar še
vedno mrzlično iščem rešitev. V zadnjem
obupnem poskusu se odločim za nekakšen
na videz zelo smešen, a odločilen balet.
Prste obeh rok silovito zagrebem v kruš-
ljive oprimke, da nosijo vso težo, z no-
gami pa začnem počasi poskakovati na
vse mogoče načine in pri tem pričakujem
samo dvoje: da bom v velikem loku zgrmel
v globino ali pa da se bo na to pot
podala samo luska. Sprva se guglje z
menoj vred ne glede na besne kletvice
in debele kaplje potu, ki spremljajo vra-
tolomno početje. Z obupnim pogledom jo
prebadam, toda šele ko nogo odmaknem
pravokotno od stene, s počasi prevesi in
izgine skoraj neslišno v praznino. Na hla-
čah zazija velika okrvavljena luknja. Vzdih
olajšanja ob odstranitvi nadležnega in skoraj
usodnega bremena se kmalu spremeni
v glasno sopenje, zajeda postaja previsna,
krušljivost se ne zmanjša. Po ozki, strmi
rampi, zabeljeni z dvema krušljivima pre-
visoma, ki ob zabijanju klinov vidno od-
stopata od stene, se umaknem iz nego-
stoljubne zajede desno na drobno poličko.

Nad njo me pričaka druga, zadovoljim pa
se šele s tretjo, ki mi omogoči celo za
silo udobno ležanje, ko varujem sople-
zalca. »Vigla« me čaka nad polico, ki
skoraj vodoravno prereže steber od Jubi-
lejne do smeri Šimenc-Škarja, lep raztežaj,
pri katerem je narobe samo dvoje — pre-
težak je, da bi omogočal sproščeno ple-
zanje, in preveč krušljiv, zato pa zasluži
toliko lepšo oceno.

V srednjem delu stebra se spet spomniva
na fotoaparati in tako sredi razbitega raza
pričajujem Viglov pritisk na sprožilec, ne
izključujem pa možnosti, da se bodo ma-
javi skalni bloki še pred tem podrli. Ko
se neprijetno čakanje konča, odhitim na-
prej, na izteku vrvi pa me seveda spet
pozdravi lepa, celo z gosto travo porasla
polica. Nabuhel previs, najbolj izrazita toč-
ka stebra, se bohota nad njo, a od blizu je
videti precej manjši kot iz doline. Vseeno
sem vesel, ker ne bo treba čezenj, saj
se levo ponuja uporaben prehod čez
gladke plošče. Svedrovci, ki jih nosiva s
seboj zaradi previsa, pa niso prišli v po-
štev.

Položna zajeda z drobnimi oprimki, katere
se lotim nerodno, kot kak začetnik, me
tako zaposli, da ne opazim grozeče temnega oblaka.
Vali se iznad Rink in z mokrim
objemom požira prepade, po katerih izginjajo
sence. Šele prva zrna sodre, ki s plehkim,
komaj slišnim žvenketom odkakujejo od
kamenine, me opozorijo na vodeno ogrinjalo,
ki je tedaj že objelo Štruco in se hitro
pološčalo sosednjega Trikota. Tam pa moč
nevihte presenetljivo uplahne, temni oblak
se preobrazi v nedolžno meglico in še ta
kmalu izgine, kot bi se sramovala svojega
hrupnega nastopa.

Naslednja polica na razu vršnega dela
stebra nama je tako všeč, da jo skleneva
počastiti z najino navzočnostjo čez noč.
Do večera je sicer še daleč, vendar si ne
želiva tekme s časom in temo, zato se počasi
brezskrbno lotiva prostora za bivač. Iz
nagnjene police ustvariva ploščad za eno
posteljo, namesto vzmetnice pride prav
drobni grušč. Nanj se položiva dobro zavita
v puh in volno. Noči pa kar noče biti od

nikoder. Šele ko pospraviva že drugo večerjo, začne svetloba počasi ugašati. Od vzhoda sem so temne skoraj neopazne sence zavzele nebo nad nama.

Nočne ure v gorah so nepozabne. Zdi se mi, kot da bi ležal doma v postelji in za trdno zaprtimi očmi strmel v sanjske predstave. Oči pa so tokrat bile odprte, iluzije so bile resničnost. Zraven naju tonejo v temi ostre, v srebrni mesečini medlo se lesketajoče oblike grozljivega, toda kar nekam domačega prepada — Trikota. Podnevi doživeti prostorski vtisi se z nočjo spajajo v skladno celoto počasi nastajajoče črne gmote, ki jo oči zaznavajo le kot ploskev, vsi drugi čuti pa jo dojemajo kot prostor, črn, brezizrazen.

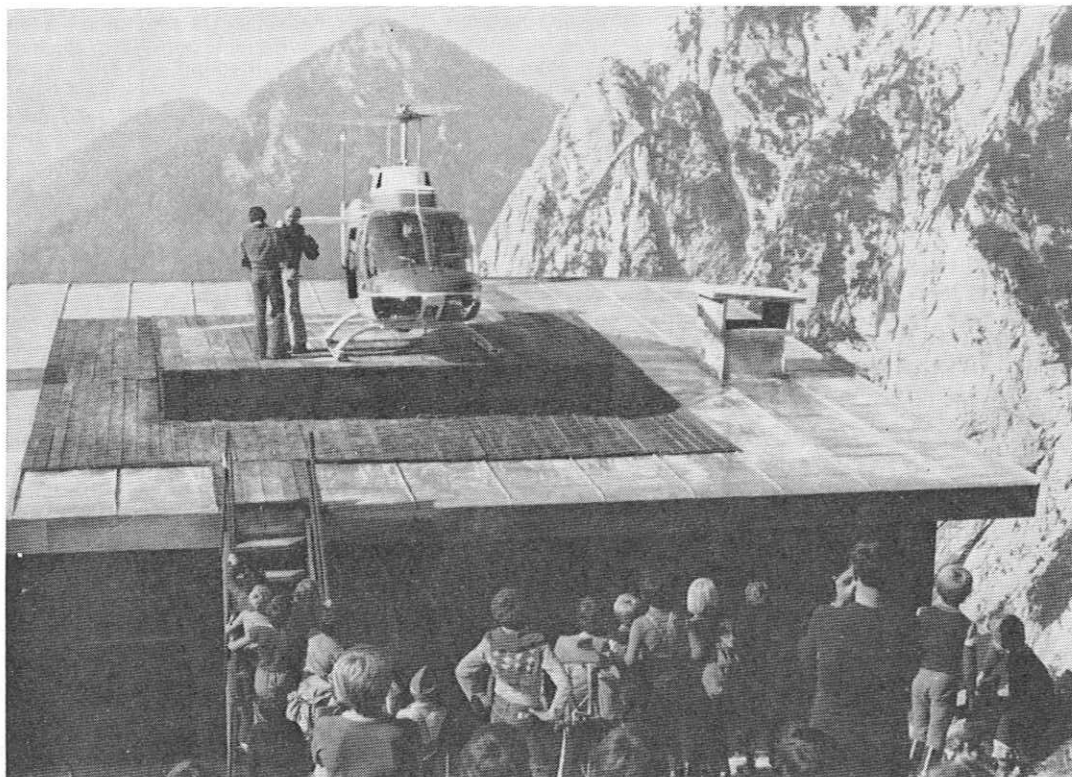
Kakšna radost me navdaja ob tem prizoru! Zamižim in se za trenutek umaknem vase, potem pa spet odprem oči. In mrki prepadi še vedno zevajo v temnem prostoru, vse manj vidni, a toliko bolj pričujoči v slutnjah. Jaz pa odpiram in zapiram oči kot otrok, ki si z vsakim ponovljenim pogledom domišlja in ustvari prvo, pristno presenečenje in veselje ob njem. Igrivo mežikanje se slednjič sprevrže v počasno potapljanje v globino spanca brez misli. To ni moja prva noč v objemu stene, toda prva, ki jo doživljam neobremenjen z morečim strahom pred mrazom, brez odpora do neskončno počasi tekočih minut, ki se mukoma pretapljajo v ure, v katerih je spanec le neuslišana želja in potreba in ki druga za drugo podžigajo skoraj blazno željo po jutru in soncu, toploti in svetlobi. Vsega tega tedaj ni bilo, obstajal je le globok, krepilen spanec, ki ga komaj kdaj zmotijo kosti, ko zahtevajo spremembo položaja na trdem kamnitem ležišču ...

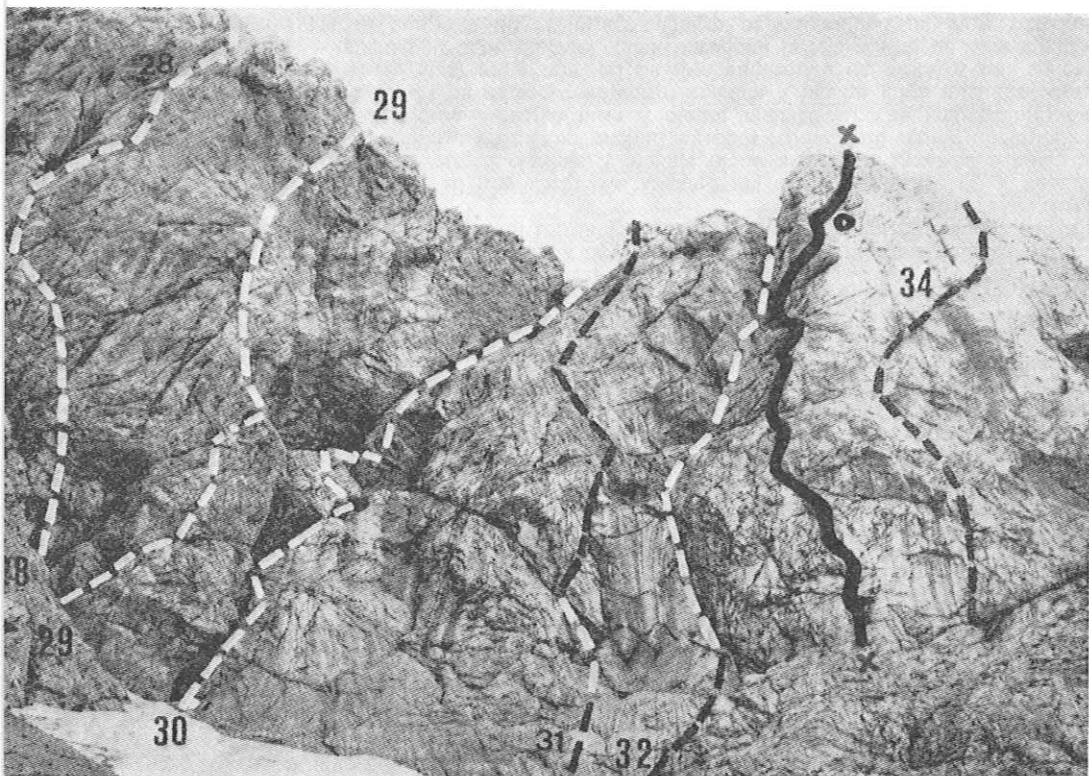
Val toplote me prežene iz platnenega zavetja. Žareča krogla se tik nad obzorjem trga iz zadnjih meglic. Krvavordeči plašč jutranje zarje se neslišno razprostre čez steno, živa zažari v hladno valujočih plamenih. Zdi se, kot da bi sive, brezbrizno trde kamnite plošče v nekaj minljivih trenutkih hotele zaživeti z jutrom in se osvoboditi svojih trdih, neživih spon. V mojih očeh jim je to za hipec uspelo. Toda nepozabni prizor je žalosten kratek, sonce se osvobodi zadnjega prosojnega objema in zažari v sblepeči rumeni svetlobi. Navpične plati okoli naju so spet sive in bele. Kot zrcalo odbijajo pravkar rojene žarke. Jutro uniči podobo svojega rojstva, sprevrže se v sončno dopoldne. Tudi to je lepo, a le zaradi bleščečih gora in nežno zelene doline. Čar umirajoče noči je izginil.

Z okornimi gibi se izkopljeva iz vreče, slutiva skorajšnji konec stebra in nikamor se nama ne mudi. V raztežaju nad bivakom izpuhti otopelost iz polezanih udov, gladke plati poskrbijo za učinkovito jutranjo telovadbo. Pazljivo vzpenjanje po drobnih razčlembah se kmalu spremeni v težaško delo, saj moram iz krušljive zajede nad platmi

Kranjski dom na Ledinah, na njegovi strehi helikopter, pomembna pridobitev naše GRS

Foto F. Ekar

Severna stena Dolgega hrbta: 28 Jernejev steber (Štremfelj-Zaplotnik); 29 Trikot (Pišler-Škarja), 30 Trojka (Belehar, Ekar, Jamnik), 31 Smer Jana Platenshusa (Dolenc-Zaplotnik), 32 Jubilejna (Ekar, Jaklič, Jamnik), X X Steber jutranje zarje, 34 Šimenc-Škarja (gl. Ravenska kočna 1977)

odstraniti velike količine naloženega kamenja, da lahko nadaljujem s plezanjem. S počasno natančnostjo odmetavam kose skalovja. Zamolklo žvižgajoči poletijo v globino. Šele hladen, senčnat kamin, ki sledi zajedi, me odreši neprijetnega opravila in mi spet točno na koncu vrvi nakloni poličko, na katero se zavalim kot v najbolj udoben stol. Zadnji sledovi napetosti in rahle tesnobe v pričakovanju neznanih težav izginjajo. Steber, ki je v srednjem delu skoraj navpičen, se proti vrhu v velikem polkrožem loku ukrivi. Nazobčan grebenček ga povezuje z gredino pod vršno steno. Vedno bolj sproščena sva in to se kaže v vsem najinem početju. Skozi prostor zdrsi v dolino nekaj glasnih nespodobnih klicev, čez nekaj sekund se vrnejo odmevi in komaj slišni odgovori z Ledin. Plezanje zadnjih raztežajev se spremeni v fotografske vaje, namesto običajnih povelj se razlegajo po kaminu drugačni klici: »Stopi v razkrehu! Vzdigni roko! Poglej v aparat! Nasmej se!...« Škljoc! se oglasi kovinska škatlica in vse se zopet ponovi, filmski trak pa se polni s prizori iz stebra.

Z gredine v počasnem, lahkem plezanju drug za drugim doseževa vrh Dolgega hrbta, ki ga obletavajo rahle bele meglice in le kdaj pa kdaj spustijo sončne žarke na najini prepoteni telesi.

Vzpon je končan. Bom spet brez misli, bom kot ožeta cunjja posedal po vrhu in zaznaval prelepo okolje brez kančka čustev, ki napravijo tako doživetje nepozabno in vredno vseh, tudi najhujših naporov? Pod nama se grezi težka, strma stena, ki pa sva jo zmogla tako rekoč po poti najmanjšega odpora, vsiljuje se mi celo beseda udobno. Le kaj mi zdaj pomenijo minute virtuoznega poigravanja s težnostjo, nekajkrat tudi na meji trenutnih zmogljivosti, in skoraj usodni dogodek z lusko? Nasproti jim stojijo ure lepega plezanja, udobnega sedenja na dobrih stojiščih in policah, čudovita noč in ne nazadnje nepozabno jutro, minevajoče v pričakovanju trenutka na vrhu. Tu sedaj sediva, razpleta se sproščen pogovor. Beseda nanese tudi na ime, ki ga dolgujeva novi smeri. Pošteno me preseneti Viglov predlog, ki se natanko ujema z imenom, ki sem ga za steber »pripravil« že pred dolgimi tedni, ko sem v sosednji smeri prvič

občudoval čudovito igro skale in svetlobe v nastajajočem jutru. Odslej se ne pogovarjava več o novi smeri, pač pa le o Stebru jutranje zarje.

Iz doline pred odhodom domov vedno znova pogledujem v oddaljena ostenja, kjer nekje v senci, med strmimi ploščami, previsi in globokimi prepadi kraljuje tudi najin steber. Dva nepozabna, prehitro minula dneva mi je naklonil, njegovo zadnje darilo pa je neuničljivo: opojni spomini na uresničeno hrepenenje ne poznajo časa in minljivosti, leta jih morebiti le nekoliko zabrišejo, obenem pa tudi obogatijo z novimi vrednotami.

STEBER JUTRANJE ZARJE v S steni Dolgega hrbta. Prvenstveni vzpon sta 6. in 7. 8. 1977 v 15 urah opravila Iztok Tomazin in Vili Vogeltnik, oba AO Tržič.

DOSTOP: Od Kranjske koče na Ledinah po melišču pod steno (30 min.) ali od Češke koče skozi Žrelo na Ledine in naprej pod steno (1 ura).

OPIS: Vstop v črni votlini — raztežaj levo od vstopa smeri Šimenc-Skarja. Iz votline navzgor v položno zajedo in po njej 2 raztežaja, na ploščato polico. Z njenega levega dela v strmo zajedo do klina z zanko, tam desno po nakazani rampi čez 2 previsa (k) in na večjo polico pod črno strehico. 2 m navzgor na višjo polico in navpično ob strehici 30 m po gladkih plateg in zajedi (k), nato prestop levo na travnato stojšče. Z njega desno na sam raz stebra in naprej levo 15 m po ozki polici in navzgor čez gladke plošče mimo velikega previsa, dobro vidnega iz doline (k), v poševen kot z majhnimi oprimki, ki drži na raz stebra. Po položnem razu 25 m do gruščnate police (možic, k, bivak prvih plezalcev). Z nje 6 m desno čez gladke plati in navzgor v neizrazito zajedo (zagozda). Ko se ta konča, sledi prestop desno v položen kamin in po njem 2 raztežaja na vrh stebra, nato po grebenčku na gradino in čez lahko vršno steno na vrh Dolgega hrbta.

OCENA: 2 raztežaja VI, drugo od IV do V+.

VIŠINA STENE: 500 m.

V smeri sva pustila 7 klinov, ponavljalcem jih priporočava še 15—20, od tega vsaj nekaj profilov.

NA GROSSVENEDIGER (3674 m)

TONE STROJIN

So gore, ki jih sam pri sebi postaviš na častno mesto. Izbereš jih po svojih merilih. Posebno mesto odstopiš tujim goram. Običajno so to gore, ki se jih ne moreš lotiti sam in je zanje priložnost morda le enkrat, dvakrat v življenju. Iz tega razloga so nam te gore še posebej drage. Če se priložnost ne izpolni, si žalosten, z usodo pa se potolažiš, češ, saj je vendar tudi doma toliko lepih in hvaležnih vrhov.

Zase sem med tujimi gorami izbiral snežne vršake, ki razen moči in vztrajnosti niso zahtevali posebnih tehničnih težav. Raje kot skalo imam sneg, čeprav je morda zahtevnejši, zlasti v ledeniškem svetu. Tu je treba več znanja spričo nato opasti plazovitega snega, pa tudi izkušenj pri prečenju požleda in bivakiranja, če te zaloti sneg ali megla.

Ena od takih gora je tudi Grossvenediger. Že dolgo sem želel stopiti na njegovo teme. Iskal sem družbo, saj na take gore ni priporočljivo hoditi sam. A obrnilo se je drugače. Bilo je sredi poletja 1970, o pasjih dneh. Vreme stanovitno kot nalašč za visokogorje. Bilo nas je za cel avtobus, na vrh pa naj bi šli z juga, iz Hinterbichla. Vožnja mimo Beljaka, Lienza in Matreia je minila v sončnem vremenu, kot se za to letni čas spodobi. Ko smo zavili v dolino Virgental, se je pooblačilo. V Hinterbichlu nebo ni obetalo nič dobrega. Molče smo stopali v breg ob potoku Dorferbacha. Jeziki strnjene snega, ki je obležal od zime, so segali prav do našega kolovoza. Ponekod smo jih morali previdno prečiti. Martrl (križi) na vidnih mestih so opozarjali na tragične dogodke, kar pokrajini, ki ima že tako odljuden videz, ne daje posebno vesele podobe. Vrhovi Geigerja in skupine Grossvenediger so bili v oblakih. Iz megle, ki se je spuščala vedno nižje, je prišlo rosi.

Višje gori, kjer se pot položi, je snežilo. Salamenska smola, priti tako daleč pa gledati meteži! Pa ni bilo časa zamujati se z nejevoljo, mudilo se nam je v najbližjo Johannishütte (2121 m).

Ugibanjem za jutri ni bilo ne konca ne kraja.

Vso noč je snežilo. Prebudili smo se v mrazu, saj je na podstrešju pihalo z vseh kotov. Okoli koče ga je nanoslo tudi do kolen.

Najvztrajnejšim se je mudilo dalje, pritegnili so neodločne in gazili. Prišli so sicer na vrh pa še to v drugem poskusu, ko so prvokrat zaradi megle zašli nekam proti Rainer Törl in se morali vrniti v Defreggerhaus (2962 m). V takem vremenu mi res ni bilo za Grosvenediger.

Pravzaprav je to cela gorska skupina. Gorniki cilj pač poenostavljamo, ker radi žebelj zadenemo na glavo, najvišji vrh z enim zamahom. Morda v tem grešimo, saj ne vidimo lepih koticovk drugje, stranskih dolin, počivališč, jezerc in še toliko drugega, kar se odkrije na poti. Mudi se nam, čas v tujih gorah je dvakrat zlat zaradi deviz in zaradi neke priljubljenosti.

Drugič sem prišel v zgodnjem poletju, ko v dolinah že cveto poljske rože, gore pa krijejo še sneg. Za ledeniške razmere je tak čas najbolj primeren, razpoke so prekrte in dnevi v juliju še daljši od noči.

Izkoristil sem priložnost, da se z mladinskimi vodniki v okviru izpolnjevanja tečaja PZS povzpnem na najvišji vrh Grosvenedigerjeve skupine.

Prijetno je potovati s skupino mladih, iz katerih vre optimizem, zdravje in smisel za humor.

Vrhovi so bili zaviti v oblake in pihal je zahodnik. Tolažili smo se, da do Neuer Pragerhütte (2796 m) ne bomo mokri, v naslednjih dneh pa se bo spovedilo.

V Matri smo pričakali Lila, ki naj bi skupaj z Jožetom vodil izpopolnjevalni tečaj. Prinesel nam je slabe novice iz Centralnih Alp, kjer vreme ni dovoljevalo daljših vzponov. Ko smo pred vzhodom v predor Felbertauern zavili levo, so padle prve kaplje. K sreči smo prtljage z osebnim avtomobilom odpeljali po privatni cesti, sami pa vzeli pot pod noge. Dolina v dežju ni bila mikavna, hoja s pelerino pa sploh ne. Mokrota zunaj, mokrota znotraj. Žive duše ni bilo na spregled, edini glas je bila bučeča voda naraslega hudournika, ki nas je spremljal. Megleni pokrov je zapiral dolino v višini ledeniškega jezika Unterer Keesboden. V meglo so se izgubljale tudi vlečne n nosilne vrvi tovarne žičnice, ki bi imela prepeljati našo prtljago prav do Neuer Pragerhütte (2796 m).

Pričakoval bi, da se bodo mladinski vodniki zagnali v strmino, posebej, ker počasna hoja v dežju niti malo ni prijetna. Vendar je vodstvo ubralo tempo, ki je ustrezal vsem. Nas je bolj kot umazano bela površina ledenika mikala silhueta Neuer Pragerhütte.

V lepem vremenu in podnevi je steza do nje sprehod. V kočo smo prišli ob desetih zvečer. Spodrkavali smo po postavljenih ploščah, hoja res ni bila prijetna.

Jutro ni obetalo z vremenom, sicer pa so bile ta dan na vrsti vaje na ledeniku. Bolj kot te mi je prišla prav aklimatizacija na 3000 metrih. Popoldne je izpod zavešenega obzorja posijalo celo sonce — jutrišnji up.

ZAVETIŠČE POD ŠPIČKOM — NASTOPATA OSKRBNIK FRANCE IN NJEGOVA KAPLJA

Zavetišče pod Špičkom je vsako leto bolj tesno. Razmišljajo že o tem, kako ga bodo razširili. Še posebej pa je bilo tesno tedaj, ko je še v njem kraljeval France in je planincem kahal čaj pa tudi kako hrenovko.

In se je dogodilo, da smo Brane, Ciril in jaz zašli na pot, ki drži mimo Špička na Jalovec. Na Tičarici, ko smo povedali, da gremo do Špička, nas je oskrbnica založila s solato, salamo, kruhom pa s hrenovkami. »Da France ne bo lačen,« je dejala. Dodala pa je še vsakemu po dve steklenici žganja in ruma. »Za planince,« je rekla, »če bi vprašali za pijačo.«

V zavetišču pa nas je mračne volje pozdravil France.

»A zdaj pa še vi. Že tako je dren. Kam pa naj vas dam.«

»Tole je zate France, s Tičarice.«

In smo začeli vleči iz svojih nahrbtnikov solato, salame pa hrenovke.

»Kaj naj jaz s tem. Koga pa prinašate te reči sem. Kdo bo pa kuhov...«

Pa so se prikazale steklenice ... ena, še ena in vse do šeste.

Francetovo čelo pa, kot bi se zazoril beli dan ... Zasmejala se mu je vse.

Steklenice je pobožno spravil v velikanski zaboj, nam pa iz ene nalil, ampak res malo.

»Nate, ker ste nosili...«

In popili smo tisto kapljo.

Pa je Ciril rekel čisto dostojno in na glas:

»Eden bi pa še pasal, dajte ga France.«

France pa je pobledele. Ustnice so se mu tresle in skoraj zarjul je:

»Koga, tole kapljo, ki jo imam, bi mi radi požrli. Nič. Nobeden ne dobi. Še te uboge kaplje ste mi fovš, barabe...«

Tretji dan je zavzela tura na najvišji vrh. Vstali smo ob štirih zjutraj. Nebo se je pripravljalo na dež, mrzel veter se je zaganjal okoli koč. Težki raztrgani oblaki so lebdeli nad dolino, nad njimi pa enakomerna umazana sivina.

V takih trenutkih je najtežje vodstvu. Računati mora na vse posledice odločitve, na končni cilj tečaja, na sredstva udeležencev in navsezadnje — vrh je bil motiv za udeležbo. Stoičnost zraven pa treznost prideta v takih trenutkih do veljave. V naših gorah bi se ob takih vremenskih razmerah morda ne bi podali na turo.

In smo šli!

Počasi, preudarno, druga za drugim v koloni smo gazili v strmino. Vsakdo je poglobljaj stopinje predhodnika in si prizadeval, da bi trošil manj energije. V takih trenutkih, ko mračno nebo kot mora leži nad okolico, je pogled na predhodnikove stopinje edino obzorje in opravilo obenem.

Kolona najde svoj ritem, sinhronizira gibe, zaživi v enem utripu. Belina, nepregledna belina naokoli. Megla in sneg se stikata, ne da bi se zares staknila. Take razmere niso za samohodca. Tu je le v slogi moč in varnost.

Enakomerna hoja v takem svetu je čas za razmišljanje. Pred oči mi je stopila hoja po spomladanskih jasah pod Šenturško goro pod Krvavcem. Brezove hoste, nežno zelenje bukovega brstja, prst zoranih njiv, ki čakajo na seme, zasnežene gore v ozadju in modro nebo. Prizor, ki si ga željan vso zimo, neučakan zaradi dolgotrajnega pričakovanja, ujet med sive zidove, v vrvežu sej ob polnih pepelnikih.

Ali pa: Lepote okoli Sv. Lovrenca pod Storžičevo piramido. Toplo je v zavetju zidov stare cerkvice, ki se sonči na griču. Trava je še ovela od dolgotrajnega objema belega bremena, ki je šele odnedavna skopnel. Iz zemlje klije teloh, rdi resje. V toplem zatišju kukajo žefran, snežni zvonček in trobentice. Šibje kaže gladke veje, ponoči še pomrzuje. Iznad golih vej kipi v sinje pomladansko nebo zasneženi Storžič. Grape so polne snega, le rebra in robovi ponujajo kopne plati. Od časa do časa v njegovih graphah zarohni, sneg popusti, beli oblak nabuhne, se zvali v dolino, kjer se umiri. V pokrajino se naseli globok mir. Nemir, ki ga čutiš v sebi, ne moti ničesar. Oprezuješ okoli sebe in slišiš le utrip lastnega srca. Ljubljansko ravnino skriva meglica, ki jo le na slepečem obzorju — sončni lok — je še nizek — trgajo silhuete Šmarne gore z Grmado in Rašico, Šmarjetno goro in Joštom. Tam v meglenem morju slutiš Kranj in daleč zadaj Ljubljano, ki se duši v megli. Le v podnožju hriba se skozi megleno kopreno svetlikajo očesa bajerjev na Brdu.

Sonca si želim, takega, ki sije pomladi pri nas. Pravo nasprotje pišu in mrku dneva, ki me tu obdaja.

Iz razmišljanj me zdrami glas: Navežite se!

Pogled naprej pove zakaj. Začenjajo se razpoke. V gazi taka operacija zahteva nekaj časa, da se organizirajo naveze in se vrv nabere v pentlje.

Drugo jutro smo odšli v dolino. Nekaj ur za nami pa so nesli Franceta. Padel je bil čez skale, ko je stresal smeti. Po tisti njegovi ubogi kaplji nismo nič prašali: preveč se nam je smilil...

Marjan Krišelj

SIERRA NEVADA, DIVJE GORSTVO V KALIFORNIJI

Tak atribut je dal gorstvu, ki zajema svetovno znani Yosemite, David Belden v »La Montagne et Alpinisme« 1977/2. Svoj članek je opremil z zelo preglednim zemljevidom in s slikami, ki ne predstavljajo svetovnoznanih josemitskih sten, ampak tudi predele milejšega značaja.

Plezanje v El Capitanu, pravi Belden, je za vsakega plezalca trda preizkušnja, pravi skok iz komforta v najbolj zahtevne razmere v vsakem pogledu. Važna je priprava, pomembno pa je tudi rvananje po turi. Yosemite je za Evropejce velika plezalna šola, če pridemo za dva meseca v Sierra Nevada, če pa prideš za nekaj dni in »utrgaš« nekaj smeri, pa ne dobiš pravega pojma o tej gorski pokrajini, ki je tako velika, kot so Francoske Alpe. Dežela skoraj ni poseljena, prave alpinistične tradicije ni.

Sierra Nevada je najvišja gorska veriga v ZDA in tudi najlepša; visoke granitne stene, značilni vrhovi, ledeniki, jezera, hudourniki in prerije. Ohranila je tisto, kar v Ameriki imenujejo wilderness-divjino. Za turista in alpinista je mikaven masiv med Emigrant Pass na severu in Olancha Peak na jugu, ca. 240 km dolg. Za ekstremni alpinizem ni zanimiv samo Yosemite, temveč tudi gorska veriga med Bishopom in Whitneyem in stene vzdolž doline Owens, ki se ponaša z lepimi vrhovi.

V Sierrri je zelo dobra mreža poti za skromnejše planince, predvsem Muir Trail iz l. 1938. Pot preči Sierra od severa do juga, od dolžine Yosemite do gora Whitney, dovolj za tri tedne hoje.

Naklon pobočja kaže približno smer. Zadnji v koloni ne vidi prvega. Mlečno bela površina napolnjuje prostor, prazen, gluhi, skrivnostni. Nad meglo slutimo sonce. Slutnje brez potrdila ta hip.

Nenadoma je megle konec. Kdor nima ledeniških očal, težko vzdrži morje slepeče svetlobe. Svetloba prežarja okolico, daje energijo telesu, da se vzdrami in premaga strmino do vrha. Še zadnji napor do tja, kjer te čaka samo obzorje.

Naveze ožive, tempo narašča ne glede na višino, ki presega 3600 metrov. Na ostri grebenski rezi se že zbirajo naveze. Tudi moja ni več daleč do cilja.

Zdaj je čas, da predstavim navezo, v kateri sem bil. Franjo Krpač je sin dravograjskih bregov, zaverovan je v lepote gora, zraven poskočen, kot se študentu telesne kulture spodobi. Metka z Rogatca je hčerka prekmurskih ravnin, ki so jo prevzele strmine. Stojimo na ostrem snežnem grebenu 3674 metrov visoko, ki strmo pada na sever in jug. Obzorje ponuja silhuete konic, ki jim še tako podrobna karta ne ve imena. Specialke ne zajemajo obsega, generalke pa so presplošne. Vrh Grosglocknerja daleč naokoli nima para po višini.

V dolini toliko zaželeni cilj, prisposoda smisla neke dejavnosti in početja v gorah, evforija ob izpolnitvi nečesa, kar naj bi ostalo za zmeraj. Za zmeraj?

Stara vendar nikoli zaključena debata o smislu osvajanju vrhov. Lionel Terray, znani francoski himalajec, je ob osvajanju himalajskih osemtisočakov tudi za ceno življenja, najmanj pa ozeblin, zapisal »osvajanje nekoristnega«. Zdi se mi, da je osvajanju vrhov zunanji videz duhovnemu poklicu človeka. Brez osvojitve vrha ni pravega doživetja, je le iluzionizem brez stvarne podlage, fantazija, ki ji mora šele fizična dejavnost vdahniti resnične dimenzije doživetja.

Hotel sem v samotni še sam preživeti trenutek vrha.

Dosegel sem cilj, doživetje, ki ostane za vselej. Vsaj zdi se mi tako, da ga ni mogoče pozabiti.

Kako sproščujoča je takale hoja ob povratku z vrha! Napeto pričakovanje je odpadlo, noge se samotaj usmerjajo v dolino. Če nisi razdal preveč sil, je spust promenada. Toda to občutje zna biti dvorezno, ob sestopu se zgodi največ nesreč.

Z vrha Grossvenedigerja sestopaš po široki koritasti dolini, ki jo na severu omejuje Kleinvenediger, na južni strani pa Rainer Törl, Schwarze Wand in Hoher Zaun. Belo prostranstvo se složno spušča do višine tri tisoč metrov, ko se strmo odlomi na levi v dolino.

Na skalah približno na višini tri tisoč metrov sem počival. Bolj kot potreba po tekočini in hrani me je trla duhovna žeja po razgledih na razbiti ledeniški svet za menoj in na osončena snežna pobočja gora.

Prihodnje jutro smo od belih holmov Grossvenedigerja jemali slovo že iz doline. Toplo sonce se je zlilo z našim razpoloženjem. Tako srečen je človek redkokdaj.

Med najlepše dele se šteje Yosemite Village (Yosemite Meadows, Tuolumne Meadows, Mt. Lyell, Mt. Conness). Zelo je na glasu tudi lepota Evolution Valley, dalje Owens Valley, iz katere izvira vsa voda za mesto Los Angeles. V Owens Valley stoje ogromni radioteleskopi: odkrivajo med glasovi iz veselja vse signale, ki lahko potekajo samo od živih bitij. White Mountains so 4000 m visoka puščava. Tu je najbolj suh zrak v vsej deželi. Blizu mesta Bishop je do 3300 m visok Bristlecone Pines, pokrajina, ki je ne pričara nobena še tako surrealistična slika. Dolg je seznam pokrajinskih znamenitosti Sierra Nevada, njena kvintesenca pa ostane Josemitska dolina, nacionalni park, v katerem je vertikalni svet, o katerem še vedno sanja vsak alpinist. Poseben plezalski svet, ki še vedno preseneča svet z novimi plezalskimi pripravami, metodami in novimi dosežki. Naši plezalci iz Tržiča in Kranja so pred leti pokazali, da so tudi tem stenam kos, čeprav so za naše finančne razmere težko dostopne.

Belden na koncu svojega članka navaja med bibliografijo nove vodiče iz zadnjih let: The climber's guide to the High Sierra, Steve Roper, Sierra Club 1976; The Vertical World of Yosemite, Galen Rowell, Wilderness Press, Berkeley 1974.

T. O.

POCENI SMUŠKI TEDEN

Zanimiva, tudi za naše turistične strokovnjake poučna je politika cen v alpskih državah, ki imajo v glavnem vse močno razviti in celo preveč razviti dve turistični sezoni, letno in zimsko. Poročali smo že o ugodnih aranžmajih v Švici in Franciji. Tudi Nemčija in Avstrija imata podobno politiko za privabljanje domačih in tujih smučarjev. »100 DM za en smučarski teden« je vabilo za smučarje z bolj suho možnjo. Blizu Innsbrucka je zatišno smučišče Schwarz-Pill. Za 100 DM ponuja prenočišče in zajtrk, za 145 DM pa že polpensio. Toda v tej ceni je zajet tudi tedenski »skipas« in še vožnja z avtobusom

VRAČANJE H GORAM

ZLATKA STRGAR

Čelna svetilka svedra v temo. Vzdiguješ noge, kot bi ne bile tvoje, ker se premikajo na ukaz noči. Rad bi si oddahnil, pa ne smeš, ker veš, da bo svetilka odpovedala že davno prej, preden prisopeš do tistih svetlih oči, ki so podnevi čisto navadna okna. Zdaj pa bi zavriskal, če bi ti prisvetila naproti za naslednjim klancem. Tiho kolneš vase, ko ropotaš glasno in trdo, kot bi hotel poteptati lastni strah in pogoltniti do neba segajočo votlo črnino.

Korak že sam straši, kot da hodi nekaj za tabo — črno, votlo. Tišina se poganja v zadržan krik, se lomi v korak, korak.

Kakšen norec, ker si mislil, da bo okoli kočice vse žarelo od svetlobe. Tudi tu je temno, kakor je, saj so tudi tako visoko ljudje podvrženi redu. To pa pomeni: ob uri vsi spat! Pa vseeno čutiš tajanje strahu, ki odteka svinčeno težak v noge, da nočejo več ubogati. Nasloniš se na topel les in strmiš predse, kot bi hotel pogledati, če je postelja že odgrnjena, naposled pa te mrzaz neprijetno strese, njemu pač ni mar ne postelje ne tebe.

Navlečeš vetrovko, zležeš v vrečo, se položiš na ozko ležišče. Trdo ko kamen bo do jutra, a kje je še to! Veter buta vate z ledeno govorico, da mu pojdi s poti, ti pa molčiš, še premakneš se ne. Naoknice cvilijo kot mačke, trepetajoče prošnje drevces se zlivajo v tenko črno tuljenje, ki preglasi šumenje vode nekje pod tabo. Ne veš več, kdo je na boljšem — ti, ki molčiš, ali vse ono, kar tuli.

Na obroke dremlješ temo, ves čas čutiš, kako te zebejo kosti. Misli oledenijo v sovražnost, v nerazsodno privoščljivost. Naj se prebadajo tolsti trebuhu s tem ostrim mrazom. Z vojaško strogostjo bi naredil vrsto iz tistih tečnih babnic, ki zjutraj kar ne morejo dočakati pogretega mleka, fine damice, ki besnijo nad siromašnostjo planinskih domov, ker si ne morejo oprati svojih nožic v dišeči kopeli, in še vse tiste pijane smrduhe, ki smrče zgoraj na skupnem ležišču družno z onimi, ki bi radi iz gore naredili lift, in potem — potem bi gledal, kako jim mrzaz slači pamet, in vmes bi poslušal ozeble prošnje, pomešane z neizprosnim odgovorom gore, da ni kupljiva, da tudi ničesar ne prodaja, dopušča le, da nekaj prigaraš.

Polagoma pa ti misli zamrznejo, kot bi se bale, da bi zaradi njih sonce vstalo bolj pozno, kot je prav, in si zato obljubiš, da ne boš nikoli več preklinjal vročine, pa da boš spoštoval svojo posteljo. In ko te pobožne prislege zadrgetajo s tabo vred, samo še čakaš, da do kraja zamrzneš ali po čarovniji oživiš.

na Kellerjoch s tremi sedežnicami in tremi vlečnicami. Vse to za 800 novih din! »Smuški potni listi«, so že nekaj let velika komercialna gesta, ki se verjetno obnese, kajti širi se po vseh smuških centrih, v neki obliki tudi pri nas. (Žal so pri nas naravni pogoji za zimski turizem siromašnejši!) Za »skipas« se je končno odločil tudi Lungau in z njimi zajel vse številne naprave za vertikalni promet na svojem področju. Uvedel pa je tudi »veliki skipas«, ki velja za en teden in to na 52 (reci: dvainpetdeset) žičnicah in liftih, stane pa v visoki sezoni 122 DM ali 850 ös, v posezoni pa 100 DM (700 ös). »Mali skipas« v Lungau (brez Obertauern) zajema 29 liftov in stane 700 ös (100 DM). Lungau ima 15 krajev, ki imajo naziv zimovišč. 12 krajev od teh ponuja globoko znižane cene za bivanje in to od konca decembra do aprila.

Iz Avstrije poročajo o stalnem naraščanju zimskošportnih naprav, čeprav jih je za naše pojme že davno dosti in preveč. Na Salzburškem so leta 1976 naštel 17 žičnic, 68 dvosedeznic in 500 vlečnic. Iz leta v leto rastejo lifti, se sekajo in ravnajo proge, vse za to, da bi smučarjem ne bi bilo treba stati v zasovraženih »kačah«. Samo Obertauern, ki razpolaga s 3700 posteljami, je v Plattenkarn postavil novo vlečnico, ki je zmogljivost povečala na 21 000 oseb na uro. Mali idilnični Filzmoos je neposredno iz selišča speljal vlečnico na 1600 m visoki Rettenstein 2100 m dolgo napravo, ki omogoča 3 km dolge spuste. Tako ima samo Filzmoos 1 sedežnico, 5 velikih vlečnic in 12 »šolskih« liftov.

T. O.

DEŽNIK ALI PLAŠČ

Kdor gre rad v naravo za dalj časa, mora računati z vremenskimi spremembami, posebno, če gre za več dni. Kaj vzeti s seboj »zoper dež«, to vprašanje je vedno tu, preden zadrigneš ali zapneš oprtnik. Vsak si na neki način odgovori nanj, naj si bo

Čudež se ti zazdi bleščava nad razi in rezmi med vrhovi. In ko se zaveš, da jo občutiš neizpovedljivo lepo, tudi veš, da si živ. Še vedno živ ali na novo živ? Zlezeš iz vreče, treseš se kot žolica, odhodiš nekaj metrov, se opruš na plot, si zaželiš vročega čaja, toplih mehkih rok na mrzlih očeh. Samo to, ničesar več, kajti razpaljena rdečica, ki se sramežljivo dotika grebenov, se prelije v žgočo sončnost. Ta počasi seže k tebi, čeprav še dolgo ne greje, toplo pa je le. In pomisliš, da imaš goro še zmeraj enako rad, veš, da se boš vračal k njej zaradi nje, da znaš oceniti tisto, k čemur se vračaš.

CENTRALNI STEBER RZENIKA

JANKO PLEVEL

Ura je štiri zjutraj. Težko vstajam. Dušan priganja.

»Greva.« Začnem iskati obleko, ki je še od nedelje vsa razmetana. Nahrbtnik pa sem pripravil že prejšnji dan. In že se peljeva proti Bistrici. Z vremenom menda ne bo težav.

Čim bolj se bližava steni, bolj se me loteva strah. Mogoče je tako zaradi pisanja in govora o njej. Po melišču pod steno grem proti veliki votlini, ki je vidna tudi iz doline in je primerna za bivakiranje. O Dušanu ni duha ne sluha. Gledam po melišču, pa ga nikjer ne vidim. Pogledam navzgor in ga zagledam petdeset metrov višje v nekakšni luknji. Splezam do njega. Vrževa še dinar.

»Cifra, ti plezaš prvi!«

Že takoj v prvi klin moraš vpeti streme. Čez previs pa vsake toliko časa prileti kak kaméni izstrelek.

»Nehaj z varovanjem!« se čez nekaj časa oglasi Dušan. »Naprej, do pod strehe ni tako težko, samo krušljivo je bolj.« Usedem se na kup šodra in se pripnem v štiri stare kline, ki so bili zabiti že prej. Dušan je hitro za mano, nekaj časa opazujeva zajedo, ki čaka na nekoga, da jo prvi prepleza. Smer naju potem vodi raztežaj desno od zajede, naravnost navzgor, nato po vodoravni prečnici desno okoli raza do krušljive

po lastni izkušnji ali po izkušnjah drugih. »Der Bergsteiger« 1976/7 je vprašal nekatere vidnejše alpiniste, kako mislijo o tej zadevi.

Hermann Köllensperger, ki ga poznajo naši ljudje, še posebej tisti, ki so nekaj let nazaj hodili cedit sline v svetovno znano münchenško športno trgovino Schuster, je odgovoril: Kadar grem v hribe, se vedno opremim tudi za dež. Zdaj se mi zdi najboljši — dežnik. Dober dežnik za v hribe mora biti zadosti velik in trden, stabilen, da zdrži tudi vihar. Mali žepni dežnik, ki ga obrne najmanjši veter, ni za rabo. Dežnik mi pride prav do kože in do stene. Varuje mi gornji trup, počutim se z njim sproščen, nič me ne duši. Jasno, noge so mokre, se ne da pomagati, razen če natakneš nepremočljive gamaše. V steni, v strmini oblečem anorak. Čeprav me ne zaščiti pred dežjem, se z njim lahko gibljem.

Armin Erdenkäufer, o katerem smo prejšnja leta pisali kot o enem najboljših nemških plezalcev, je danes lastnik športne trgovine v Nürnbergu. Medtem ko njegov stanovski kolega Köllensperger ne mara za dežni perlonski omot, se Erdenkäufer zanj navdušuje.

Na turah ima anorak in nepremočljive hlače na zadrgo ob straneh, da jih lahko hitro odloži. Žal, pravi, ta material ne diha. Dežnika ne mara. Proizvodnja v tem pogledu za alpinista še ni poskrbela. Karl Lukan je viden avstrijski planinski avtor, pravi Dunajčan, planinec, ki »zna živeti«, je brez pomisleka odgovoril:

Na lažjih poteh je najboljši dežnik, na težjih nepremočljivi anorak. Plastične »vreče« se hitro spremenijo v »potujočo savno«, če pa potegne veter, si pod njo kot nekakšen zmajski letalec pred startom.

Najboljša je pravzaprav koža, več kot do kože moker ne moreš biti. Ko pa prideš na suho, dober čaj, preobleka in dobra volja!

zajede. Tu hočem zabiti klin, pa mi to nikakor ne uspe. Varujem Dušana na majavem kroparju, ki pa je bolj za moralno. Ko izgine za robom, je nekaj časa vse tiho in mirno. Vrvi se umirijo. Na zahodu se začno nabirati oblaki, znanilci opoldanske plohe. Zdajci pretrga tišino glasno rožljanje kamenja. Kar strese me, stisnem obe vrvi, se prilopim ob steno in čakam na sunek. Nekaj časa sem ves napet, pa ni ne sunka ne glasu. »Nič ni, samo luska se mi je odlomila, pa sem jo spremljal po šodru do roba. Nad kaminom vidim udobno varovališče.« Pogledam navzdol in vidim, kako se nekaj, kladivo podobnega v spodnjem delu stene razbije na dva dela, nato pa odfrči daleč v melišče. Vidim samo prazno vrvco, ki mi visi čez ramo.

Pod kaminom vidim rumeno líso, tu se je Dušanu torej odlomilo. Varuje me na prostorni luski, ki se vleče še kak raztežaj v desno do pod strehe. Tam se lahko umakneš v lažji svet. Pod streho je tridesetmeterska prečnica, katero do polovice lahko plezaš brez stremen, proti koncu ti pa kar prav pridejo. Dušan jo mojstrsko zdela, mene pa zadnji del kar dobro namučí. Le s težavo izpnem streme za seboj. Začne tudi grmeti, dežja k sreči ni. Smer naju potem vodi raztežaj naravnost navzgor in še enega levo po strmem in zelo krušljivem terenu. S kladivom si sedaj pomaga le prvi, drugi pa izbija s kamenjem. Sicer pa ne zabijava veliko, uporabljava le tiste kline, ki so bili že zabiti. Ko sva v bližini velikega macesna, se ulije dež, a na srečo, hitro poneha in tudi grmenje se utiša. Pri macesnu naletiva tudi na možica s podpisí in slikami ponavljalcev v že precej rjavi konzervi. Ker nimava ničesar za pisanje, vzamem iz žepa planinsko izkaznico, odlepim sliko in jo z radostnim srcem položim zraven. Po krajšem počitku greva naprej, pred seboj imava še težak kamin s previsno zajedo, posebno še izstop iz nje, ko stopiš iz stremen in prosto plezaš v desno na ozko poličko. Ta naju pripelje v desno do velike kotlinice porasle s travo. Zlekneva se po mehki travi in ugotoviva, da sta imela Dular in Juvan trdo delo, preden sta prišla do sem.

Pozna ura naju opomni, da morava pohiteti, kajti Dušan mora biti do večera že doma. Imava še dva raztežaja, ki ju hitro zdelava; kar tu primeš, drži. Oba sva zadovoljna s turom in že se premetavava po rušju, ko hitiva v Dol.

(21. 6. 1976 ponavljala Dušan Podbevšek in Janko Plevel, AO Kamnik.)

RAZMIŠLJANJE OB DESETLETNICI IZLETOV V ZAMEJSKO KOROŠKO

DR. IVAN PAVŠIČ

Planinsko društvo Ljubljana-matica prireja že deseto leto izlete v zamejsko Koroško. V teh desetih letih so ti izleti prepregli to lepo deželo podolgem in počez ter se usmerili tudi v znatne višine. Zanimanje za te izlete je postajalo sčasoma vedno večje. Izleti so poceni, avtobusni, njihova smer je vedno taka, da je možno avtobus usmeriti na popolnoma drug konec, kjer pričaka planince. Zadnje čase je zanimanje tako veliko, da sta potrebna celo dva avtobusa. Izleti so vedno v primernem letnem času, v glavnem od maja do septembra; deloma so pohodni, najbolj pogosto pa hkrati tudi gorski. Redki med planinci so doslej poznali ta gorski predel, na katerem se seznanjajo tudi z življenjem zamejskih koroških Slovencev.

Ne bom podrobneje našteval, kam so bili usmerjeni ti izleti, ker bi bilo naštevavanje preobširno. Obiskali smo vsaj enkrat 35 vrhov na 50 izletih, v katerih se je udeležilo 4350 planincev. Zgolj avtobusnih izletov, katerih je bilo 15, pa se je udeležilo 1200 planincev. Ne bi bilo pa odveč, če bi na kakem drugem mestu zabeležili podroben potek vseh izletov, saj ne gre le za današnji čas, ampak naj služi podatek o smeri, dobi trajanja in najprimernejšem času za tak izlet tudi zanamcem; kajti ni lahko te izlete zasnovati in organizirati. Potrebno je dobro poznavanje terena ne samo z zemljepisne karte, ki je seveda dragocen pripomoček, temveč je potrebno vso smer izleta največkrat poprej tudi prehoditi, če se hoče vodja izleta pripraviti o situaciji na kraju samem.

Ne morem si kaj, da ne bi na tem mestu omenil res izredno prizadevnost načrtovalca in organizatorja teh izletov Luke Kočarja, predsednika izletniškega odseka Planinskega društva Ljubljana-matica

Luka je specialist za zamejsko Koroško; seveda pa mu je znano še več možnosti za izlete po tej deželi, kot smo jih opravili, vendar pa izvedba vsake zamisli v enem letu ni mogoča.

Zaključek prve desetletnice teh izletov je bil v nedeljo, dne 4. septembra 1977 v Selah pri Borovljah. Bil je veličasten; veličasten zaradi tega, ker je bil organiziran do vse popolnosti, z ogromno udeležbo, ki bi lahko bila še večja, če bi imeli na razpolago še več avtobusov; in ne nazadnje, bilo je lepo vreme. Vsega, kar se je tam dogajalo, ni mogoče popisati.

Mnogo izmed 300 udeležencev proslave je bilo tudi domačinov. S sodelovanjem Selanov in Ljubljančanov se je namreč po končanem izletu na Obir, visokem 2142 m, kamor so se planinci povzpeli iz Kapeljske koče, odvijala vsa prireditev z nastopi pevcev in deklamatorjev že zgodaj popoldan. Res lep zaključek desetletnega izletništva, na katerem so vsi govorniki poudarjali svoje zadovoljstvo in želeli ugoden začetek in tudi zaključek nove desetletnice.

Ne morem pa si kaj, da ne bi pri tem načel problema izletov in izletništva, za katerega je značilna množičnost, ki se seveda ne širi samo med planinci, temveč je splošen pojav. Planinski izleti nimajo dandanes več ozkega nacionalnega pomena, kot so jih imeli nedavno tega, ko se je hotel nemški nacionalizem zasidrati na našem ozemlju. Sedaj so razlogi za izletništvo popolnoma drugačni in raznovrstni: zdravstveni, psihični, poučni. Planinci v okviru društva Ljubljana-matica prirejajo izlete že dosti dlje, kot pa so trajali pravkar omenjeni v zamejsko Koroško. Dobra prometna sredstva, javna in osebna, omogočajo razvoj izletništva. Izletov se udeležujejo predvsem starejši ljudje, ki nimajo osebnih, družbenih ali posebnih družinskih obveznosti.

Tudi cenen prevoz in nove vozne smeri omogočajo razvoj izletništva. Vozni redi avtobusov pa tudi železnice so precej ustaljeni skozi vsa leta, kar je še posebej ugodno. Ne upam si trditi, da je Planinsko društvo Ljubljana-matica na tem področju vodilno, vsekakor pa prednjači po pestrosti in stalnosti izletov. Težavnost izletov se stopnjuje med sezono, ki se začneja z marcem in se konča v oktobru, traja torej 8 mesecev. Izleti se vršijo vsako nedeljo. Zadnja leta ima to društvo tudi dvodnevne visokogorske izlete, večinoma po naših planinah in prireja avtobusne izlete doma in v zamejstvu. Gostilna je redko izhodišče ali pa cilj izleta; če pa je ob poti, kjer poteka izlet, je seveda dobrodošla.

Izletniki imajo povečini ustaljene »navade« glede trganja cvetja, glede snage, vriskanja, nepotrebne govornje, posebno na težjih mestih pri vzponu in pri sestopu z gore. Spoznavajo rože, gobe, gore, spoznavajo pa tudi drug drugega. Kadilcev skoro ni. Ko smo šli nekoč na Stegovnik, je naš vodnik logar in lovec Franc Krč z Jezerskega ob kratkem postanku in ko smo posedli modro pripomnil: »Ja, kadji pa res nobeden med vami!« Mož dobro opazuje naravo skozi vse leto in je kar hitro opazil našo navado. Mnogo bi se še dalo napisati o teh izletih, vendar bi bile to le nadrobnosti. Hvalevredno je vsekakor, da se izletništvo širi tudi po ostalih planinskih društvih v Sloveniji, kar je tudi vsaj delna posredna zasluga PD Ljubljana-matica in načelnika izletniškega odseka. To priznavajo tudi člani posameznih planinskih društev, s katerimi imamo pogoste stike na izletih, bodisi pri nas doma ali v sosednji Hrvatski.

Vse, kar sem dosedaj napisal, je bilo sicer potrebno enkrat omeniti v slovenskem planinskem glasilu, hkrati pa se odpirajo problemi pa tudi skrbi, ki planince od časa do časa prevzemajo. Zdi se mi, da teh problemov sam ne bom mogel zajeti v celoti. Eden od njih je vprašanje vodstva. Kje bomo dobili nove ljudi, ko bodo sedanji izpregli iz tega ali drugega razloga? Ta hip nič dobro ne kaže. Včasih se nam zdi, da bo z izleti kar konec in da bomo zopet hodili le v Zasavje, na Katarino, Rašico in še kam. Če malo pretiravam, planinci so se razvabili in hočejo več in več. S širjenjem izletništva se pojavlja tudi odgovornost za vse udeležence. To je kočljivo vprašanje in mislim, da še ni nikjer po svetu rešeno. Govorimo o moralni odgovornosti vodje izleta. Toda odgovornost ne zadeva samo vodje izleta, temveč tudi vsakega posameznika, če ni pravilno opremljen in telesno pripravljen. Mnogi precenjujejo svoje zmožnosti. Vodji za posamezne izlete so sicer še na razpolago, toda pojavijo se lahko nepričakovane težave, obolelost ali celo smrt in treba je najti drugega. Najtežje pa bo najti novega načelnika planinskega odseka za izletništvo. Želim in upam, da je moja in naša skrb odveč...

Še en problem je, na katerega vedno znova naletimo na izletih in se ob njem pogovarjamo, to je nabava opreme. Čeprav smo dežela s planinsko tradicijo in čeprav imamo veletrgovine in tovarne za športno opremo, znane tudi širom po Jugoslaviji, moramo pogosto čez mejo po dobro pelerino, nahrbtnik, pokrivalo ali celo obutev. Ponudba naših trgovin je nezadostna; ne zanimajo se za planinsko opremo, v zamejstvu pa nabavljajo neprimerne stvari. Mislim, da temu niso krivi planinci, saj vsakdo najprej doma povpraša o zgoraj omenjeni predmetih. Prodajalec ponudi seveda tisto, kar

ima, ker pa sam ni planinec ali samo priložnostni, ki je bil morda v planinah le ob lepem vremenu, ne ve, kakšna mora biti oprema za vsak letni čas in vsako vreme. V planinsko tako razviti deželi, kot je naša, bi pač morala biti ponudba planinske opreme dosti boljša, kot je, in bi bila potrebna morda celo specializirana trgovina samo za to vrsto opreme, saj se širi planinstvo tudi po drugih republikah. Desetletnica izletništva v zamejsko Koroško je bila zame ugodna priložnost, da se spet nekaj o tem zapiše v našem planinskem glasilu, saj so tudi letna poročila na občnih zborih društva zaradi skromnosti sedanjega načelnika izletniškega odseka kratka. Pri-pomb, predlogov ali pa celo pohvale pa ponavadi ni. Seveda pa je želeti, da bi se o problematiki izletništva še kdo oglasil, saj ima planinsko izletništvo najširši pomen za zdravo razvedrilo našega, posebno starejšega prebivalstva. Starejši planinci na teh izletih nehote ali pa tudi zavestno vzgajajo mlajše, ki se nam iz leta v leto pridružujejo in ostajajo med nami. Želeti je tudi, da oni ne bi imeli še nadalje takih problemov, kot jih imamo mi.

BOGASTVO NI SAMO DENAR

DARKO NARAGLAV

Bogastvo. Pomen te besede je lahko različen. Tudi reven človek je lahko bogat, njegovo bogastvo je srce. Srce, dobro, nesebično, pripravljeno pomagati sočloveku, ne nazadnje pa tudi srce, ki ljubi naravo, jo neguje in varuje pred ljudmi.

Tudi jamar-speleolog je eden tistih, ki se srečuje z naravo in njenim bogastvom. Poleg nadzemnih naravnih lepot spoznava stotisočletne stvaritve podzemeljskega sveta. Bogatejši je od drugih. Ima svoj svet. Svet večne teme, svet neizmerne bogastva. Spoznavati ta svet, pomeni vračati se nazaj, nazaj tisoč in tisoč let, ko se je voda iz površja prelila v notranjost zemlje in je začelo nastajati kraško podzemlje. Počasi, a vztrajno so vode v sodelovanju z ogljikovo kislino raztapljale apnenčasto kamenino in večale podzemeljske prostore. Nastajala so globoka brezna in horizontalni jamski prostori — jame. Začne se nov proces. Ponesel je v svet slavo našega krasa, naše Postojske in Škocjanske jame. Nastaja kapniško bogastvo. Kapljica za kapljico je pronicala deževnica skozi rušo in na svoji poti z ogljikovo kislino raztapljala apnenec. V podzemeljskih prostorih je sledilo izločanje karbonatov, nastaja siga, najlepši okras podzemeljskega sveta. Iz majhnega cevčastega kapnika je zrasel velik stalaktit. Ostanek sigotvorne vode pa je kapnil na tla, in nastajati je začel pokonci rastoči kapnik — stalagmit — ko se ta dva združita, pa nastane kapniški steber — najlepša arhitekturna oblika v podzemlju. Najrazličnejše oblike, stvaritve narave. Pravljичni svet teme in tišine, to je kraško podzemlje. Zibelka življenja. Ogromno število majhnih živalic, od pajkov, hroščev, polžkov, kobilic pa tja do človeške ribice najde varen življenjski prostor le tu. Prišle so s površja na razne načine in se prilagodile novemu načinu življenja. V večni temi in vlagi imajo svoje zavetje, nemoteno živijo svoje življenje, življenje šibkejših, za katere ni bilo prostora na površju. Jamska favna je zanimiva za jamarja raziskovalca, za biologa-speleologa pa neizčrpno bogastvo, področje znanstvenih raziskav.

Biti jamar pomeni soočiti se z naravo, kraljico arhitekture, odkrivati njeno skrivnost, odkrivati njene podzemne hodnike, temne, vlažne, a vendar lepe. Razkrivanje njenih skrivnostnih prostorov, prodiranje v njeno globino, to so najlepši trenutki, ki jih doživlja jamar raziskovalec. Njegovo življenje je spojeno z naravo. Podaja se v nevarnost zaradi ljubezni do nje same. Njegova volja je močnejša od strahu. Vsi napori so bogato poplačani ob novem odkritju, ob novem bogastvu, ob pogledu na delo neoskrunjene narave. Že prenekatero jamo je človek tudi oskrunil. Bodisi zaradi nevednosti ali zaradi grabežljivosti in škodoželjnosti je uničeval njeno lepoto. Ljubitelji narave in njenih lepot takšno ravnanje najostreje obsojajo. Pravi jamar je prvi poklican za njeno zaščito, saj ve, koliko neprecenljivih vrednot skriva podzemeljski prostor.

Arheološko izkopavanje jamskih prostorov čestokrat doprinese kaj novega. Z vsakim novim odkritjem, z vsako novo najdbo se približamo kulturi človeka vse tja do prazgodovine. Jame je uporabljal človek za svoja bivališča, za zavetje pred vremenom in za svoje lovske postaje. Vanje se je zatekel tudi jamski medved pred ledeno dobo.

Človek bodi človek, imej plemenito srce, pomagaj sočloveku, ljubi naravo. Spoštuj vse njene lepote, njeno ustvarjalnost, ne misli samo nase, na svojo korist, poglej okrog sebe! Postal boš srečnejši, če se boš tega vselej zavedal.

To je tisto pravo, čisto bogastvo, vir sreče in miru.

MOJA PLANINSKA TRANSVERZALA

JOŽICA KABAJ

Pred menoj leži na mizi »Dnevnik s planinske transverzale« in znak, ki sem ga pred kratkim prejela kot dokaz, da sem bila na vseh vrhovih in planinskih postojankah, ki so na poti slovenske planinske transverzale. Ponosna sem, da sem lastnica tega znaka.

Marsikdo se nasmiha takim akcijam, češ, samo lovci na žige! Iščejo jih v kočah, na vrhovih. Pa res! Človek doživlja veselje in zadovoljstvo, da je nekaj dosegel in da je sposoben premagati napore in težave, ki so ga spremljali na poti. Priznanje za vse to je pa le tudi drobni spominček, znak.

Priznati moram, da je minilo že precej časa, odkar sem se navdušila za našo planinsko transverzalo, pričela hoditi po njej in nabirati žige. Prvi datum v knjižici je 16. 7. 1958 in sicer s koč, ki je ni več — Koče pri žičnici na Pohorju. Takrat sem mislila, da bom pot prehodila kar mimogrede. Pa je le minilo precej let, da sem jo končala z zadnjim žigom z vrha Vogla.

Res, dolga doba morda ni ravno v čast mojemu planinstvu. Moram povedati, da nisem bila samo enkrat na posameznih vrhovih in odsekih. Kar štirikrat sem bila v tem času na Triglavu, pa dvakrat na Krnu, dvakrat po Primorski od bolnice Franje do Slavnika, dvakrat od Uršlje gore do Raduhe, dvakrat na Storžiču, večkrat na Pohorju, pa še na drugih vrhovih, ki niso na transverzalni poti.

Tudi svoje otroke sem navdušila za hojo v planine in mnoge tabornike in dijake, s katerimi smo delali krajše izlete po našem sredogorju. Več odsekov te poti smo prehodili skupaj vsa družina in doživljali skupaj vse radosti in preskušnje planinskega potovanja — od sončnega in jasnega vremena do vetra, dežja, nevihte in snega. Gore so se nam kazale v vsej milini in lepoti, pa tudi v mrkosti in grozljivosti.

Pot pa še ni končana. Še se bom vračala, najbrž ne več na vse vrhove, toda na tiste, ki so napravili name posebej mogočen vtis in bi jih rada ponovno doživela.

Ko razmišljam, katera tura je bila najlepša, najveličastnejša, najtežja, najmanj prijetna in najhujša, bi kar težko zadela. Vsak vrh, vsaka gora, vsaka pot je imela svoje posebnosti.

Triglav sem doživela v soncu, v snegu, v megli, na Krnu sem videla nepozabljen sončni vzhod, na poti na Storžič nas je ves dan pralo, na Begunščici, na Poreznu, na Nanosu, na Vremščici in na Slavniku smo bili v času najbolj bujne in pestre planinske flore.

Na Prisojniku smo imeli nebo brez oblakov pa tako vročino, da nas je ožela do kraja. Na Razoru smo bili dovolj zgodnji, da nismo hodili po vročini in imeli bajen razgled. Kočna se nam je pokazala v zgodnji jeseni vsa veličastna. Sestop do Češke koč pa je bil eden najzahtevnejših.

Najbolj zabavna pot je bila na Triglav. Čez petdeset članov planinske sekcije TVD Partizan Železničar iz Maribora je šlo na Triglav. Med nami je bilo več kot polovica takih, ki so šli prvič na Triglav. Bilo je smeha in dobre volje! Ko smo šli čez Komarčo dol, smo ves čas peli. Bili smo srečni, zadovoljni, da je izlet potekel brez nezdode. Najdaljšo in najbolj naporno pot sem prehodila skupaj z možem in sinom v enem dnevu od Korošice pod Ojstrico čez Planjavo, Kamniško sedlo, Kotlič, Tursko goro, Skuto in Štruco vse do Kokrskega sedla. Na koncu te smo bili tako utrujeni, da smo se kar sesuli za mizo.

Najtežja pot je bila zame s Češke koč na Kočno in nazaj. Tisto leto nisem bila utrjena, bila je to edina tura tisto leto v visokogorski svet. Tako nisem bila niti telesno niti duševno pripravljena za težjo pot. Ko smo se naslednji dan vračali iz koč v dolino, se nam je pokazala Kočna v najlepšem jesenskem jutru vsa bela in bleščeča. Napor in strah prejšnjega dne sta bila poplačana.

Pa razočaranje! Ko sem pregledovala svojo transverzalo knjižico, sem ugotovila, da nimam žiga z vrha Vogla, temveč samo z brunarice, čeprav sem tam že večkrat hodila in tudi smučala. Torej ga bo treba iti iskat.

In tako smo se odpravili v mrzli in deževni septembrski soboti leta 1974 v Bohinj. Megle in droben dež so nam zastirali vse bohinjske gore. Kje je sedaj tista lepota, ki jo uživaš, ko se povzpneš na Šijo ali na širne planjave okoli Vogla? Tovariši, ki niso imeli nepremočljivih pelerin, so ostali v brunarici, midva z možem pa sva šla peš proti Šiji in Voglu. V megli sva zgrešila pot in se vrtela brez orientacije skoraj dve uri, dokler nisva prišla do zgornje postaje sedežnice na Šiji. Mož si je želel nekoliko oddahniti in mi priti nato nasproti, kajti še isti dan smo se morali vrniti v dolino. Tako sem

sama koračila v megli in dežju po transverzalni poti proti Voglu. Kako samotno in nebogljeno sem se počutila na tej poti! Pečata nisem pritisnila v knjižico z običajnim zadovoljstvom kot na drugih vrhovih, prav žalostna sem bila. Z vso naglico sem se vrnila do sedla med Šijo in Voglom, kjer me je čakal mož. Skupaj sva se vrnila v brunarico vsa premražena, premočena, nič junaška, nekam klavrna. Pa vendar morajo biti tudi taki trenutki, da človek občuti, kako majhen je napram veličastnosti in močem gora in narave. Srečni in zadovoljni moramo biti ob vsakem lepem razgledu, ki ga uživamo na poti in z vrhov. Res, z odprtimi očmi moramo hoditi po planinskem svetu, ki nam razgrinja toliko lepote, pestrosti in posebnosti. Vse te misli me obhajajo, ko gledam svoj transverzalni znak. Ni mi žal niti za eno pot, ki sem jo prehodila. Dokler bom mogla, bom hodila na planine, uživala v šumenju gozdov, žuborenju potokov, petju ptic, v vsem, kar nam lepega ponujajo gore. Zdi se mi, da bi bilo življenje brez gora siromašno.

DRAGOV DOM NA HOMU

DRAGO KUMER

Sreda, 10. avgusta 1977.

Stojim pri Dragovem domu na Homu in gledam na vse strani. Gledam velik del Spodnje Savinjske doline. Naselje pri naselju, hmeljišče pri hmeljišču, tu in tam gozdčiek, vmes pa široka srebrna nit, Savinja. In na vzhodu mesto Celje z visokimi stolpniciami, mesto dimnikov, iz katerih se vali sivkast dim.

Vrh Homa je tišina, čist in svež zrak, nad mano jasno nebo, pa sonce. Vetrič pihlja z juga, s Šmohorja, Gozdnika, Kamnika, Mrzlice, Golave. Pihlja in šepče:

— Šumijo gozdovi domači ...

Tam spodaj Mežnarjeva in Brezovarjeva kmetija, za hrbtom romantična cerkvice, vse-naokrog gozdovi in spet gozdovi. Kako pravi Menart?

— Na gori, ki se pne v nebo,
samotna cerkvice stoji
in tam nad njo molče gredo
oblaki, beli romarji.

Sedem na klop in se zagledam v dom, v Dragov dom. Ocvirkovega Draga ni več, počiva na pokopališču v Grižah. Bil je vedno nasmejan očanec, v mladih in moških letih izvrsten orodni telovadec. Zarana je začel hoditi v hribe. Med člani PD Zabukovica je bil najstarejši, srčno si je prizadeval za hramek vrh Homa. Zato so se planinci odločili in napisali:

DRAGOV DOM NA HOMU

Med tednom, vsako soboto in nedeljo sta z ženo Maro prihajala sem gor; Mara je pomagala streči gostom, Drago pa je med prijatelji obujal spomine. Pri petinsedemdesetih se je s planinskimi tovariši povzpel na vrh Triglava.

To je bilo pred leti, ko je domek na Homu dobil prve zasnove.

Vzhodno od cerkvice je stala napol podrta mežnarska kajža, še malo in bi se preklala na dvoje. Prostor pa tak, da ni lepšega na tem vrhu. Mežnarija je bila last župnije iz Prebolda. Ali bi jo župnik prodal? Prodal jo je za male denarje. Novi dom mora imeti kar največ prostora. Ta pa je last Mežnarjevega Korla. Med zabukovškimi planinci je mnogo njegovih prijateljev. In Korl se odloči:

Tovariši planinci, podarim vam to zemljo, vi pa mi boste dali malo vode. Saj poznate ta svet. Ko pritisne suša, moramo po vodo v dolino. Za vsak sod tri ure dragocenega časa!

Vsak dan so prihajali s krampi, lopatami, samokolnicami. Zdaj pet, deset, dvajset in več. Od najmlajšega pionirja do najstarejšega upokojenca. Eni s krampi in lopatami, drugi od kmeta do kmeta po les, tretji na občino in v podjetja po finančno pomoč.

Tisoče in tisoče ur je vloženi v ta planinski hramek na 600 metrih nadmorske višine. Zdaj je prvotni dom dobil še soseda. Dovolj je prostora za sto, sto petdeset ljudi, ljubiteljev planin, ki prihajajo ob sobotah popoldne, nedeljah in praznikih. Srečni in veseli so v tem hramu, srečne so oči, ko se pasejo po lepotah naokoli.

Če sem čisto sam sredi tedna tam gori, mislim na planince, ki so prerano odšli, pa so za to, kar je zdaj vrh Homa, veliko storili.

41 Najprej se je smrtno ponesrečil gospodar društva, Edi Oblak. Tam doli pod Homom

mu je stekla zibelka in zato je bil Hom ves njegov. Po poklicu krojač, v srcu goreč planinec. Koliko slovenskih vrhov je osvojil! Ko pa je prišel v hramek na vrhu Homa, se je ves raznežil. Ne, brez Homa ne bi mogel živeti, res ne, je govoril. Fantje, dajmo tisto: »Ko pa pridem vrh planine ...«

Kakih petdeset metrov pod vrhom je granitni kamen in na njem piše: Tukaj se je smrtno ponesrečil planinec Edi Oblak.

Ob kamnu raste brinov grm, pod napisom je planinsko cvetje.

Tudi Slavko Miklavc je odšel. Izdihnil je v prometni nesreči. Bil je predsednik društva v vseh tistih letih, ko so klile misli na lasten hram, prvi je zasadil kramp, prvi je razvnel in se nesebično razdajal. Bil je kleparski mojster, pa mu ni bilo žal zapreti delavnice, z vajenci in s pomočniki oditi vrh Homa in delati, delati ... Koliko je v glavi in srcu nosil načrtov! Bistre oči gledajo s slike, ki visi na steni, kakor da nenehno sprašujejo: Moji planinski tovariši, ste vse postorili, ste načrte uresničili?

In prek petsto članov nemo odgovarja: Slavko, še malo, morda še leto ali dve in tvoje zamisli bodo uresničene.

Zagledam se dol v Megojnice. Saj so kot na dlani. Vidim hišo Štefana Žafrana, nekdanjega tajnika društva. Komaj si je uredil družino, sezidal dom, je z ženo prehodil mnogo gričev, hribov in gora. Na občini je izdajal potne liste in skrbel, da je bila vez med občino in društvom kar najboljša. Pri vsaki stvari, pri vsakem delu je bil do pike natančen, do trohice dosleden. In ko smo kramljali na klopi pred Dragovim domom, je često dejal:

— Že med vojno, kot kurirček, sem občudoval ta vrh. Ko sem prinesel pošto v Zahom, se mi je vedno zahotelo priti na ta vrh; z vrha sem lepo videl našo domačijo, svojo rojstno vas.

Omahnil je sredi najlepših let, spomin nanj so izredno skrbni zapisniki sej, ki jih je kot tajnik društva zavzeto sestavljal.

Nekam čudno mi je pri srcu. Vidim jih, slišim njih glas, zdi se mi, da zadihano prihajajo navkreber, v kotiček miru, na košček sveta, kjer tišina šepeta.

Vse je tako lepo postorjeno. Okolica čista, klopi in mize, rože in okrasna drevesa. Čez potko smukne srna z mladiči, tam v lesovju ptičje žgolenje, vetrič pihlja melodijo. — Šumijo gozdovi domači ...

Pripis: Tak je bil Dragov dom na Homu, ko so bili vsi omenjeni še živi in je bil predsednik društva Slavko Miklavc; zdaj je prvotna stavba vsa prenovljena, urejeni sta cesti s severa in juga in to skoraj do vrha.

KAKO JE PRIŠLO DO POTOČKE ZIJALKE

DR. ERVIN MEJAK

Bilo je v času, ko smo v predvojni Jugoslaviji, že kmalu po prvi svetovni vojni, imeli planinci s planinsko legitimacijo ugodnost, da smo se do 15 km onstran meje lahko gibali, sveda so isto ugodnost uživali tudi avstrijski planinci pri nas. Ta ugodnost je trajala celo vrsto let. Pri tem kontrola ni bila kaj stroga in smo šli tudi dalj od onih 15 km na Koroško. Tako sem šel s svojim sinom Miranom poleti 1933 do Gospe Svete in prenočila sva v hotelu v Celovcu brez vsake težave.

Često sem se podal v tistem času iz Piskernikovega zavetišča v Logarski dolini čez Savinjsko sedlo ali čez avličev vrh v Belo (Bad Fellach) na obisk k svoji sestrični Lojzki Gros, poročeni z lastnikom kopališča v Beli. Grosova sta imela dva sinova, eden od njiju je bil medicinec, po imenu Pepi, pozneje zdravnik. Oba sta že mrtva. Živi pa v Beli še Pepijeva vdova Gizela. Umrli sta seveda tudi že oba Grosova.

Ko sem tako prišel nekoč čez mejo v Belo na obisk, mi je Pepi Gros pokazal okostje velikega jamskega medveda, razstavljenega na velikem podstavku v kleti kopališča. Na podstavku je bila množina raznega kamenitega orodja in posodja. Povedal mi je, da sta z domačim hlapcem večkrat bila na Olševi in sta te stvari, okostje medveda in drugo, nosila iz jame pod Olševo. Dejala sta, da gre pri tem za paleolitsko nahajališče.

Jaz sem o tej zanimivosti potem v Piskernikovem zavetišču pravil profesorju Valentinu Stantetu, tedaj gospodarju Savinjske podružnice SPD. Ta je o tem obvestil profesorja Srečka Brodarja, ki je v tistem času služboval na gimnaziji v Celju. Profesor Brodar se je takoj odpravil na Olševo in odkril prvo paleolitsko postajo na slovenskih tleh, Potočko zijalko, okrog sto metrov dolgo jamo pod vrhom Olševe, severno nad Solčavo, v višini 1700 metrov. V jami je našel v letih 1928—1935 kosti jamskega medveda, kamnito in koščeno orodje pa grobo obdelane kamne (artefakte) in naletel je tudi na večje število ognjišč. Paleolitski človek izpod Olševe naj bi baje živel pred nekako 20 000 leti.

Menda najzanimivejše ostanke v jami si je prisvojil Avstrijec Pepi Gros, ki je pozneje še večkrat poskusil priti v jamo, pa so ga pregnali naši graničarji. Zato so me Grosovi osumili, da sem jaz doma preveč govoril. Potem jih tudi nisem več obiskoval.

Po zadnji vojni so zasedli Angleži tudi ta del Koroške, prišli v Belo in vse paleolitske najdbe iz Grosove kleti odnesli v Anglijo. Tako mi je povedala Gizela Gros.

Opomba uredništva

Več o Potočki zijalki gl. Planinski Vestnik 1953, str. 406 v članku dr. Srečka Brodarja, O Potočki zijalki in njenem pomenu, in v Glasniku Muzejskega društva za Slovenijo XX, 1939 v razpravi dr. Srečka Brodarja, O stratigrafiji Potočke zijalke. Tam je navedena tudi vsa predvojnja literatura o Potočki zijalki.

PISMO

JANKO HUMAR

Imava srečo, deklica! Prvič letos na smučeh, pa tako idealno vreme. Sneg je tokrat res bela opojnost v pravem pomenu besede. In tam spodaj nekje, pod meglenim morjem, gnijejo ljudje, ki se jim niti ne sanja o teh lepotah ali pa se jim ne ljubi razmigati svojih kosti.

Naš Kanin je čist, množice ga še niso posvinjale. Kje drugje še lahko dobiš taka smučišča? Ne razumi me narobe, ne mislim na tehnično urejenost, to je stvar, ki ima svoje dobre in slabe strani. Če so v pravi meri, nam koristijo. Tukaj smuški svet odtehta vse teorije. Uživaške ravni pa spet zahtevne strmali pa današnje snežne razmere — nov suh sneg na steptani podlagi, v takem nima smisla razmišljati o tehnicaciji. Plavanje v oblakih snežnih kristalov, divjanje skozi še nedotaknjeno plast pršiča, to ni smučanje, to so sanje, to je zimska poezija, ki se je ne naveličaš.

Malo bova posedela, potem pa se potrudiva, da preseževa rekord v številu voženj. Ko bo konec obratovanja, greva na B. Nisem pričakoval, da tako dobro smučaš.

Poglej, tu na Prestreljenikovem sedlu, sva le dobrih sto metrov stran od smučišča, pa je svet čisto drugačen. Kakor da bi vse življenje nekam zamrlo. Občutiš to razliko?

Tu poje tišina, v tišini pa človek postane hitro majhen. Veliko jih je, ki jih je družba že tako dejala na kopito, da se take tišine zavestno ali podzavestno že kar bojijo. Zakaj imam rad gore? Na to vprašanje je težko odgovoriti. Zmeraj doživiš nekaj novega, nekaj pristnega, ni ti prineseno na pladnju, moraš se sam potruditi, da dosežeš. Morala bi res večkrat v hribe, da bi videla, kako se rode jutra, kako zamira dan, občutila vzdušja, ki se zvrste v gorah. Iz mozaika lepih, dobrih, pa tudi slabih in neprijetnih trenutkov si ustvarjaš svoj odnos do gora. Vsak sprejema na sebi lasten način. Res je, zaradi tega bi mi še ne bilo treba plezati. Ampak s tem, ko za ceno večjih naporov dosežeš svoj cilj, postane ta cilj vrednejši, doživetje intenzivnejše. Tudi jaz sem se spraševal, če je to vredno tveganja in naporov. Tisto nedeljo v oktobru, dan potem, ko sta se Damjan in Igor ubila v Špiku, je bil najlepši dan, kar sem jih kdaj doživel. Mesečina je obzirno prehajala v svetel dan, jutro je zagorelo, stena se je bleščala v vzhajajočem soncu, žarela je v zlatem soncu. Dolina je bila še vsa temna, mrtva, prosojne meglice nad gozdovi so mrlele nad gozdovi. Težko je z besedo zadeti lepoto takega trenutka. In zgodila se je sredi vsega tega lepega, tista strahota, ki nas je vse prizadela.

Pod steno smo se ločili. Brat je odšel naprej na Rodico, s prijateljem pa sva zlezla novo smer. Kratko, težko, zato pa toliko lepšo v idealni skali. Ves dan na nebu ni bilo oblaka. Prijatelj se je v vertikalni nad mano izgubljal v modrini. Ko sva se popoldne vrnila v dolino, sva izvedela grozovito novico. Dvoje mladih življenj je v stiski, ni bilo izhoda, ostala je samo še mrtva gmota. Ves dan sem bil pod težo neusmiljene more. Ob grobu sem se zavedel, da gore ne obtožujemo. Človek ji daje smisel. Sami se moramo potruditi, da odkrivamo njene lepote, razlikujemo se le v načinu tega odkrivanja. Najtežje poti so najslajše, terjajo pa tudi največ tveganja. Brez nas bi bila gora mrtva, prazna in brezčutna gmota. Nekateri pravijo, da ima skala dušo. Ampak še zmeraj je človek tisti, ki to dušo vdihuje. Stena je v naši notranjosti, v nas samih, je simbol naše svobode, hrepenjenja, prizadevanja za boljšim človekom in družbo. Sami premagujemo svoj strah, podrejšmo sleherno mišico volji, spoznavamo samega sebe do kraja. Gora sama te sili v skrajno poštenost do sebe in do tovarišev. V steni ni drugih norm. Svoboda je lepa in lahka le, dokler je ne občutiš v vsej njeni teži; potrebna je moč, da jo obvladaš. Zato je končno zadoščenje, notranje zadovoljstvo toliko večje. Le tisti, ki pozna nevarnost, ki jo je kdaj občutil na lastni koži, zna pravilno ceniti življenje in ceno zanj.

Upam, da mi ne boš očitala domišljavosti. Ne pravim, da se sam zmeraj ravnam po teh načelih. Mislim pa, da moja misel vsebuje nekaj resnice, čeprav za druge ni obvezna. Alpinizem je vse preveč subjektivna stvar, da bi svoje mišljenje lahko posploševal. Vsakdo si izoblikuje svoj odnos do njega. Tudi moj še ni izoblikovan, še zdaleč ne. Vsako doživetje mi prinese nekaj novega. Čutim pa, da bodo gore vedno ostale del mojega življenja

GOZDNA GALERIJA

Ing. J. TERŽAN

Naravna posebnost je gozdni kotichek v neposredni bližini Ruš. Na majhni površini so združene vse drevesne vrste, ki uspevajo na Pohorju. To je miren kotichek z ugodno mikroklimo, ob Lobničici. Vstop v ta gozdček je 100 m od izliva Lobničice v Lobnico, ob Mucovi pečini.

Lobnica prišumi po slapičih iz soteske lobniškega pragozda, preliva se čez stene in doni v Velikem in Malem Šumiku.

Gozdček ob Lobničici in lobniški pragozd omogočata vzgojo in izobraževanje občanov, posebno še mladine.

Na gozdni poti po levem bregu ob Lobničici, dolgi 1,2 km, srečujemo drevesne vrste, ki rastejo na Pohorju. Naštetimo 13 raznih drevesnih vrst. Tu imamo še grmovne vrste in zelišča. Vse to skupaj sestavlja rastlinsko združbo. Brez ptic in divjadi gozd ne bi bil popoln. Površina, pokrita z gozdovi, daje pokrajini svojevrstno lepoto, Slovenija pa je ena izmed najbolj gozdnatih dežel v Evropi.

Drevesoslovci, domači in inozemski, uživajo v tej gozdni galeriji. Da bi tudi domačini bili deležni teh naravnih lepot in da bi jih pravilno dojemali, bo TOZD gozdarstvo Ruše oštevilčil posamezne vrste dreves, postavil klopi in markiral pot. Biolog, diplomiran inženir gozdarstva, Anton Zajec, je sestavil priročnik in vodič. Pot od začetka Mucove pečine do Uršanka je študijska pot, od Uršankovega dalje pa je sprehajalna, dolga 2,5 km.

Drži skozi temne smrekove gozdove, skozi čisti sestav mladega bukovega gozda, skozi mešan gozd in čez jase. Sprehajalno pot lahko uporabimo za TRIM. Pot nas pripelje nad glažuto do Lobnice. Gremo čez cesto in čez brv, nadaljujemo pot po levi strani Lobnice mimo tovarne »Jeklo« do železniškega viadukta in avtobusne postaje.

Ko pridemo do Muca in stopimo na gozdno pot, nas takoj na začetku sprejmejo v svoj vzvišeni hram visoka, mogočna drevesa, 30 do 40 m visoka. To so duglazije. Ta drevesna vrsta ni domača. Njena domovina je Severna Amerika. V svoji domovini, Skalnatem gorovju, zraste do 100 m visoko, s premerom do 4 m. Poleg duglazije raste njej podobna smreka. Smreka je značilna za Alpe in tudi za Pohorje. Zraste do 40 m visoko. Na Pohorju poznamo rdečo in zeleno storžno smreko. Najboljši smrekov les je zelo primeren za izdelavo glasbil — je resonančni les. Tak les raste na Pokljuki in tudi na Pohorju.

Jelka je na prvi pogled precej podobna smreki. V starosti se tako spremeni, da jo zlahka ločimo od smreke. Jelka je enodomno drevo, ima tako kot smreka ženske cvetove — storže — ki pri jelki razpadejo na drevesu. Jelka zraste do 60 m visoko. Stoletna jelka je na Smolniku — Globokarjeva jelka.

Rdeči bor je od velikega števila borov, ki rastejo v Jugoslaviji, na Pohorju najbolj razširjen. Zraste do 35 m visoko. Ima rdečo skorjo v zgornjem delu debla. Je zelo trden, upira se vetru, ker ima, za razliko od smreke, zelo globoke korenine. Spomladi je navadno odet v rumeno barvo, ki izvira od moških cvetov. Les je vsestransko uporaben, podoben macesnu in po kakovosti ne zaostaja za njim.

Črni bor je pri nas bolj redek. Bolj razširjen je zeleni bor, značilno zanj so mehke, daljše iglice.

Macesen je poleg smreke najbolj tipičen predstavnik alpskega področja. Raste do visokih leg, pravi viharnik! Macesen je iglasto drevo, jeseni mu odpadejo iglice, je enodomno, ženski cvetovi so majhni in rdeči. Iz njih zrastejo češarki s semenom.

Pri nas je razširjen tudi japonski macesen; ima rdečkaste vejice, lahko ga je prepoznati. S svojo jesensko rumeno barvo macesen izredno lepo obarva gozd in deželo.

Bukev je naše najbolj razširjeno drevo. Nekdaj so bukovino imeli le za kurjavo. Danes zavzema bukovina med trdimi listavci prvo mesto, gre za celulozni les, hlodovino za furnir, železniške pragove itd. Bukev med smreko in jelko je zaželena, saj s svojim listjem popravlja tla. Bukev z rdečim listjem je mogočno drevo, če raste na samem. Veliki jesen je značilen po svoji obliki. Ima ravno deblo in bolj redko krošnjo. Raste ob potokih. Les je zelo cenjen: za športno orodje, smučič, vesla, furnir itd.

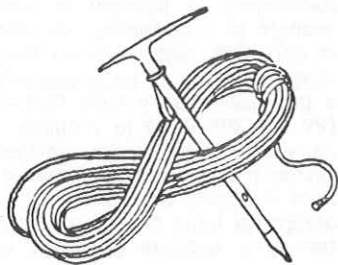
Gorski javor je lepo drevo. Po naših gozdovih je že bolj redko. Skorja drevesa se lupi kot pri platani. Dočaka tudi do 400 let. Les se uporablja predvsem za pohištvo in galanterijo: za igračke, razna kuhinjska orodja itd.

Domači kostanj je pri nas v nižjih legah zelo razširjeno drevo. Doseže visoko starost, do 500 let. Les je uporaben za sode in drogove. Je zelo trajen, konkurira hrastu. Gradjen je trdno in trajno drevo. Pri nas raste v nižjih legah skupaj s kostanjem in bukvo Živi do 600 let. Gradnov les je zelo cenjen in uporaben za furnir in za sodarske doge. Jugoslavija slovi s svojo hrastovino, posebno s slavonsko. To je hrast z imenom dob.

Črna jelša raste ob potokih na vlažnih in svežih tleh. To drevo je med listavci najbolj podobno iglavcem. Semena so tudi v češarkih — storžih, podobnih smrekovim.

Vrba raste ob potokih v družbi jelš. Je dvodomna. Najbolj razširjena je iva.

Vse našete vrste dreves lahko občudujemo v gozdnem kotičku za Mucovo pečino do Uršankovega. Ta študijska pot, prvi del, je namenjena predvsem šolski mladini, da se v naravi seznanijo z nekaj pojmi o gozdovih in življenju v njem. Prav je, da mladina ima nekoliko pojma o vlogi gozda, da ve, kaj je npr. vodni režim. Zakaj ostane voda v gozdu? Važnost čiste vode za človeka; zgradba drevesa, kako raste drevo, starost dreves, višina dreves; katere ptice živijo v gozdu, kje gnezdi, katere živali živijo v gozdu, ali je treba kače ubijati, ali so vse gobe uporabne itd. Od vseh teh zanimivosti se lahko seznanimo na omenjeni študijski poti v spremstvu biologa. Za vodiča telefonirajte na TOZD gozdarstvo Ruše, telefon 76 109. (Karakteristična št. 062.)

SEDEMDESET LET BOTANIKA VIKTORJA PETKOVŠKA

TONE WRABER

23. januarja 1978 bo dopolnil 70 let življenja dr. Viktor Petkovšek, redni profesor in predstojnik katedre za uporabno botaniko na Biotehniški fakulteti. Slovenski planinci se njegovega jubileja spominjamo z vso pozornostjo, saj je Viktor Petkovšek značilna in nepogrešljiva osebnost tiste planinske dejavnosti, ki jo imenujemo kulturno planinstvo.

Začelo se je v tedanjem literarno-znanstvenem odseku SPD, še pod vodstvom dr. Henrika Tume. Ta odsek je skrbel predvsem za Planinski Vestnik in v njem je Petkovšek prvič stopil pred planinsko javnost. Že njegov prvi članek »Za cvetjem v Gračnici« (PV 37: 21—25, 1937) razločno kaže na pripovedni talent in smer njegovega zanimanja. Živahno in neposredno opisuje Petkovšek rastlinske posebnosti sveta, ki ga je spoznaval kot odraščajoč fant. Med rastlinami njegove zasavske mladosti je bilo precej takšnih, ki jih navadno srečujemo šele više v gorah. Le kako so prišle na rastišča tako daleč od alpskega sveta? Na to vprašanje je Petkovšek odgovarjal v razpravi »Planinsko cvetje v nižini«, ki jo je priobčil Planinski Vestnik v svojem 39. letniku (str. 65—71 in 93—119, 1939). Temeljiti, z avtorjevimi odličnimi posnetki bogato ilustrirani prispevek združuje znanstveno kritičnost, poznavanje slovtva in bogastvo lastnih opazovanj z mojstrsko domačo besedo.

Minila so za naš narod usodna vojna leta in Petkovšek je svobodo pozdravil s člankom »Na Savinjskih ognjenikih«, ki je izšel l. 1945 v Planinskem zborniku (str. 194—203). Na umetniški način, tako pač smemo zapisati, je preletel svojo botanično stroko, ljubezen do domače zemlje in razmišljanja o pomenu in veličini slovenskega narodnoosvobodilnega boja. Tri leta pozneje je v prispevku »Sprehodi med zaščitenim cvetjem« (PV 48: 78—80, 159—164 in 227—229, 1948) bralcem Vestnika v besedi in sliki približal zavarovane rastline gorskega sveta. Nato pa je preteklo kar 18 let, preden se je Viktor Petkovšek spet oglasil, a je medtem bil v letih 1962—1964 član Vestnikovega uredniškega odbora. Leta 1966 (PV 66: 297—306) je v članku »Po sledovih prvih floristov v naših gorah« — napisal ga je za sedemdesetletnico Vestnika — slovenski planinski in strokovni javnosti oživel zavest o delovanju italijanskega zdravnika P. A. Mattioliija, ki je v letih 1541 do 1553 živel v Gorici. To razpravo je in bo s pridom prebral vsak, ki mu planinstvo ni samo odrajanje letne članarine, zbiranje štampiljk ali značk in utapljanje v neosebni množici, temveč z genijem gorskega sveta prežeta in od domačih larov posvečena splošna

kultura. To je kvaliteta, ki presega kvantiteto. Takšna kvaliteta označuje Petkovškovo sodelovanje pri Planinskem Vestniku. V celem je v štirih desetletjih objavil 9 prispevkov, poleg omenjenih še dve oceni in dva spominska zapisa. Količinsko je to skromno, vsebinsko pa zelo pomembno sodelovanje, ki pa se ni in se ne kaže samo v okviru planinskega glasila. V mislih imamo Petkovškovo sodelovanje pri Proteusu, pri katerem je njegov sodelavec od samega začetka pred skoraj 45 leti. Številni Petkovškovi prispevki so raztreseni v štiridesetih letnikih tega naravoslovnega glasila, med katerimi je mnogo neposredno zanimivih tudi za planince. Naj spomnimo samo na članka o Zoisovih cvetkah in o Blagayevem volčinu. Tega je glasilo po skoraj štiridesetih letih ponatisnilo in tako poudarilo trajno vrednost Petkovškovega pisanja.

Nekaj je bilo tudi začetega, a zaradi neugodnih razmer nedokončanega. Razpravo »Planinsko cvetje v nižini« krasí barvna slika Zoisove zvončnice, ki jo je narisal slikar Trpin. Reprodukcijske rastlinskih portretov, žal le črno belih, ponazarjajo tudi članek o zavarovanih rastlinah. Kako so nastale te slike? Omenili smo že Petkovškovo sodelovanje pri literarno-znanstvenem odseku SPD. Eden od načrtov tega odseka je bila tudi priprava in izdaja domačega priročnika o alpski flori. Kdo bi bil za to nalogo bolj poklican kot v gorah in njihovem cvetju izvedeni in s spretnim peresom obdarjeni Viktor Petkovšek? Pod njegovim vodstvom je slikar Trpin še nekaj let pred drugo vojno narisal 40 barvnih slik gorskih cvetic, nakar je delo zastalo.

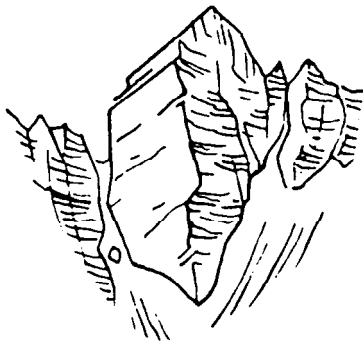
Prof. Petkovšek je bil predviden tudi za sodelavca pri Triglavskem zborniku, ki so ga pripravljali v letih neposredno pred drugo vojno. Tako nam, kar v verzih, sporoča dr. Anton Debeljak (PV 48: 96—97, 1948):

Andrić, Dolár-Mantuani pa z njo Debelakova, ženi;
Hauptman in Melik Anton slavo snujo ti, Triglav;
Mrak in **Petkovšek**, a s Pircem še Rakovec, Reya, Seliškar;
Šušteršič, ribniški Rus, tam iz zamejstva pa Šmid;
vestni Tominšek — po svojih pradedih izvestno planinski —
venec kot piko na i z Westrom na stolp odloži.

Z navedenim se seveda še zdaleč nismo dotaknili vseh področij, na katerih je deloval in deluje dr. Petkovšek. Tukaj mislimo npr. na njegovo raziskovalno delo, ki posega predvsem na področje floristike, fitocenologije in morfologije, v novejšem obdobju pa predvsem in vedno bolj zgodovine botaničnega raziskovanja na Slovenskem. Pedagoško se je prof. Petkovšek sprva udeleževal kot srednješolski profesor, takoj od njene ustanovitve leta 1947 naprej pa je akademski učitelj na današnji Biotehniški fakulteti. Razmere, v katerih je deloval prof. Petkovšek, niso bile vedno najbolj ugodne. Cilje, ki si jih je bil zastavil mladi, za botaniko in domovino vneti mladenič, je dosegel le s premagovanjem mnogih težav. Vse preveč je bilo na njegovi idealno začrtani poti nalog, ki jih je kot sin malega naroda tudi moral opraviti. Z zavestjo, da mora polno živeti tudi maloštevilen narod, je prof. Petkovšek sprejemal takšne naloge in jih odgovorno opravljal. Tudi s takšnimi nalogami — njegov delež pri slovenski planinski kulturi je ena od njih — je dosegel vrh, s katerega se lahko s ponosom ozira na prehojeno pot. Slovenski planinci mu ob srečanju na tem vrhu za obletnico njegovega bogato dejavnega življenja, iskreno želimo še mnogo lepih in uspešnih let.

Sl. str. 46

Prof. Viktor Petkovšek ob podelitvi Jesenkovega priznanja, ki mu ga je 12. marca 1976 kot najvišje odličje svojim sodelavcem podelila Biotehniška fakulteta.

DRUŠTVENE NOVICE

NOVA PLANINSKA POSTOJANKA KOČA NA BLEGOŠU 1391 m (18. SEPT. 1977)

Blegoš je na meji oz. je naravna vez med Primorsko in Škofjeloškim pogorjem. V tem smislu je ob otvoritvi izzvenelo tudi pozdravno pismo MDO primorskih planincev. Za nas Škofjeločane nam je bilo to pismo in čestitka resnično v čast in potrdilo, da ravnamo prav.

Račun, ki je bil v začetku precej skromen, je stalno rasel, saj resnično nihče ni mogel prav točno odgovoriti na nekatere neznanke. Upam trditi, da smo se tega lotili resno, preudarno ter ubrali pravilno pot, ki nam dajo upanje, da bomo v prihodnosti znali ostati na realnih tleh.

17. septembra, dan pred otvoritvijo se je na pot odpravil cel štab delavoljnih članov. V dolini je deževalo, vremenska napoved je obetala izboljšanje. Glej preseñečenje, ki ga še v koledarskem letu, pa čeprav na Blegošu, ki je znan po resnično hitrih vremenskih spremembah, ni mogel pričakovati niti največji pesimist — sneg že na Kalu!

Čim bolj se bližamo višini 1300 m, več snega. Nemočni obstanemo v koči, ki nas prijazno sprejme. Piha! Kaj početi? Pripravljamo, kot da bo v nedeljo 18. 9. lepo sončno vreme. Snežiti ne preneha, vsako uro ga je več. Mede! Nekateri moramo v dolino, da v zadnjem trenutku popravimo, kar se popraviti da. Nešteto dodatnih težav, ki človeka spravljajo v obup. Za vsako ceno je treba zmanjšati nastajajoče stroške. V dolini celo noč močno dežuje. Na Blegošu seveda sneži. Zgodaj na pot, a z avtomobilom le do Kala, kjer nas ustavi žc 20 cm debela snežna odeja. Napovedan čas otvoritve tj. 11. ura se neusmiljeno približuje, a vendar tudi kočja se počasi polni. Reporter tov. Tomaž Terček in snemalec tov. Joco Žnidaršič, očitno oba navajena tudi takih razmer, sta tudi med gosti.

Otvoritev prestavimo na 11.45 saj ni kazalo na izboljšanje vremena, niti ni bilo mogoče pričakovati večjega števila udeležencev. Bilo nas je čez 90.

Rahlo se je oglasila harmonika z melodijo »Hej brigade«, ki je prerasla v sponano pesem vseh navzočih in je bila istosno resničen in najbolj primeren ozdrav Blegošu, ki je to pesem premnookrat slišal v času NOV.

Edsednik PD Škofja Loka tov. Miloš Mrak je pozdravil planinski zbor in podal atko kroniko PD Škofja Loka.

Regovoril je nato še o poteku gradnje. Ivalil se je vsem, ki so kakorkoli pripojili k gradnji, še posebno pa članom

PD, pripadnikom JLA, tabornikom in drugim, ki so v 1500 urah uredili okolico, da je bila tudi v snežni idili videti urejena. Znani kvartet »Spev« je ubrano zapel nekaj narodnih in planinskih pesmi, nakar je tov. Mrak zaprosil predsednika IS Občinske skupščine Škofja Loka tov. Jožeta Stanovnika, da odpre kočjo. Tovariš Stanovnik se je zahvalil škofjeloškim planincem, ki so na svojstven način znali zgraditi to lepo postojanko, ki ponovno kaže požrtvovalnost priznane planinske organizacije.

Kvartet »Spev« je zaključil kratko in močno okrnjeno slovesnost.

Izmere kočje: 9,5 × 9,5 cm. Jedilnica ima 40 sedežev, 17 opremljenih ležišč v dveh sobah, 40 skupnih ležišč, ki so zdaj še neopremljena, sanitarije, klet, sobo in sanitarije za oskrbnika. Jedilnica je mala slikarska galerija akademskega slikarja tov. Ive Šubica, ki je koči podaril 17 čudovitih grafik. Ima tudi posebno pastirsko sobo, ki bo dostojen dom pastirju KZ Škofja Loka. Koča ima električno razsvetljavo (lastni agregat). Leži 171 m pod vrhom Blegoša tj. na Leskovški planini, 1391 m visoko.

Dostopi: Z avtomobilom do Kala, čez Gore njo vas, Hotavljje, Sušo ali čez Javor—Žetino, iz Železnikov in Martinj vrha.

Kočjo je zgradilo z vsem možnim razumevanjem ter v rekordnem času 14 tednov SGP Tehnik iz Škofje Loke. S strani PD je delo in finance urejal gradbeni odbor s predsednikom Jankom Oblakom na čelu.

Miloš Mrak

IZ KRONIKE PD ŠKOFJA LOKA

21. maja 1907 leta je bila ustanovljena Selško-škofjeloška podružnica SPD s sedežem v Selcah.

Naloge prvih škofjeloških planincev so bile predvsem planinske poti po škofjeloških hribovih. Vendar so kmalu začeli razmišljati tudi o gradnji prve kočje v škofjeloškem pogorju. Leta 1925 so zgradili kočjo na Ratitovcu. Leta 1929 se je Selško-škofjeloška podružnica preimenovala v škofjeloško podružnico SPD in je prenesla svoj sedež v Škofjo Loko, od koder je bilo tudi največ tedanjih članov. Nov odbor te podružnice je nameraval zgraditi kočjo na Blegošu. Namerava pa je moral opustiti zaradi neposredne bližine meje in kasnejših obmejnih utrdbenih del. Leta 1930 se je nato odločil za gradnjo kočje na Lubniku, ki je bila dograjena leta 1932. Škofjeloška podružnica je tedaj štela 102 člana. Leta 1941 je bil zadnji občni zbor podružnice pred okupacijo. V narod-

noosvobodilni borbi je sodelovalo veliko škofjeloških planincev. Mnogi so se borili v vrstah narodnoosvobodilne voske in partizanskih odredov Jugoslavije, bili izseljeni ali odgnani v koncentracijska taborišča, dom na Lubniku je bil požgan.

V svobodni domovini so loški planinci svojo aktivnost v okviru planinske organizacije zopet obnovili. Prvi občni zbor PD Škofja Loka je bil 26. januarja 1946. Kljub pomanjkanju sredstev in majhnemu številu članov — sprva jih je bilo le 40 — vendar z obilo planinske volje in požrtvovalnosti je bila koča na Lubniku zgrajena 1953. leta. V naslednjih letih je planinsko društvo posvetilo svojo skrb predvsem vzgoji članstva, ki ga je naglo pridobivalo, še posebno med mladino in pionirji. Upravni odbor planinskega društva se je odločil za lokacijo koč na Leskovški planini, 171 m pod vrhom Blegoša, kjer je stala staja KZ Škofja Loka. Staja je leta 1972 pogorela. Na občnem zboru planinskega društva leta 1971 in 1973 je bil sprejet sklep, da se zgradi koča na Blegošu, na temeljih prejšnje staje.

Načrte je izdelal Projektivni biro »TEHNIK« Škofja Loka. Po vseh opravljenih formalnostih in pripravah je GP Tehnik v začetku septembra 1976 pričelo z delom in po šestih tednih kljub vremenskim neprikladnostim kočo v surovem stanju dokončalo. Pozimi 1976 do junija 1977 je bila gradnja prekinjena. V tem času je odbor PD urejal finančno plat gradnje. Predračunska vrednost del in opreme je znašala 905 558 din. Kasneje se je pokazalo, da je bila ta cenitev preizka. Sedanja vrednost znaša 1 300 000 din.

Sredstva je društvo zbralo iz:

dotacije »Sveta za NO pri SO Škofja Loka« 100 000 din, iz dolgoročnega kredita pri LB 800 000, lastnih sredstev ter prispevkov delovnih organizacij in obč. sindikalnega sveta 300 000 din.

S prostovoljnimi delom, pri katerem so se nam pridružili pripadniki škofjeloškega garnizona JLA, škofjeloški taborniki in športniki, pa smo v približno 1500 udarniških urah uredili okolico koč.

Koča bo odprta od 1. maja do konca oktobra.

NAJMLAJŠI ČLANI PD IDRİJA

Planinsko društvo Idrija si zelo prizadeva za vključitev v PD in vzgojo mladih planincev. Tako je nastala tudi skupina cici-banov-planincev v otroškem vrtcu »Štefka Majnik« v Idriji, kjer sta zaposleni vzgojiteljici Mira Treven in Milena Rudolf, ki sta seveda tudi aktivni planinki. Med njihovimi varovanci sta pridobili šestdeset najmlajših planincev in skrbita tudi za njihovo planinsko vzgojo.

Vseh šestdeset najmlajših je izpolnilo pogoje za sprejem v vrste planincev. Na krajši slovesnosti so jim podelili planinske izkaznice in značke oz. nalepke cici-ban-planinec.

Janez Jeram

NOV PLANINSKI DOM NA OMANOVCU

Med slavonskimi pogorji je Psunj najvišje pogorje, ki zapira zahodno in južno stran Požeške kotline. V njegovem podnožju je poleg naselij Lipik, Okučani, Nova Gradiška, Cernik, Sl. Požega in Kamensko mesto Pakrac, ki je odslej s cesto povezan s planino Omanovac, ki leži 654 m nad morjem.

V Pakracu, ki je politični, gospodarski, kulturni, zdravstveni, prometni in trgovski center krajine, se je leta 1927 ustanovilo planinsko društvo »Čakovac«, od leta 1935 dalje pa se je imenovalo »Psunj«. Delovno področje tega društva je bilo predvsem pogorje Punsja in Pakrca, svoje izlete pa je organiziralo tudi na nešteto naših najvišjih vrhov v Jugoslaviji.

Društvo je leta 1937 zgradilo planinski dom na Veliki Poljani (710 m), vendar je bil med vojno uničen.

Društvo, ki vključuje nad 600 članov, je bilo po osvoboditvi izredno aktivno. Leta 1963 je zgradilo planinski dom na Omanovcu, ki je leta 1974 pogorel. Na iniciativo društva, ob pomoči organizacij združenega dela, občinske skupščine, družbenopolitičnih in športnih organizacij, JLA, Planinske zveze Hrvatske, drugih planinskih društev, delovnih ljudi in občanov je bil zgrajen na istem mestu nov planinski dom zelo prostoren in lepo urejen, razgleden. Dostop do doma je možen tudi z avtomobilom. Od planinskega doma držijo dobro urejene markirane poti na številne vrhove, med drugim tudi na najvišji vrh Punsja na Brezovo polje (989), na katerem stoji televizijski stolp.

Pogorje Psunj je znano tudi iz narodnoosvobodilne borbe. Na Omanovcu je bil formiran prvi partizanski odred, v vase Brusnik na pobočju Punsja pa prvi narodnoosvobodilni odbor v Slavoniji. Begovača na Psnju je znana iz leta 1942 po prvi borbi s premočnim sovražnikom, v kateri so padli narodni heroji Marijan, Končar, Preč in Nenadović, na Gradini pa narodna herojka Dragosavljević. Med vojno je bil Psnj baza partizanskih enot in na tem področju se je razvijala ljudska oblast, organizirala so se skladišča, delavnice in bolnice, na Psnju pa je bila pozneje tudi komanda novogradiškega področja.

Danes so na Psnju markirana planinska pota na Omanovac v treh smereh, z Oma-

novca pa na Veliko Poljano, Brezovo polje, Begovačo, Rogoljico, Ivanovac, Patorovico, Javorovico, Muški bunar, Konjsko glavo, Orlovo brdo, Bobare in Belo steno.

Čez 1000 planincev se je udeležilo dne 10. in 11. septembra 1977 proslave na Omanovcu, kjer je PD Psunj iz Pakraca proslavljalo 50-letnico svoje ustanovitve, obenem pa je odprlo novi planinski dom na Omanovcu. Notranja, kakor tudi zunanja urejenost tega doma je lahko za zgled našim planinskim domovom v Sloveniji. Na procelju doma je bila odkrita spominska plošča iz NOV.

Proslave so se udeležili tudi delegati številnih planinskih društev, Planinske zveze Jugoslavije, Hrvatske in Slovenije, delegati številnih organizacij združenega dela, skupnosti, občine, družbeno-političnih in športnih organizacij, JLA, prvoborci, ki so med vojno delovali na tem območju itd. Omeniti je treba tudi mestni pevski zbor Pakrac, ki je zapel vrsto narodnih in borbениh pesmi, med njimi tudi pesem o Psunju in Papuku. Ob zaključku uradne proslave je bila poslana pozdravna brzojavka maršalu Titu.

PD Psunj je na proslavi izročilo številna pismena in ustna priznanja posameznikom in organizacijam ob 50-letnici društva in za pomoč, ki so jo dali posamezniki in organizacije pri gradnji novega planinskega doma.

Popoldne je bil športni program, nato se je razvila zabava, na kateri je sodeloval tudi glasbeni ansambel iz Maribora.

Zvečer so prižgali taborni ogenj in gledali filme in diapozitive.

Naslednji dan so se grupe planincev podale na izlete, med drugimi tudi grupa, ki je položila spominski venec na Begovači, zgodovinskem mestu iz NOV.

Ne le planinska skupnost Hrvatske, temveč vsi planinci Jugoslavije so lahko ponosni na novi planinski dom na Omanovcu.

Tone Bučer

PO POTI XIV. DIVIZIJE

Pot XIV. divizije je bila »legendarna pot« slovenske vojske in je za zgodovino NOB velepomembna. V počastitev 40. obletnice KPS in SKOJ je PD Celje priredilo 27. in 28. aprila 1959 prvi pohod. Zadnjega maja istega leta je bilo sklenjeno na Menini planini, da se ta zgodovinska pot pohoda XIV. divizije vsako leto ponovi in zaradi tega tudi markira.

Letos je organiziral mladinski odsek PD Celje v počastitev letošnjih političnih jubilejev pohod po prvi etapi te poti 22. in 23. 10. 1977. Pohoda so se udeležili učenci osnovnih šol (Prve Celjske čete, Ivana Kovačiča-Efenka, Frana Kranjca), dijaki celjske gimnazije in tehniške šole ter člani PD »Železar« Štore in PD Polzela.

Vseh udeležencev je bilo 51. Udeleženci planinskega pohoda so se odpeljali z vlakom do Zagorskih sel in od tu odšli v Sedlarjevo (185 m). Pred spomenikom sredi vasi je bila krajša slovesnost, položili so venec in počastili spomin vseh borcev z enominutnim molkom.

Na smreki pred hišo pri spomeniku je prva markacija naše poti (osnovna slovenska markacija z dodatkom XIV). Ta nas usmerja na vzhod mimo Polja, Buč, Vine gore (519 m), v Pilštanj in Lesično. Pot se vije po valovitem svetu polj in gozdov. Pokrajina ni enolična. Od Lesičnega dalje gre po cesti ob Zagorskem potoku čez Podlog (390 m), kjer se začne vzpenjati do Šentvida pri Planini (614 m). S slemena nad njim ali od sosednje cerkve sv. Križa je lep razgled na Bohorski masiv in daleč naokoli (731 m). Tu smo prenočili v brigadirskem domu.

V nedeljo smo šli dalje mimo Planine pri Sevnici (588 m), dalje proti vzhodu čez zaselke Sele (vremenska opazovalnica), Podkamen, Podpeč do Marofa (409 m), sedaj imenovano Mrzlo polje, ki je slabe 3 km od Jurkloštra.

Tu prekoračimo potok Gračnico in cesto ter zavijemo proti severu. Hodimo mimo starih zaselkov Steklena vas, Pojerje, dalje v V. Grahovšče, M. Brezo, kjer prečkamo Lahomnico pri Goriškovem mlinu. Obrnemo se v strmo pobočje Slatinskih brd (lep pogled na sosednje cerkev Sv. Petra in Sv. Lenarta — Vrh nad Laškim), preko Loke v Olešče. Od tu gremo po poljih in gozdovih mimo Kanjuc do gorske vasice Svétine. Tu se je naša skupna pot končala.

Zdi se mi, da je ta planinska pot premalo obiskana. Morda zato, ker gre po nizkem gričevju in valovitem svetu Kozjanske pokrajine? Mar ta ni zanimiv? Morda ni planinskih koč? Da, resnično jih ni na tej etapi. Toda vseeno se da ugodno priti do avtobusnih postaj in se zapeljati do Celja, Šentjurja ali Laškega. Verjetno manjka dober vodnik, ker bi v njem lahko marsikaj našli, da bi bolje spoznali ta del naše zemlje, ki je daleč od sivih vršacev. Morda manjka značke transverzale? Morda? Sicer pa je sprehod po tej pokrajini v vseh letnih časih zanimiv in ne preveč naporen. Naj zapišem še to: Po večini je ta svet slovenski javnosti manj znan in odročen, del tega ozemlja je pravzaprav dvakrat močno opozoril nase: v NOB s Kozjanskim partizanskim odredom, Kozjanskim vojnim področjem in Kozjanskim okrožjem in pred nekaj leti, ko smo začeli sistematično reševati razlike v razvoju slovenskih pokrajin. Tedaj smo med prvimi nerazvitemi področji čuli o Kozjanskem. (Voglanjsko-sotelska Slovenija, Ljubljana 1974.) Mar ga prav zato ne bi planinci obiskali?

Pa srečno pot!

B. J.

PETA OBLETNICA SAVINJSKE POTI

Savinjska planinska pot obstaja peto leto in zato smo se zbrali ob tem jubileju na vrhu Gozdnika, simbolu te poti, da bi na planinski način proslavili tudi naše politične jubileje tega časa.

Priprave na proslavo so se začele zgodaj, pred letom dni. Na zadnji seji meddruštvenega odbora za Savinjsko pot (13. 9. 1977) je bilo sklenjeno, da se spominska proslava priredi s planinskim pohodom na vrh in častno podelijo značke naše in vseh ostalih poti.

Planinci smo krenili na vrh s treh strani: Šmohorja (Laščani in Velenjčani), z Matk (Prebold, Vransko), Štorovčani so šli od Kotnika prek vrha na Šmohor. Glavni pohod je šel iz Zabukovice, izpred Minerve (PD Zabukovica — organizator, Polzela, Žalec in vsi drugi povabljeni, tudi dva iz Tržiča) proti vrhu.

Planinska kolona je krenila mimo Guzejevega bunkerja (zemljanke), kjer je spomenik dvema padlima borcema. Spomin na vojna leta je obudil preživeli borec tov. Ribič. Mladi so prižgali svečo in položili venec. Tudi dve recitaciji sta bili. Dalje je držala pot do spomenika pri Jozlu. Tu je spregovoril tov. Rado Čilenšek in povedal zbranim, kako je prišlo do tega: Le majhna zamenjava pri lokaciji »barake«. Tudi tu so položili venec. Pri obeh spomenikih smo počastili spomin vseh padlih z enominutnim molkom.

Dalje je krenila planinska kolona po markirani poti mimo »festenge«, kjer je bil krajši počitek. Tu je bila včasih domačija, sedaj so samo še razvaline. Je pa od tod z jase lep razgled nad dolino.

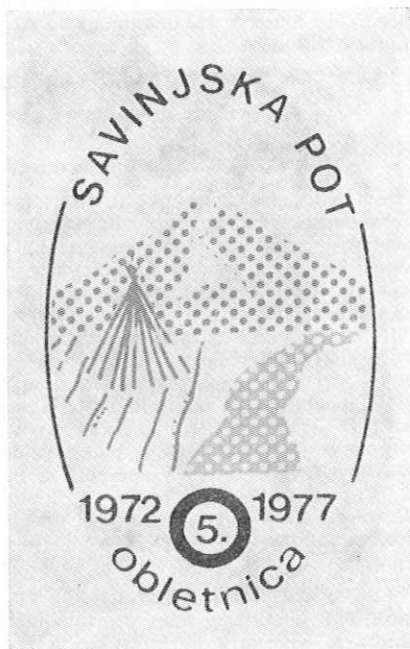
Nekaj udeležencev s Florjanom na čelu je krenilo mimo Dikčeve domačije, znane iz NOB, in so jo obiskali. Kolona s Šmohorja se je poklonila padlemu borcu pri »treh smrekah« (na razpotju Gozdnik—Mrzlica). Kolona z Matk je šla mimo spomenika na Igrišah, kjer je spregovoril preživeli borec Jernej Košir-Johan. Tu je bila Igrišnikova domačija, ki je zgorela 7. 3. 1943, ko so Nemci obkolili del čete Savinjskega bataljona, padel je njen komandir Lojze Hafner-Veličko in še dva borca.

Proslava se je pričela na sami vršini okoli 11. ure. Pozdravni govor je imel predsednik PD Zabukovica tov. Miro Petrovc. Nato so izvedli kulturni program učenci osnovne šole iz Griž. Osrednji govor je imel podpredsednik IO Ob. TKS Žalec. Po njem so udeležence pozdravili: tov. Stan-ko Kos v imenu PZS in komisije za pota, ki je pohvalil dobro organizacijo in vso planinsko delavnost domačih članov kot drugih po Savinjski dolini. Vesel je bil tudi nad veliko udeležbo mladih. Tovariš Branko Povše, sekretar občinske konference ZSMS Žalec, je spregovoril mladim in jih pozval k aktivnemu delu (bil je tudi sam nekoč na seminarju za MV). V imenu

PD PTT Celje je pozdravil tov. Franc Ra-dišek. To pa moramo v prihodnje s pridom izkoristiti in se z njimi tesneje povezati, da bi na račun lahko prišli tudi filatelisti s spominskim poštnim žigom. Pozdravil nas je tudi predstavnik PD Železničar Zagreb. V imenu Meddruštvenega odbora za Savinjsko, Ob. TKS in ZTKO Žalec je zaradi službene odsotnosti (atletika v Zagrebu) predsednika in sekretarja tov. Adi Vidmajerja opravičil in pozdravil podpredsednik IO Ob. TKS in član MDO. Kot glavni del pohoda je bila slovesna podelitev častnih spominskih značk poti: Savinjske (skupno v 5 letih 412, v letu 1977 pa 99, sedaj že 103), 1 loška, 4 koroške, 15 zasavskih, 6 šaleških, 3 solčavske in 10 trimčkovih planinskih poti, planinska bralna značka in dve pionir-planinac. Mimo grede, najstarejša, ki je dobila značko Savinjske poti na vrhu, ima 83 let — Marija Ocvirk. Med drugimi so bili tudi cicibani, ki so skupno s svojimi starši obiskovali našo pot.

Vsi udeleženci planinskega pohoda so dobili spominski našitek in nalepko. Pohod je bil organiziran skupno z Ob. TKS in smo podelili značke za TRIM hojo. Za to podelitev so poskrbeli Štefka, Dušan in Tine. Prva je poskrbela tudi za one, ki so končali S pot na Gozdniku.

Po končani slovesnosti so se planinci natopili na Kotnikovo domačijo, kjer so dobili partizanski golaž. Tu je zbranim spregovoril z balkona lovske kočje še spomeničar Ludvik Zupanc-Ivo o bojih v tem predelu pod Gozdnikom in Dobrovljami. Čeprav je član lovske družine, nas je

lepo pozdravil in nagovoril s planinsko vsebino, saj z lovci dobro sodelujemo. Tudi mi smo se jih spomnili na vrhu, saj letos praznujemo 70-letnico slovenskega lovstva. Z vrha Gozdnika smo poslali našemu predsedniku PZS tov. Mihi Potočniku čestitke za njegov življenjski jubilej. Na začetku pohoda pred Minervo nas je pozdravil tudi urednik glasila tov. Tine Orel. Njegove pozdrave in dobre želje za našo pot smo sporočili vsem zbranim.

Vseh pohodnikov je bilo okoli 350, ki so bili s tem izletom zadovoljni, saj je k temu dobremu razpoloženju pripomoglo tudi lepo vreme. Pokroviteljstvo nad tem planinskim pohodom je prevzela Gradnja Žalec, za kar ji gre vsa zahvala kot tudi organizatorju PD Zabukovci, še posebej onim, ki so na vrh prinesli čaj.

B. J.

KRATKA KRONIKA SAVINJSKE POTI

(Ob petletnici 9. 10. 1977)

Nekaj skopih podatkov:

- odprli smo jo 15. 10. 1972 na Homu in takrat podelili 26 značk (6 PD);
- Prvič smo se zbrali na Resevni 14. 10. 1973, prehodilo jo je 56 planincev.
- Drugič smo se zbrali na Čreti, 13. 10. 1974, prehodilo jo je 78 planincev.
- Tretjič smo se zbrali na Marija Reki, 19. 10. 1975, prehodilo jo je 76 planincev in
- četrtič na Šmohorju, 3. 10. 1976, prehodilo jo je 60 planincev.

Ob peti obletnici smo se zbrali na Gozdniku, simbolu naše poti. V tem času jo je prehodilo skupno 412 planincev iz 42 planinskih društev.

(Iz govora ing. B. Jordana)

SREČANJE NA VRŠIČU

Sredi oktobra (14. do 16. 10. 1977) je bilo strokovno srečanje vzgojnih delavcev v planinski organizaciji vse Jugoslavije v Tičarjevem domu na Vršiču. Akcija je organizirana po letnem koledarju dela PZJ v organizaciji KVIZ pri PZS (št. 056/39-77, 11. 10. 1977). Istočasno je bil na Vršiču tudi zbor inštruktorjev GRS, ki je sodeloval pri praktičnih vajah. Po uvodnem delu, pozdravu in dobrodošlici predsednika PD Jesenice tov. Košnika je vodja srečanja ing. Danilo Škerbinek pričel z delom. Navzoči so bili delegati iz Srbije 2, Vojvodine 2, Črne gore 3, Bosne in Hercegovine 2 in Hrvatske 4, ni jih bilo iz Makedonije in pokrajine Metohije in Kosmeta.

Vzgojni delavci PZS so predstavili vzgojni program planinske šole za mladinskega vodnika, mentorja in inštruktorja planin-

ske vzgoje. O tem so povedali svoje izkušnje tudi drugi delegati.

Reševalci so povedali nekaj novosti in se pripravili za demonstracijo naslednjega dne.

V soboto smo nadaljevali z izmenjavo stališč (reševalci so delali v steni). Tu smo prišli do težav glede vzgojnih programov. Osnove naj bi bile enake za vso državo, specifičnosti pa naj bi se vselej ravnale po zahtevah terena. Nato smo si ogledali reševanje v steni. Popoldan smo si ogledali film in diapozitive iz alpinistične in reševalne tehnike kot tudi zanimivosti z ENSE. Načelnica komisije za varstvo narave in gorsko stražo tov. Nada Praprotnik je razložila delo te komisije in ustrezno vzgojo pri nas. Svoje poročilo je popestrila z izbranimi diapozitivi.

V nedeljo dopoldan je tov. Vladimir Božič iz sosednje Hrvatske povedal o organizaciji jamarstva v Jugoslaviji v sklopu planincev. Tu je nakazal tudi problem vključevanja gorskih reševalcev za reševanje v jamah. Nato smo si ogledali novosti alpinistične in vodniške tehnike. Za zaključek je priletel še helikopter RSNZ SRS. Tu so nam inštruktorji GRS prikazali uporaba helikopterja v namene GRS.

Takih srečanj bi moralo biti več. Vendar bi morala biti deljena po posameznih panogah vzgoje, ker to je preobširno. Dogovor je bil, da bo srečanje vseh inštruktorjev gorske reševalne službe v Jugoslaviji še letos. Enako bi se morali dogovoriti za vse drugo, vendar bi morali začeti pri osnovi in nato graditi dalje.

B. J.

PRVI ZBOR PLANINSKIH VODNIKOV (PLV)

Zadnji vikend v oktobru je bil v Logarski dolini (sindikalni dom Cinkarne) prvi delovni sestanek komisije za preverjanje znanja kandidatov za planinske vodnike (št. 056/42-77, 17. 10. 1977; seznam članov komisije: Obvestila PZS, III-31, 6. 5. 1977 ali zapisnik 40. seje IO PZS 14. 4. 1977, 12 izpraševalcev). Navzoči so bili: Lojze Motore, Božo Jordan, Danilo Škerbinek, Albin Vidmar, Stane Kofler iz sestava komisije za preverjanje, od KVIZA pri PZS pa še Dragica Onič, Zvone Kosmač in Oto Planko. Razgovor je bil res delovne vsebine, predvsem o delu delegatov na preizkušnji (ocenjevalna pola), oblikovanje smernic za delo pri vzgoji tega kadra, o prepotrebni vzgojni literaturi in končnem oblikovanju programa za PLV.

Isti dan 28. 10. 1977 je bil v večernih urah prvi zbor planinskih vodnikov na Okrešlju. V soboto zjutraj smo zaradi slabih vremenskih razmer spremenili vrstni red dela. Dopoldan je bil pregled dela,

uspehov in težav PLV v posameznih PD. O tem je tekel spontan razgovor, ki se je medsebojno dopolnjeval in utrjeval. Marsikje delajo »z ramo ob rami« PLV in MV, kar je hvale vredna ugotovitev. V popoldanskih urah je bil prikaz, kako dvigamo in spuščamo ponesrečenca z improviziranimi sredstvi (tudi prikaz sidrišča). V koči smo obnovili in utrdili navezovanje in vogle. Po tem smo nadaljevali z razgovorom. Udeleženci tega zbora so tudi soglasno sprejeli predlog, da se nekaterim zaslužnim vodilnim delavcem PZS podelijo značke PLV v znamenje priznanja za njihovo delo pri množičnosti planinstva kot vsestranske rekreacije delovnega človeka in občana.

Po delovnem programu smo imeli tudi tovariški večer, ki je tudi sestavni del vodnikovega dela.

V nedeljo smo se povzpeli na Mrzlo goro. Spodaj je bila megla, pod sedlom pa je že sijalo sonce. Tu smo obnavljali tehniko hoje in varovanja. Poudariti je reba, da je vodstvo skupin v gore ena izmed osnovnih nalog PLV in da mora vedno znati prilagoditi vse zahteve hoji skupine. Tudi to je bila skupina, homogena po znanju, ne pa po starosti. Svoje delo moramo enako zahtevno in zavestno opravljati tudi z »učno skupino« in ne samo, kadar vodimo. Čopov Joža bi dejal, da moramo imeti srčno kulturo, da o njegovem izreku o hitrosti sploh ne dvomimo: »Hodi tako hitro, da greš lahko še vedno hitreje!«

Obisk te mejne, malo obiskane gore je bil dobro izbran in je tudi uspel. Bilo nas je na vrhu dvaindvajset. Po vrnitvi z vrha je šlo nekaj Kranjčanov čez sedlo na Ledine. Žal je zaradi slabih vremenskih razmer vzpon na Tursko goro odpadel.

Naj zapišem še to: Med vajo na skalci je šla skupina pionirjev-planincev pod vodstvom mentorice prižgat svečke k dvem spominskim obeležjem, kljub slabemu vremenu. Nazaj grede smo se tudi mi ustavili pri plošči in počastili vse padle gornike z enominutnim molkom.

Na tem prvem zboru je bilo dvaindvajset planinskih vodnikov iz devetih planinskih društev. Zbor je vodil načelnik komisije za vzgojo pri PZS Danilo Škerbinek.

Seznam udeležencev

a) Delovni sestanek — sindikalni dom Cinkarne v Logarski dolini, KVIZ in komisije za preverjanje znanja za kandidate PLV.

Člani KVIZ: načelnik Danilo Škerbinek, Dragica Onič, Zvone Kosmač in Oto Planko. Člani komisije za preverjanje: Lojze Motore, Božo Jordan, Danilo Škerbinek, Albin Vidmar, Stane Kofler. Skupno 8, izpitna komisija 5.

b) Prvi zbor planinskih vodnikov PZS, 28.—30. 10. 1977 na Okrešlju.

Vodja: Danilo Škerbinek, načelnik KVIZ pri PZS.

1. Kosmač Zvone, PD Viator Ljubljana
2. Primc Miha, PD Viator Ljubljana
3. Kolenko Srečko, PD Vitanje
4. Gošnik Slavko, PD Vitanje
5. Planko Oto, PD Celje
6. Dolžan Aleš, PD Celje

7. Meh Metka, PD Celje
8. Krašovec Gusti, PD Celje
9. Jeklar Franc, PD Kranj — Sava
10. Markelj Stane, PD Kranj — Sava
11. Vidmar Albin, PD Kranj — Sava
12. Šparovc Jože, PD Kranj — Sava
13. Šparovc Metka, PD Kranj — Sava
14. Pipan Janez, PD Kranj — Sava
15. Anzeljc Lojze, PD Lisca — Sevnica
16. Koštomaj Jože, PD Lisca — Sevnica
17. Motore Lojze, PD Lisca — Sevnica
18. Kofler Stane, PD Mojstrana
19. Jordan Božo, PD Polzela
20. Klobučar Jože, PD Lesnina — Ljubljana
21. Kalin Primož, PD Lesnina — Ljubljana

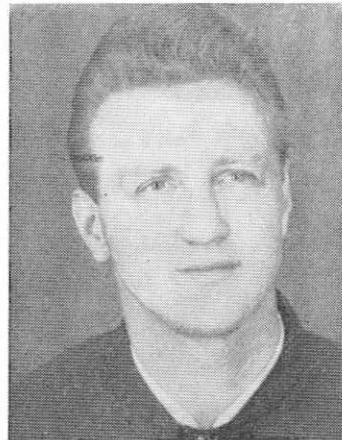
Drugi udeleženci:

22. Onič Dragica, KVIZ
23. Teršek Cvetka, MV, PD Lisca — Sevnica
24. Einfalt Željko, MV, PD Slovenske Konjice
25. Tratenšek Igor, MV, PD Slovenske Konjice
26. Lapuh Niko, MV, PD Slovenske Konjice
27. Zorko Ivan, MV, PD Vitanje
28. Klobučar Fani, PD Lesnina — Ljubljana

B. J.

IVU MAVRIČU V SPOMIN

So rojenice ob tvoji zibelki v Loški Koritnici vedele, da se je rodil človek, ki bo goram pripadal tako, kot se spodobi? Si že takrat, ko si bosopet pasel očetova »jarta« v podnožju Mangarta, sklenil, da te potreba po boljšem in lažnejšem ne bo premamila in te zanesla v Nemčijo za tvojimi vrstniki? Temna noč bi te morala

vzeti nekje za Mangartom, pa te ni. Ostal si zvest domovini in po svojih najboljših močeh pomagal postaviti na noge tisto, kar je zdaj že obrodilo sadove. Ljubil si gore. Prehodel si jih podolgem in počez, ko si pasel ovce, iskal izgubljene jalovce ali pa plezal za gamsi, ko jih je bilo treba pognati pred lovce. Največkrat si plezal za njimi le zato, da si jih gledal od blizu. Noben gamsji preskok ti ni bil pretežak in nobena polica preozka. Varno si prišel na drugo stran. Tako navajenega in sposobnega te je potreba pomagati sočloveku že zelo mladega fanta pripeljala med gorske reševalce. Polnih dvajset let si

požrtvovalno nosil breme, ki si ga naloži vsak, ko stopi v naše vrste. Kdo bi zdaj vedel, koliko noči si po strminah in prepadih reševal tiste, ki so pomoč potrebovali. Še sam nisi vedel.

Prav gotovo je zibelka smučanja na Bovškem — Log pod Mangartom — veliko pripomogla, da si postal v svojem času nenadkriljiv smučar in pozneje neutrušen smučarski delavec. Dolga leta si bil eden najboljših smučarskih skakalcev na Primorskem. Tudi v naši Planici si preizkušal svoj pogum. Velika je tvoja zasluga, da je smučanje prej in s hitrejšimi koraki prihitelo v Log in na Bovško. Le kdo te ni poznal na Kaninu, na tem našem mlademu smučarskem centru! Pomagal si povsod, kjer je bilo pomoči treba. Kljub težavam, skozi katere si se prebijal, je bila tvoja osnovna vrlina, da pomagaš sočloveku. Hudo te bo pogrešala tvoja mlada družina. Na kaninskih smučiščih je nastala velika vrzel. Reševalci pa smo izgubili zglednega člana, prijatelja in svetovalca.

J. Flajs

MIHI JAMŠKU V SPOMIN

18. marca 1977 smo se na trboveljskem pokopališču poslovili od Mihe Jamška, dolgoletnega oskrbnika Doma na Kumu. Miha Jamšek, ki bi bil letos dopolnil 80 let, je bil s svojo ženo Ančko, imenovano »kumska Ančka«, neločljivo povezan s

Kumom. Spominjamo se ga še izpred druge svetovne vojne, ko je na Kumu od leta 1925 dalje opravljal cerkveno službo. Poleg tega pa je imel v postojanki-mežnariji tudi svojo gostilno. Prizadevanja SPD, da bi postala postojanka na Kumu planinska, so se uresničila

šele v letu 1938, ko je dala soglasje Posavska podružnica SPD v Zidanem mostu in ko je bila podpisana pogodba s cerkvi o najemninah. Od takrat je bil Miha Jamšek v »službi« planinstva. Kum je zapustil leta 1941, ko se je pričela vojna. Čeprav v začetku ni bil navdušen nad takšno odločitvijo, je kasneje, posebno še, ko je leta 1948 spet prišel na Kum, vse bolj spoznaval pomen planinstva, vse bolj je spoznaval planince in jih znal ceniti. Miha in Ančka sta nam postala več kot prijatelja. Ves čas svojega oskrbnikovanja je bil Miha Jamšek izredno vesten, skrben in pošten. Z vsakim planincem je bil prijazen.

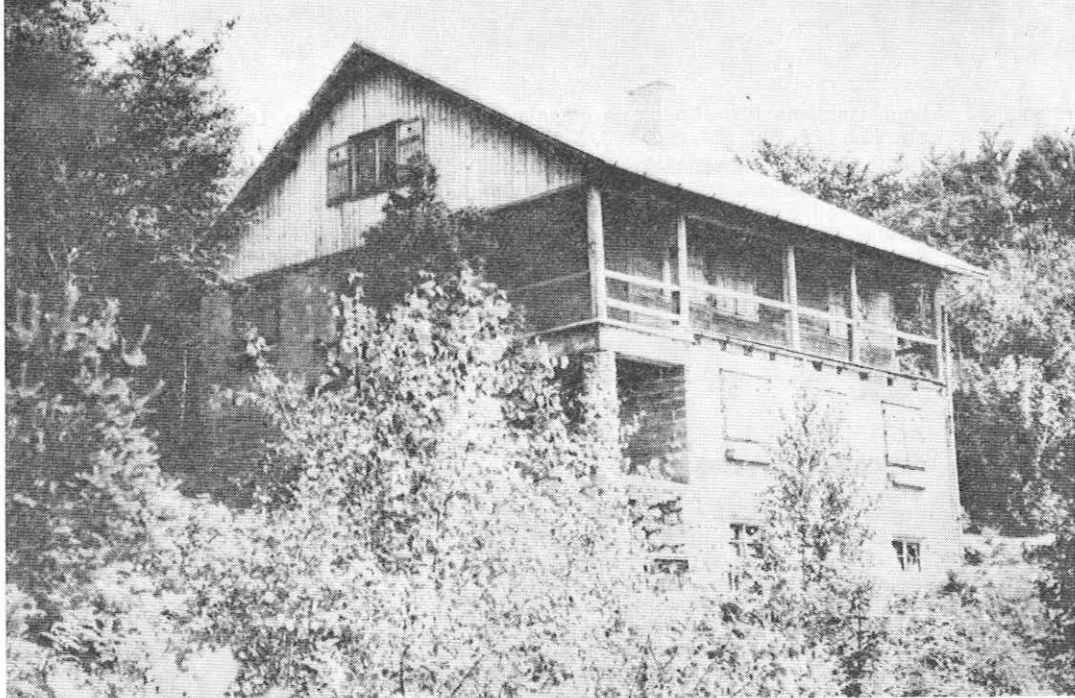
Ko je zaradi bolezni in tudi starosti zapustil Kum leta 1955, sta z ženo Ančko živela na Dobovcu. Nekaj let po smrti žene Ančke se je preselil v Trbovlje, kjer je ostal do svoje smrti.

Miha nam bo ostal vedno v spominu kot skromen in pošten planinec.

Janez Ocepek

ZAKASNEL NEKROLOG TONETU DOBROTINŠKU

Tone Dobrotinšek je bil poldrugo desetletje odbornik PD Celje in eden od ustanoviteljev PD Šentjur. Naše gore je spoznaval med obema vojnama in se loteval tudi vrhov v Visokih Turah. Bil je dvakrat na Grossglocknerju v času, ko še ni stekel po gori avtomobilski promet. Svojo planinsko zvestobo pa je izpričal z mecenškim delom pri PD Celje in pri PD Šentjur. Če mu to pišemo v spomin, ko je že preteklo dve leti po njegovem odhodu iz naših vrst, naj zamuda še bolj poudari, da njegovo delo za planinstvo ni zbledelo v pišu časa, ki drvi mimo nas. Na kratko: PD Celje, po vojni naslednik Savinjske podružnice SPD, je pri obnavljanju planinstva od l. 1945 do l. 1960 stalo tudi pred velikim gospodarskimi nalogami, ki jih je bilo v znamenju obnove in izgradnje treba izpolniti. Mozirska koča, domovi in kočice na Korošici, Okrešlju, v Logarski dolini, na Raduhi, Celjski koči, to so bila delovna torišča, ki so tista leta terjala veliko prostovoljnega težaškega in obrtniška dela. Brez njega bi obnova planinstva ne stekla in ne potekala tako, kakor je. Pri takem prostovoljnem delu se je izkazala Dobrotinškova vnema za planinske gospodarske probleme: kot večš gospodarstvenik in solidno izobražen elektrikerski mojster je sodeloval v gospodarski komisiji PD Celje ne samo s strokovnimi nasveti, temveč s svojim osebnim strokovnim delom pri gradnji koč in pri elektrifikaciji. Na tolikih postojankah je to delo po obsegu izredno naraslo in je toliko več pomenilo, ker pokojni Dobrotinšek za svoje delo in delo svojih ožjih

Planinski dom na Resevni (PD Šentjur)

prijatelj — električarjevi nikoli ni zahteval povračila. Ko se je l. 1951 zrahljal varnostni sistem v Gornji Savinjski dolini in je prišla na vrsto obnova Logarske, je osebno rešil tudi prometni problem. Iz starih vozil je »sestavil« trpežno motorno vozilo, ki se ga je prijelo kasneje ime »leteči kozolec«. Ta napol avtobus napol tovornjak je v nekaj letih društveni blagajni prihranil velika sredstva pri prevozu gradbenega materiala in delavcev, prišel pa je prav tudi za izletništvo, vsaj za skromnejšo publiko. Lahko zapišem: Brez Dobrotinškovih mecenskih del pri dostavi materiala in elektrifikacije bi PD Celje stalo pred dokaj težkimi problemi: materialnimi, personalnimi in prevoznimi. Kasneje je iz odpadnih vozil sestavil še en kamionet in ga podaril društvu.

Ko se je kasneje naselil v Šentjurju, je osebno pomagal delati prvo kočico na Resevni in leseni razgledni stolp prav tam. Šentjurski planinci so mi izjavili, da je pri napeljavi elektrike in vodovoda v sedanji planinski dom imel odločujoč (sic!) delež. Pripravil je tudi vse železno ogrodje za novi razgledni stolp na Resevni. To železo leži še zdaj pri planinskem domu — ni več Dobrotinška, ki bi stvar gnal do konca.

Tone Dobrotinšek se je rodil 24. maja 1909 v Podgorju pri Šentjurju v kajžarski družini, oče pa je iskal dodatni nujni zaslužek kot delavec na šentjurski žagi. Tudi sin je šel s 14. letom za očetom delat na žago, potem pa je našel delo v celjski emajlirki, kjer se je s svojo pridnostjo in bistrostjo priučil za električarja. 19 let je bil star,

ko se je v tovarni sprl in spopadel z delovodjem, lastnikovim sorodnikom. Bil je zato takoj odpuščen in to brez odpovedi. Nekaj mesecev je bil brez dela, nato nekaj let po raznih službah, nakar je odslužil kadrovski rok. Od l. 1935 do 1941 je bil samostojen električar, ker zaposlitve ni našel. Vojna ga je zatekla v Sarajevu. Ko se je vrnil v Celje, so ga Nemci takoj zaprli, vendar po šestih tednih izpustili. Bil je od l. 1932 član Svobode oz. Vzajemnosti, s čimer je izpričal svojo politično in družbeno usmerjenost. Poleti 1940 je dal na razpolago svoj osebni avto za prevoz tiskarskega stroja in partijskega funkcionarja Dušana Kraigherja iz Šentjurja v Ljubljano (šofiral je Milan Boršič). Po prihodu iz pripora je prispeval radijski material in baterije za potrebe NOV (prek Bratomila Rebeka). 4. maja 1942 so mu Nemci ubili brata Leona, takoj zatem pa odpeljali njegovo mater v tovarno smrti Oswiečim. Tone je pravočasno pobegnil na Hrvatsko, se v Karlovcu povezal z aktivisti NOB, 27. 5. 1943 pa je odšel v Bosiljevački odred. Komandant ga je kmalu poslal v Glavni štab Hrvatske, kjer je ostal eno leto kot borec, potem šofer in tudi električar. Junija 1944 je bil poslan v Belo Krajino v Glavni štab Slovenije. Tu je do osvoboditve delal v oddelku za zveze. Tudi tu se je izkazal s svojo podjetnostjo in iznajdljivostjo: sestavil je med drugim električni vžigalni aparat, sestavil dva elektrovarilna agregata iz navadnih dinam in tri plinske generatorje na drva za pogon avtomobilov. (Gl. tudi Vida Tom-Lasič, 99 d, Radiotehnika v slovenskem osvobodilnem

boju, Ljubljana 1977. Knjiga ga omenja na str. 223, 229, 230, 231, 232, 289, 347).

Tak je bil Tone Dobrotinšek: Neugnano delaven, premišljen, spreten in bister, varčen in velikopotezen, sposoben gospodarstvenik in v svoji stroki v resnici razgledan. Dovolj sposobnosti in lastnosti, da je naletel tudi na nevoščljive poglede takih, ki mu s temi lastnostmi niso bili kos. Ne bilo bi prav, če mu v spomin ne bi naštel vsaj tistih del, s katerimi je vgradil svoje znanje in delo v naš družbeni na-predek.

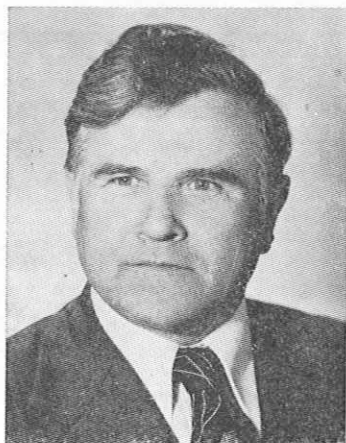
T. O.

ČIŽMAN LOJZE — 60-LETNIK

Konec oktobra 1917 leta se je v Savljah Čižmanovi družini rodil prvi sin Lojze. Še kot mlad pobič je s profesorjem Hvastjo Francitom, Lenčetom Leopoldom in Černivcem Leopoldom začel hoditi v hribe. Lojze pravi: »Takrat smo se doma naložili na kolesa in se v sobotah zvečer odpeljali proti Stahovici, nato pa peš na Veliko planino. Tudi Begunjščica, Stol in Golica niso bili predaleč, z biciklom smo se prignali do podnožja teh vrhov.« Leta 1936 je bil prvič na Triglavu. Član planinske organizacije je že od leta 1936. Pred drugo svetovno vojno je obhodil domala vse Kamniške planine in Karavanke. Bil je tudi zelo dober smučar, predvsem tekač. Še danes najbolj ljubi turni smuk. Izučil se je za kamnoseka in pri tem okusil, kako težko je delo, trdo, kot je bil trd kamen, ki ga je obdeloval.

Vojna vihra mu je spremenila življenje. Vedel je, kje mu je mesto, zato se je že jeseni 1941 aktivno vključil v delo Oslo-bodilne fronte. Ker je bilo vedno težje za zaslužek, se je zaposlil na železnici in bil tam do jeseni 1943, ko je odšel v parti-zane. Iz JLA se je vrnil leta 1950. Po vojni je od 1946 do 1950 kot oficir JLA prehodil po večkrat pota ob naši primorski in se-vernii meji. Po vrnitvi iz JLA se je takoj vključil v družbenopolitično delo na terenu. Ne dela samo v planinstvu, aktiven je tudi v Zvezi združenj borcev, v SZDL itd. Za aktivno in požrtvovalno delo na terenu je prejel »Orden dela« in javno priznanje. PD Rašica je bilo ustanovljeno l. 1958. Kmalu so si Rašičani postavili na vrhu hriba narodnega heroja Štaneta Kosca planinsko zavetišče. Ta kočica je vsako ne-deljo privabljala vedno več planincev iz Ljubljane in okolice na sprehod po rašičkih hribih. Leta 1968 je Lojze postal član UO PD Rašica. Opravljal je v društvu vse pomembne dolžnosti, bil je in je še gonilna sila v društvu. Najprej je kot tajnik skrbel za povečanje članstva in za razširitev društva na okoliške kraje Rašice. Danes so člani tega PD iz Ljubljane, Medvod, Smednika, Zapog, Vodice, Ježice, Savelj, Kleč, Šentvida itd. Tako se je društvo

močno razširilo. Lojze in njegovi prijatelji v društvu so res delali z navdušenjem. Kot gospodar društva je razmišljal o povečanju zavetišča v planinski dom. Leta 1970 so člani PD začeli z delom. Staro lesenjačo so kar obzidali, tako da je še vedno služila svojemu namenu. Kdor si je to ogledal, je lahko videl, kako domiselni so naši ljudje.

Leta 1974 je Lojze postal predsednik društva in to je še danes. Je v predsedstvu meddruštvenega odbora PD Ljubljane in sodeluje tudi s sosodnjimi društvi. V l. 1978 bo PD Rašica proslavljala 20-letnico obstoja, zato bo tudi organizator VII. planinskega tabora ljubljanskih planincev, Lojze o tem že razmišlja in skupno z UO pripravlja delovni načrt. Fantje obljublajo, da bodo za ta praznik uredili notranjost obnovljene planinske kočice.

Lojzetu želimo planinci in prijatelji zdravja in moči, ki jih tako nesebično posveča napredku planinstva. Povedati pa je tudi treba, da je tov. Lojze Čižman ob enem tudi dober hodec. Med drugim je prehodil tudi slovensko planinsko pot.

Dela pa še jugoslovansko transverzalo, pomursko pot, ljubljansko mladinsko pot, loško, kranjsko in pot prijateljstva.

Kancijan Kušar

TEDEN MENGEŠKIH PLANINCEV OB 25-LETNICI PD MENGEŠ

PD Mengeš se je oktobra 1977 spominjalo svoje 25-letnice. Izdalo je lepo opremljeno publikacijo, iz katere je razvidno delovanje tega razmeroma mladega društva, ki ga je priklical v življenje prerod slovenskega planinstva po osvoboditvi in družbeni preobrazbi. Predsednik društva tov. Lavrič je znal življenje in delo PD povezati s krajevnimi potrebami, predvsem pa z značil-

nimi potezami krajevnega kulturnega in športnega prizadevanja. Proslava 25-letnice je pokazala, da je društvo viden, pomemben in zanesljiv dejavnik v utripu tega starodavnega slovenskega trga pod Grintovci. Pokroviteljstvo nad proslavo je prevzela Skupščina občine Domžale.

11. oktobra so planinci PD Mengeš odprli v avli kina Mengeš svojo foto razstavo, ki je dostojno prikazala mojstrstvo krajevnih fotoamaterjev. Isti dan je prof. Š. Letinič predaval o stenah Kornatskih otokov, v petek 14. oktobra pa je bila v kinodvorani Mengeš akademija in razvitje prapora. Za konec tedna 16. oktobra so mengeški planinci priredili izlet na Snežnik. Slovesna akademija v petek zvečer je bila pravi vrh tedna in živ dokaz, kako je društvo trdno zasidrano v sredini, kjer deluje. Velika dvorana je bila do kraja zasedena, navzoči so bili tudi predsednik SO Domžale tov. Lenič, predsednik PZS dr. Miha Potočnik, podpredsednik PZS ing. Tomaž Banovec, številni drugi gostje iz Ljubljane, Kamnika, Domžal, predvsem pa množica mladih ljudi iz Mengša in okoliških vasi. Akademija je bila zares umetniško doživetje. Mešani pevski zbor Svobode Mengeš nas je presenetil z dovršenim programom pod vodstvom prof. Tomaža Habeta, programom, ki je pokazal izredno glasbeno kulturo. Basist Ladko Korošec nas je očaral kakor vselej, a to pot še posebej z zgledno recitacijo Kettejevega »Pijanca«, pravo umetnijo, s katero je do zadnjih nians izoblikoval zvočno podobo te silovite Kettejeve stvaritve. To je bila recitacija, ki je res v vseh odtenkih pokazala, da umetniška vrednost pesmi ni sama na sebi, ampak oživi v vsej svoji lepoti šele s sebi najprimernejšo akustiko.

Oktet bratov Pirnatov — bližnjih sosedov iz Jarš, je bil s svojim programom — kakor vedno — upravičeno zaželen in učinkovit gost tudi na tej akademiji. Akademiji je dal še prisrčen prizvok harmonikarski orkester Domžale pod vodstvom Majde Golob, k razpoloženju sta prispevala svoj delež tudi Jana Osojnik in Marjan Krišelj s svojim veznim tekstom.

Planinskemu društvu Mengeš želimo ob jubileju še mnogo uspehov na vseh področjih njegovega delovanja.

T. O.

XIII. SREČANJE TREH DEŽEL V ZILJSKI DOLINI

Res je, tokrat smo se sestali še trinajstič ter spet potrdili, da smo s tem načinom dela med sosedi dosegli kar dobro sodelovanje med planinci Furlanije, Koroške in Slovenije. Srečanja so že postala pojem — to dokazuje tudi dobra udeležba in vsekakor prispevajo k boljsemu razumevanju med planinci treh narodnosti.

Naše zborovanje smo tokrat opravili v prelepi Ziljski dolini, v idiličnem trgu Köt-

schach-Mauthen. Sonce se nam je v soboto res izmikalo in tudi v nedeljo dopoldne je še gospodarila hladna neprijazna megla, ko pa smo se ob petju ziljskih narodnih pesmi, nagovoru župana ter poslovnih besedah gostitelja dr. Kurta Dellischa, dr. Mihe Potočnika in Maria Lončarja poslovili pod visokim, skalnatim Reisskoflom, se je megleni zastor razblinil v sončnih žarkih in nam odkril prekrasne poglede na razgibani gorski svet. Delovni del srečanja smo tokrat posvetili v glavnem vprašanju o preprečevanju nesreč v gorah, predvsem samozaščiti in tovariški pomoči.

Sila poučen in koristen referat, zbirko nasvetov in napotkov je zbral in podal dr. K. Dellisch. Ni pozabil izpustiti tudi osnovnih navodil za reševanje s helikopterjem. Slednje se dandanes naglo uveljavlja in je zategadelj potrebno, da si zna z njim v sili pomagati tudi laik. Kako je to videti v praksi, nam je naslednje dopoldne na planoti nad Reisskofelbadom pokazal koroški pilot Werginz, dolgotletni sodelavec in prijatelj naših letalskih reševalcev in GRS.

V razpravi je sodelovalo lepo število udeležencev srečanja. Dr. M. Potočnik je poudaril izredni pomen prve pomoči in orisal izredno živo dejavnost v tej smeri pri nas.

Nadalje je opozoril na nujnost, da sleherni planinec nosi s seboj najnujnejšo opremo za pomoč v sili od povojev do astronavske folije in vsega drugega, s čimer bi premagal usodne prve trenutke stiske oziroma obdobja po nesreči.

Znano je, da se na poti prijateljstva, ki zajema tudi zahtevne vrhove, še nikomur ni primerilo kaj hujšega, kaka nesreča. To povezuje dr. Potočnik s tem, da so med našimi planinci, ki se podajajo na to pot, le dobri planinci, da med njimi ni lahkomišelnih.

Mario Lončar je v krajšem prispevku ugotovil, da je planincem dandanes na voljo obilo lepe in poučne literature, da pa je poglavito še vedno vzdrževanje živega stika. Izkušeni morajo prenašati znanje na mlajši rod in na manj izurjene.

Ernest Steinwender, koroški deželni zdravnik GRS in član IKAR, je v nekaj besedah orisal ukrepe prve pomoči avstrijskega Rdečega križa.

Tovariš ponesrečenega ali gorski reševalec mora najprej ugotoviti, kakšna nevarnost preti prizadetemu, in poskrbeti, da odstrani vzroke nevarnosti za življenje.

Sledi obvestilo in klic na pomoč iz doline, nakar je treba dopolniti in do kraja narediti vse tisto, kar zahteva prva pomoč. S prihodom zdravnika na kraj nesreče oziroma evakuacijo ponesrečenca v zdravniško oskrbo v dolini prevzame skrb organizirana zdravstvena služba.

K povedanemu je imel pripombo Karl Kuchar iz Beljaka, ki je poudaril važnost

preventivne vzgoje. K problemu javljanja pa je dodal, da se obvestilo o nesreči pogosto po nepotrebem zadržuje v kaki koči ali drugje.

To je spodbudilo g. Sandrinija iz Trbiža, ki pogrša naprave za alarmiranje in sredstva zvez v nekaterih kočah in zaveščenih CAI v predelu Zahodnih Julijskih Alp in Karnijskih Alp.

Italijanski alpinist iz Pordenona je menil, da je kdaj pa kdaj zapreka za naglo in uspešno obveščanje tudi jezikovna pregrada. Menil je, da bi si bilo moč pomagati s priročniki o nesreči, natisnjenimi v treh jezikih ter tako prirejenimi, da bi reševalci tudi brez znanja jezika ponesečencev takoj ukrepali.

Tovariš Fili je opozoril na nekatere pomanjkljivosti in nevarna mesta, na katera naleti planinec, ki se poda na pot prijateljstva. Omenil je med drugim Bovški Grintovec, Hafner v Avstriji in Cresto Grauzario v Italiji. Spričo lege in višine gora pa je menil, da mora imeti vsak, ki se poda na to pot, popolno opremo. Tudi poleti mora računati na mrz in vremenske preobrate.

Sam sem k tej problematiki podal nekaj misli k pojavom brezbriznosti med sopotniki, odtujenosti, bagateliziranju nevarnosti ter pripomnil, da večina planincev v nesreči ravna po smernicah, kot smo jih slišali v referatu dr. K. Dellischa, nekaterim pa je očitno tuje, da so gore drugačno okolje kot dolina. Temu bi kazalo prilagoditi našo vzgojo. Obiskovalci gora bi morali znati oceniti stopnjo nevarnosti in svoje sposobnosti.

Med zadnjimi je razpravljaj planinec iz Italije, ki deli obiskovalce gora na priložnostne, uhojene in izurjene planince ter turiste.

Prvi so povsem zunaj našega vpliva, ker se odločijo za turo povsem naključno in redko.

Med drugo zvrstjo je najti razmeroma malo žrtev. To so najbolj pripravljeni, opremljeni. Njihovo vzgojo lahko podpremo s planinsko šolo, predavanji in podobnim, ker radi in z zanimanjem sodelujejo; posamezniki dosežejo v planinstvu tudi vrhunske uspehe. V tretjo zvrst sodijo več al manj vsi nedeljski turisti. Lahko jih vzgajamo s sliko in besedo, odprte so jim šole, pomagamo pa jim lahko tudi na terenu s praktično vzgojo.

Nekaj časa smo posvetili tudi praktičnim organizacijskim vprašanjem.

Zvedeli smo, da planinci radi hodijo po poti prijateljstva, število tistih, ki so si nabavili knjižice, še vedno narašča.

Med poglobljenimi akcijami prihodnjega leta je bilo omenjenih 200 let Triglava, italijanski prijatelj pa so sporočili, da bo prihodnje, 14. srečanje treh dežel naslednje leto oktobra v Čedadu.

Knjižica »30 turnih smukov« je pripravljena in tik pred izdajo.

Misli o strumnejši organiziranosti srečanj z uvedbo nekakega sekretariata je nanižal Mario Lončar in jih zlasti utemeljil z ugotovitvijo, da po naših srečanjih ni nobenega uradnega dokumenta, nič pisanih spominov.

Ugotovili smo, da si neke stalne organizacije ne moremo privoščiti, ker je za to treba imeti sredstva in kadre. Po drugi strani pa smo vsi pritrdili besedam dr. M. Potočnika, da imamo vendarle nekaj pokazati: pot prijateljstva, knjižico o turnih smukih, imamo kopico lepo oblikovanih vabil, zapiskov, skupnih tur.

Vsak udeleženec sam in njegova organizacija si lahko nemoteno ustvarita pisane dokumente o storjenem. Če ostanemo na taki ravni, bomo lahko še naprej zadovoljni. Navsezadnje smo združeni za akcijo in hojo po gorah, ne pa za to, da bi še na tej ravni pisali zapisnike.

Uradnemu delu je sledilo tovariško pomenkovanje, prepletale so se misli in žuborele tri govornice, izkazalo se je, da marsikateri udeleženec razume tudi slovenski in se v našem jeziku lahko tudi kaj pomeni.

Ing. P. Šegula

GOZDNA UČNA POT V PREDTRŠKEM GOZDU PRI RADOVLJICI

Dne 21. maja 1977 je bila uradna otvorjena nova učna gozdna pot, ki je tretja v Sloveniji in je speljana po predtrškem gozdu na blejskem gozdnogospodarskem območju. Njen duhovni vodja in oblikovalec je Nikolaj Lapuh, zaposlen pri TOZD Gozdarstvo Radovljica.

Otvoritev poti je bila slovesna. Zvrstilo se je 5 govornikov: Cveto Čuk, direktor GG Bled, Bernard Tomejc, vodja TOZD Gozdarstvo Radovljica, Franc Remec, predsednik izvr. odb. SIS gozd. območja Bled, Franc Podjed, predsednik izvr. sveta občine Radovljica in Ivan Žonta, vodja odseka za prostorsko načrtovanje pri IGLIS v Ljubljani. Obiskovalcev nas je bilo okrog 70. Vsak je prejel knjižico opisa poti — posvečeno spominu Milana Ciglarja, kot prvega načrtovalca učnih poti pri nas, lično značko in nalepke »varujmo gozdove«. Po poti sami nas je vodil Nikolaj Lapuh. Pot je dolga 2,5 km, skoraj v celoti poteka po isti nadmorski višini (490 m), označena je s posebnimi markacijami — bosa človekova noga na zelenem polju (prva markacija je že na odcepu od glavne ceste v Radovljici tako, da je možno pot najti brez posebnega truda). Ima 18 tabel z zaporednimi označbami točk, kjer vodja poti ali knjižica seznanijo obiskovalce z najpomembnejšimi zanimivostmi iz gozda.

Čeprav se pot le malo dviga in spušča, nam prikaže gozd in poglede iz njega pestro in vsestransko. V to gozdno

pestrrost so vključene človekove dopolnitve: nenavadno lične klopi, ognjišče, visoka preža za divjad, ptičja krmilnica, »pes« ali kožarica, krmišče za srnjad in drvarska bajta iz brun. Pogledi iz gozda pa nas opozarjajo na gorenjsko pokrajino: Savo, Jelovico, Pokljuko in na Julijce s Triglavom.

Vidi se, da je oblikovalca poti res vodila misel, kot je nekeje v knjižici zapisana: »Gozd je največja mojstrovina Narave na kopnem.« Pot samo dopolnjuje dobro napisana knjižica, v kateri posebno izstopajo ilustracije o zanimivostih ob poti in v gozdu. Novi učni gozdni poti želimo čimveč obiskovalcev iz mladih vrst.

Marja Zorn

SEJA MLADINSKE KOMISIJE UIAA

(29. in 30. septembra 1977 v Zakopanih, Tatre, Poljska)

Navzoči: Gerhard Friedl, predsednik komisije, Nemčija, Irmgard Fachner, DAV — Nemčija, Charly Mischler, SAC — Švica, Wenger Marles, ETS Maglingen — Švica, Günther Grüber, ÖAV — Avstrija, Zazislav Jakubowski — PZA Poljska, Danilo Škerbinek, PZJ — Jugoslavija.

Dnevni red: 1. Situacija v mladinski komisiji UIAA, 2. Pregled dela v minulnem letu, 3. Akcije v letu 1978, 4. Razno.

Ad 1:

Leta 1976 so pri volitvah v komisije in organe UIAA planinske zveze, članice UIAA, posredovale izvršnemu odboru UIAA predloge za kadrovske sestavo mladinske komisije v novem sklicu.

Po predlogih je bila sestavljena komisija. Na jesen istega leta se je zamenjalo vodstvo planinske organizacije v Švici, drugače politično orientirano. V Avstriji je več planinskih zvez, ki so združene v VAVO. Ta zveza se ni čutila dovolj dobro zastopano z dr. L. Lechnerjem.

Obe zvezi sta terjali od mladinske komisije UIAA, naj bi njihovo zvezo zastopala dva predstavnika oz. naj bi komisija odločila, kdo bi naj sodeloval v delu komisije.

Na seji se je zavzelo stališče, ki ga naj predsednik komisije zastopa tudi na generalnem zasedanju v Mehiki:

— kdor je dobil mandat, naj se mu delo v naslednjem mandatu v komisiji omogoči in se mu pri delu zaupa; le v primeru moralnih spodrsrljavev je odpoklic primeren;

— vsako nacionalno zvezo naj v komisiji zastopa le po en predstavnik (stroški);

— spori v posameznih zvezah, še zlasti takl s političnim ozadjem, naj se ne prenašajo v delo UIAA;

— zveze poznajo svoje ljudi najbolje; ob prihodnjih volitvah naj to upoštevajo; komisija ne bo odločala o izbiri delegatov.

Delegata Španije in Francije naj se vključita v delo komisije. Vabilo za to sejo je bilo poslano vsem.

Ad 2:

Realizirana je bila seja komisije v Bohlnju in Zakopanih. Izvedeno je bilo tudi srečanje mladinskih vodnikov v Tatrah. Poročilo sledi.

Odpadla sta:

a) tečaj mladincev-planincev v Kaprunu za bodoče mladinske vodnike (vzrok v tehničnih težavah),

b) mednarodno srečanje pionirjev-planincev (akcija je bila odpovedana zaradi premalo prijav — le 14 udeležencev; Jugoslavija je imela dve prijavi iz Vojvodine in eno iz Slovenije).

Razvila se je razprava o delu z mlajšimi od 16 let v planinski organizaciji.

Švicarji vključujejo le mladino, starejšo od 16 let. V šolah je zelo dobro organizirana pod vodstvom učiteljev izraba prostega časa. V tej dejavnosti pa žal ni planinstva iz preprostega vzroka: nevarnosti v gorah in posledice. Izletništvo v nizkogorje je zelo razširjeno.

Na akcijah, ki jih vodijo mladinski vodniki, se zgodi zelo malo nesreč.

Poljaki smejo po svojem statusu vključevati v organizacijo le starejše od 16 let. Zavedajo se, da terja delo z mladimi posebne vodnike (ne tiste, ki vodijo starejše). Takih pa nimajo.

V Tatrah je dovoljeno hoditi le po posebej nadelanih poteh. Poti sme zapustiti le, kdor je izšolan za plezanje. Poljske Tatre so narodni park s čuvaji. Če dobi čuvaj kogar koli zunaj poti in brez dokazila, da je izšolan za plezanje, plača na mestu kazen, ki ni nizka.

Po precej obširni razpravi in izjavi Avstrije, da srečanje pionirjev planincev ponovi, smo sprejeli sklep, da se v l. 1978 tako srečanje ponovno organizira.

Povsod se je pokazalo, da je treba mladino že zelo zgodaj, gotovo pa pred 16. letom navdušiti in usmeriti v planinstvo, če hočemo, da bo imela planinska organizacija svojo podrast.

Ad 3:

a) seja mladinske komisije UIAA — marca ali aprila 1978;

c) srečanje pionirjev-planincev — avgusta 1978;

c) srečanje mladinskih vodnikov v Julijskih Alpah — Jugoslavija ob proslavi 200-letnice prvega vzpona na Triglav — september 1978. Okvirni program, ki smo ga predložili, je bil potrjen, dodana pa je bila še tema: odgovornost mladinskega vodnika. Zlasti ta tema je zadnje čase v planinskih organizacijah na tujem in doma vse bolj pereča.

Ad 4:

Več planinskih zvez želi, naj se akcij udeležujejo tisti, ki so jim akcije namenjene.

To pomeni, da je potrebno več disciplin pri izbiri udeležencev za mladinske planinske akcije (starost, kvalitetno sodelovanje v delu akcije, poznavanje domače planinske organizacije).

Pri razpisu vseh akcij v okviru UIAA je treba v bodoče opredeliti, kakšen je njen namen.

Planinske zveze, ki nimajo vodnikov za planinsko mladino, naj na akcijah mladinske komisije UIAA sodelujejo zato, da vidijo, kako to delo teče.

Na zasiedanju generalne skupščine UIAA v Mehiki je treba obravnavati potrebo po organiziranem delu z mladino v tistih deželah, kjer tega še ni.

Za planinske zveze, kjer še nimajo organiziranega dela z mladino, je bilo sklenjeno organizirati informativni seminar, ki bi prikazal uspešne izkušnje posameznih planinskih zvez.

V tistih planinskih zvezah, kjer imajo organizirano delo z mladino in imajo mladinske vodnike, naj se na zborih vodnikov obravnava delo mladinske komisije UIAA, poročila in načrti. Dobrodošli bodo predlogi in tematika.

ing. D. Škerbinek

POROČILO O TEČAJIH ZA MLADINSKE VODNIKE ZELENIČA 1977/I (od 17. do 24. 7. 1977)

Mladinska komisija PZS je od 17. do 24. julija 1977 priredila na Zelenici in okoliških vrhovih tečaj, ki so ga vodili: Franjo Krpač, Danilo Škerbinek, Ladi Škerbinek.

Predavali so: Filip Matko, Andrej Brvar, Nada Praprotnik.

Predelali smo teoretično in praktično snov po programu za mladinske vodnike. Dodatno smo imeli še predavanja: ZSMS in planinska organizacija, o Titu, Kavkaz 1976.

Naredili smo tri ture: po jugozahodnem grebenu na Vrtačo (prvič do višine 2100 m), drugič na vrh in skozi Suhí dol v kočo.

Tečaja se je udeležilo 20 tečajnikov in 5 tečajnic, povprečna starost 20 let. Zastopali so 17 PD. Pretežno so bili delavci in dijaki. Pred tečajem sta dva sodelovala v akciji pionir-planinec, planinsko šolo je opravilo samo 9 tečajnikov, 9 jih je sodelovalo tudi v orientacijskih tekmovanjih. 6 se jih je nekoliko ukvarjalo z alpinizmom (pripravniki) 7 je bilo gorskih stražarjev. Polovico od tečajnikov aktivno sodelujejo v planinskem društvu ali mladinskem odseku (načelniki, tajniki, člani...).

Vsi tečajniki so tečaj uspešno opravili. Uspeh smo ugotovljali z nalogami objektivnega tipa, z razgovorom in opazovanjem pri praktičnem delu in opravljanju zadanih nalog.

SPOROČILO

a) Planinska kočica »R. Končar« na Bijelih stijenah v Veliki Kapeli:

Po letnem načrtu našega društva je dne 16. 10. 1977 prenehalo redno dežurstvo ob vikendih in praznikih. Koča bo zaprta do 1. 6. 1978.

Morebiti bo dežurstvo delalo na Dan republike, za Novo leto in za 1. maj. Večja skupina planincev, ki bi želela obiskati B. Stijene v zimskem času, sme uporabiti tudi kočico, če s tem soglašajo UO našega društva (v skupini mora biti vsaj en član PD R. Končar).

b) Planinsko zavetišče »D. Hirc«.

Zavetišče stoji v neposredni bližini planinske kočice in je stalno odprto za vse obiskovalce. Ima peč, ležišča in nekaj posode. Prostorja je za ca. 30 ljudi, odejo je treba prinesiti s seboj. Ker je leseno, opozarjamo, da obiskovalci z ognjem ravnajo skrajno previdno.

Vse obiskovalce Bijelih stijen opozarjamo, da morajo v zimskem času biti v vsakem oziru dobro opremljeni.

Zagreb, 24. 10. 1977

UPRAVNI ODBOR
PD »Rade Končar«

Teoretično so dosegli 82 % uspeh. Najboljši tečajnik je dosegel 91 %, najslabši pa 68 %. Zahtevali smo več kot 60 % rešitev.

Le osem tečajnikov je imelo uspeh pod 80 %. Nekaj tečajnikov je moralo nekatere teme zaradi slabih rezultatov v testih še ustno zagovarjati. Le enajst tečajnikov lahko vodi izlete v visokogorje samostojno, drugi pa naj sodelujejo kot pomočniki izkušenih vodnikov.

Po rezultatih in opazovanjih smo nekatere tečajnike posebej usmerili v organizacijsko delo v mladinskih odsekih oz. planinskih društvih.

Sodimo, da je uspeh tečajnikov tako dober tudi zaradi sprejemnih izpitov.

Mladinska komisija PZS je od 31. 7. do 7. 8. 1977 na Zelenici in okoliških vrhovih priredila tečaj, ki so ga vodili: Bojan Zlender, Tone Strand in Andrej Logar; predavali: Nada Praprotnik, Metoda Drnovšek, Franček Mali, Filip Matko, Marjan Salberger. Tečajniki so bivali v Domu »Janeza Rezarja« na Zelenici, last PD ŠC Iskra iz Kranja. Zaradi premajhnega števila inštruktorjev ni bila obdelana tema iz vremenoslovja. Mimo programa je bilo predavanje o življenjski poti maršala Tita in razprave o gradivih o družbenih organizacijah in društvih.

TURE:

Po gozdni poti skozi »macesne« do Roblekovega doma. Od tu na vrh Begunjščice in povratek po melišču do doma; po poti z Zelenice na Stol in povratek preko Šije planine; vzpon na Vrtačo po travnatem JZ grebenu, hoja po travnatih terenih. Poskus sestopa po SV žlebu, vendar zaradi nevarnosti (premalo je bilo tudi inštruktorjev) je bil povratek po JV grebenu in po melišču na markirano pot s Stola na Zelenico.

TEČAJNIKI:

Tečaja se je udeležilo 14 tečajnic in 30 tečajnikov iz 27 planinskih društev. Med njimi je bilo največ srednješolcev.

Vsi tečajniki so tečaj opravili. 18 tečajnikov je moralo teste zagovarjati zaradi nezadostno rešenih nalog (70 %). V tehničnem znanju in gibanju so bili tečajniki uspešni.

Vodstvo je ugotovilo, da so bili tečajniki prizadevni in so v veliki meri pomagali maloštevilnemu vodstvu, da je bil tečaj sploh izveden. Uspeh na testih je bil zadovoljiv.

Testi ne ustrezajo več in jih je treba popraviti.

Mladinska komisija je od 24. do 31. julija 1977 priredila na Zelenici in okoliških vrhovih tečaj, ki so ga vodili: Franjo Krpač, Gregor Rupnik, Franc Zabuškovec.

Predavali so: Nada Praprotnik, Metoda Drnovšek, Franček Mali, Danilo Škerbinek, Filip Matko.

Tečajniki so bivali v domu »Janeza Rezarja« na Zelenici, last ŠC Iskra iz Kranja.

Predelali smo teoretično in praktično snov po programu za mladinske vodnike. Dodatno smo predelali še »ZSMS in planinska organizacija«, Kavkaz 1976, ter predavanje o Titu in njegovih jubilejih. Izvedli smo tudi orientacijski pohod s 3 KT.

Na programu so bile tri ture.

Po poti iz Zelenice na Begunjščico in povratek mimo Roblekovega doma na Smoliško planino (ne-nadelana pot).

Po poti z Zelenice na Stol, spust do Valzovrjevega doma. Od tu preko Zabraške planine in Milovanovičevega spomenika na Smoliško planino.

Vrtačo po jugozahodnem grebenu. Sestop skozi severovzhodni žleb in skozi Suhí dol do kočice.

Sestopali smo ob vrvi ograji, naprej po snežišču in po skalnatem svetu.

Tečaja se je udeležilo 5 tečajnic in 27 tečajnikov iz 20 PD. Poprečna starost udeležencev je bila 19 let. Bili so pretežno srednješolci.

Pred tečajem jih je 10 sodelovalo v akciji pionir-planinec, 23 v planinski šoli in na orientacijskih tekmovanjih 17. Pet tečajnikov se ukvarja z alpinizmom (pripravniki), osem jih sodeluje v MO oz. PD.

Uspeh na tečaju:

Vsi tečajniki so tečaj opravili. V teoretičnem delu so dosegli povprečno 78 % uspeh, najslabši tečajnik s 66 %, najboljša pa z 91 %.

Le 13 tečajnikom ni bilo potrebno popravljati slabega uspeha pri testih. V tehničnem znanju in gibanju so bili tečajniki poprečni. Za osem tečajnikov sodimo, da lahko vodijo samostojno v visokogorje, dvajset naj sodeluje še nekaj časa kot pomočnik vodij v visokogorje, štirim pa se priporoča vodstvo le v sredogorje.

SEMINAR ZA MENTORJE PLANINSKE VZGOJE ZELENICA 1977 (MK PZS)

(10. 7.—17. 7. 1977)

Tečaj je bil na Zelenici v planinskem domu ŠC Iskra iz Kranja. Vodili so ga: Srečko Pungartnik, Bojan Žlender, Vinko Pfeifer, Vilma Purkart. Predavali so: Dragica Onič, Franček Vogelink, Andrej Bren, Marijan Krišelj.

Program je bil v celoti obdelan. Vsi zunanji sodelavci so kljub slabi prometni povezavi z dolino prišli pravočasno na Zelenico. Uspešno smo uresničili misel s prejšnjih seminarjev, da bi čimveč predavanj opravili člani vodstva.

Imeli smo tri ture s programom:

1. Vrtača, 21800 m: vozili in njihova uporaba, izdelava vrhne ograje in gibanje ob njej, vaja v vodništvu, gibanje po traviščih, skalnatem svetu in melišču.
 2. Begunjščica, 2063 m: vaja v vodništvu, gibanje po različnem terenu, gorsko rastlinstvo.
 3. Stol, 2238 m: vaja v vodništvu, gibanje po različnih terenih, družabnost na izletih.
- Zadnji dan nas je obiskal tovariš Marijan Krišelj in posnel daljšo reportažo, ki je bila na sporedu 19. VII. dopoldne na valu 202. Udeležencem je dal nekaj napotkov za obveščanje javnosti o planinski dejavnosti.

Udeleženka tečaja Anda Grošelj je napisala prispevek o tečaju, ki je bil 25. 7. 1977 objavljen v dnevniku Delo.

DRUGI SEMINAR ZA VZGOJITELJE V VVZ IN MENTORJEV PLANINSKE VZGOJE

(10. in 11. junija 1977 v Jurkovi koči na Lisci)

Sklicatelj seminarja je bila mladinska komisija PZS. Poslala je vabila vsem planinskim društvom. Organizator je bilo PD Lisca Sevnica.

Tov. Marija Štefančičeva je podala izkušnje, ki jih ima PD Ilirska Bistrica s planinsko dejavnostjo, še posebej pa z akcijo ciciban planinec. Obravnavala je metodična navodila za izlete z otroki.

Sprejet je bil predlog za dnevnik ciciban planinec, potrebno je poiskati tudi nove možnosti, da se vključijo v akcijo ciciban planinec tudi otroke, ki niso v VVZ.

Na seminarju so sprejeli naslednje sklepe:

1. Komiteju za vzgojo in izobraževanje se pošlje v potrditev akcija ciciban planinec v okviru športne značke. Komite za vzgojo naj priporoči to akcijo vsem VVZ.
2. Potrebno je posvetiti več pozornosti za akcijo, pripraviti plakat, več člankov v Planinskem Vestniku, zbirati fotomaterial, diapozitive, filme itd.
3. Sprejme se osnutek za dnevnik ciciban planinec z dopolnili.
4. V seminarje za mentorje naj se vključijo strokovne teme za vzgojitelje, oz. naj se organizira seminar za vzgojitelje.

Udeleženci seminarja za vzgojitelje v VVZ:

1. Mira Treven, PD Idrija,
2. Kavčič Magda, PD Vrhnika,
3. Purkart Vilma, PD Vrhnika,
4. Krajnc Milena, Os. š. Sevnica,
5. Štojz Marijana, VVZ Sevnica,
6. Klenovšek Olga, VVZ Sevnica,
7. Kavčič Marija, VVZ Breznica,
8. Volavšek Marija, VVZ Krško,
9. Mirc Dora, PD Sežana — VVZ Divača,

10. Kunst Mimica, PD Sežana — VVZ Divača,
11. Križanec Ilonka, PD BREŽICE — VVZ Brežice,
12. Pislak Irena, PD Majšperk, VVE Majšperk,
13. Ilerti Vilma, PD Majšperk, VVE Kidričevo,
14. Starc Karmen, PD Jesenice,
15. Klinar Pavla, MO PD Jesenice,
16. Pevec Rudolf, PD TAM Maribor,
17. Kajtna Milena, PD Šentjur, VVZ Šentjur,
18. Klarič Zlata, VVZ Ilirska Bistrica,
19. Žgur Urška,
20. Celligov Vojko,
21. Štefančič Marija,
22. Mršnik Mija,
23. Klanšček Milena,
24. Klanšček Zarko,
25. Žlender Bojan, vsi MK PZS.

II. TABOR PIONIRJEV PLANINCEV V KRNICI

(od 7. do 14. 8. 1977)

Tabor je bil postavljen pod Mihovim domom v dolini Krnice v šotorih, last PD Lisca iz Sevnice. Tabora se je udeležilo 64 pionirjev planincev od 69 prijavljenih.

VODSTVO TABORA:

Bojan Žlender, vodja; Roman Novšak, teh. vodja; Dragica Kolar, vodnik; Ferdo Androjna, vodnik; Meta Slapšak, vodnik; Goran Rovani, vodnik.

Stroški taborjenja: 350 din na udeleženca (krilo matično planinsko društvo ali udeleženec sam).

Prehrana je bila v režiji organizatorja, to je mladinske komisije PZS.

Vsi udeleženci tabora so bili zavarovani.

Vremenske razmere so bile zelo neugodne, ker je deževalo vsak dan. Ture so potekle v meglenem vremenu, tura na Mojstrovko pa se je končala v dežju.

Tabor je kljub slabemu vremenu uspel, opravili smo tri ture:

8. 8. 1977 spoznavna tura pod Kriško steno; 10. 8. 1977 po markirani poti na Vršič in po južni strani na Mojstrovko; 12. 8. 1977 izlet na Špič in povratek po Kačjem grabnu; 13. 8. 1977 orientacijsko tekmovalje, dolžina proge 1 uro, s petimi kontrolnimi točkami.

Poleg tur so bile tudi praktične vaje po programu planinske šole.

Bojan Žlender

VI. TEČAJ ZA PLANINSKE INŠTRUKTORJE

VRŠIČ 1977 (7.—14. 8. 1977)

VODSTVO TEČAJA:

Miha Marenče, vodja tečaja, Vikrče 40 a, Šmartno, Jože Melanšek, nam. vodje, Velenje, Prešernova 9 b, Stane Koblar, teh. vodja, Bokalova 9, Jesenice, Tine Oreš, predavatelj, Mencingerjeva 25, Ljubljana, Nada Praprotnik, predavatelj, Moste 7, Zirovnica, Janez Pretner, predavatelj, Gradiška 9, Radovljica. Tečaj se je udeležilo 12 tečajnikov iz 9 planinskih društev. Vsi tečajniki so večletni društveni in družbeno-prosvetni delavci, nekateri so se ukvarjali tudi z alpinizmom.

Osnovni namen tečaja je bil dosežen: Usposobil je tečajnike v praktičnem ravnanju za gibanje v gorskem svetu in dal osnovno znanje iz orientacije, s tem pa temelje za izdelavo samostojne seminarске naloge. Vsi tečajniki so pokazali smisel za vzgojno delo v PD, MO. Tečaj jim je dal enoten prijem, koncept in metodične napotke za delo z mladino, predvsem za vodstvo planinske šole, tabore, seminarje, tečaje in druge vzgojne oblike dejavnosti.

Ponazoritev so tečajniki dobili na turah.

Program, ki sta ga pripravila Miha Marenče in Jože Melanšek, je bil zasnovan na izhodiščih »programa za inštruktorje planinske vzgoje«, ki ga je pripravil Jože Melanšek in ki ga je z dopolnitvami sprejel zbor inštruktorjev 19. in 20. 3. 1977. Bil je v celoti izpolnjen.

K realizaciji so pripomogle tudi dokaj ugodne vremenske razmere in kvaliteta inštruktorskega in predavateljskega kadra.

OPRAVLJENE TURE:

Na Malo Mojstrovko (2332 m) — razgledna in kondicijska tura s predelavo tehnike hoje.

Na Bavški Grintavec (2344 m) — tura je bila opravljena v slabih vremenskih razmerah.

Na Mangart (2678 m) — vzpon po slovenski poti, sestop po italijanski poti, urjenje metodike v skupini, vodstvo skupine in hoja v skalnatem in snežnem svetu.

Tečajniki in vodstvo tečaja so ob koncu ugotovili, da je tečaj zelo dobro uspel, da so homogenost kolektiva, disciplina in red mnogo pripomogli k uspešni izpolnitvi programa.

Tečajniki sodijo, da bi bila nujna vsaj ena primerna plezalna tura.

Ob ogledu Bavšice sodijo, da je lokacija neprimerna za republiški vzgojni planinski center, vendar jo kaže ohraniti kot eno izmed lokacij v okviru Julijcev, predvsem pa za taborne prostore.

Opozorili so: MK si mora prizadevati, da uveljavi sprejeto določilo o enakopravnem vrednotenju družbenopolitičnih mladih delavcev v ZSMS. V občinah in krajevnih skupnostih so še vedno problemi pri vrednotenju društvenega in družbenega dela v planinski organizaciji.

PREDLOGI VODSTVA TEČAJA:

Z inštruktorskimi tečaji je potrebno nadaljevati vsako leto predvsem je treba vključevati mlade kadre kot pomočnike inštruktorjev na tečajih MV, planinski šoli in drugih akcijah. Vsi inštruktorji se morajo aktivno vključiti z zbiranjem materiala za program za MV in priručnik »Mladina v planinski organizaciji«.

Odbor za vzgojo in izobraževanje pri MK naj skupaj s sekretariatom MK analizira dosedanje vzgojne akcije in sprejme ustrezne sklepe ob hitri rasti članstva v mladinskih vrstah.

Potrebno je razmisliti o zimskem delu tečaja za inštruktorje; obvezno je treba doseči udeležbo inštruktorjev na vsaj enem letnem zboru; to naj bi bil pogoj za verifikacijo vnaprej; potrebno je razmisliti o ustrežnejšem nazivu inštruktorja planinske vzgoje; v prihodnje je treba pravočasno zagotoviti celoten vodstveni kader za inštruktorske tečaje.

SLAVJE NA LISCI

Planinci našega društva smo proslavljali letošnje jubileje posebno slovesno.

Proslava in srečanje članov našega ter sosednih planinskih društev v soboto in nedeljo dne 25. septembra 1977 je bila organizirana v počastitev letošnjih Titovih jubilejev in vrsti obletnic važnejših dogodkov, pomembnih za PD »Lisca«.

V avgustu 1902, to je pred 75 leti, je bila slovesno odprta prva planinska koča na Lisci in ena izmed prvih v Zasavju. Postavil jo je takratni nadučitelj na Razboru pod Lisco Blaž Jurko, po katerem se še danes imenuje. Trideset let pozneje je bil zgrajen večji planinski dom na Lisci pod vodstvom prizadevnih planincev Posavske podružnice Slovenskega planinskega društva.

Med drugo svetovno vojno so bile planinske koče tudi na Lisci uničene, zato jih je bilo treba obnoviti. Leta 1948 je bila obnovljena Jurkova koča. Na pogorišču planinskega doma pa so zgradili planinci novo ustanovljenega današnjega PD »Lisca« (leto 1948) velik planinski objekt — »Tončkov dom« — imenovan po neumornem organizatorju njegove gradnje Tončku Cebularju. Pred 25 leti — leta 1952 — je bil ob navzočnosti velikega števila zasavskih planincev dan v uporabo. Pred sedmimi leti je bil Tončkov dom povečan s pomočjo delovnega kolektiva »Lisce«, ki ga ima sedaj tudi v najemu in upravljanju.

Ta čas poteka 5 let, odkar smo obnovili, iz temeljev na novo zgradili »Jurkovo kočo«, za kar smo porabili gradbeni material, ki je bil odstranjen pri obnovi »Tončkovega doma«. Tako imamo danes na Lisci dva planinska objekta, ki sta v ponos našemu društvu in vsem slovenskim planincem.

Gradnja in obnova domov na Lisci je vsakokrat družila veliko planincev z območja našega društva. Pri delu smo kovali načrte za pohode po slovenskih in jugoslovanskih gorah, pa tudi o obisku vrhov zunaj naše domovine. Delo nas je spodbujalo za druge društvene dejavnosti, delo je pritegnilo v naše vrste številno mladino in pionirje, delo nam je in nam še danes zagotavlja materialno osnovo za naše uspešno društveno delo.

Ob tolikih jubilejih se je društveno vodstvo odločilo pripraviti srečanje vseh članov, ki žive danes v Posavju in širom po naši Sloveniji in ki so sodelovali pri obnovi naštetih domov na Lisci. Srečanje je bilo ob sicer zelo skromni udeležbi v soboto dne 24. septembra 1977 na Lisci.

Poleg sedanjih članov društvenih organov in skromne udeležbe »veteranov« se je srečanja udeležilo tudi lepo število aktivnih mladincev, ki so pripravili tudi kres. Ob tabornem ognju in ob pesmi smo obudili marsikateri spomin na opravljene naloge in uspele ali manj uspele pohode po naših svobodnih planinah.

Naslednji dan — nedelja 25. septembra 1977 — je bil namenjen množičnemu peš pohodu na Lisco in na osrednjo proslavo. Do desete ure dopoldan je prišlo na Lisco peš prek 500 udeležencev proslave, ki so za nagrado prejeli društveno TRIM značko. Proslave se je udeležilo skoraj 1000 planincev našega in sosednih društev. Poln avtobus mladine je prišlo iz PD Kamnik, prišli so iz Brega prav tako peš.

Slavnostni govor na proslavi je imel prof. Jože Bogovič, sekretar občinskega komiteja ZKS Sevnica. Gasilski moški pevski zbor in mladinke MO našega društva so pripravili kulturni program. Po proslavi je bilo prijetno srečanje vseh udeležencev proslave, med katerimi so bili številni člani družine pokojnega Blaža Jurka. Med udeleženci je bil tudi Tonček Cebular in vrsta planinskih veteranov tega društva.

Planinsko zvezo Slovenije je zastopal njen tajnik Janez Kmet, meddruštveni odbor zasavskih planinskih društev pa predsednik Drago Kozole. Proslave so se udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Sevnica in Krško ter številni predstavniki in vodilni delavci delovnih organizacij, ki so finančno in materialno pomagale pri obnovi in gradnji planinskih domov na Lisci.

Lepo vreme in ansambel Sepljan iz Sevnice so pripomogli k prijetnemu planinskemu vzdušju na Lisci, ki je edinstvena in nam vedno draga.

(Po glasilu PD Sevnica »Mladi planinec«)

Predlog priručnika za delo s cicibani-planinci in predlog pravilnika za značko cicibana-planinca

Akcija ciciban-planinec, s katero začenjamo z organizirano vzgojo in izobraževanjem najmlajših planincev v VVZ in KS in ki poteka v VVZ že od leta 1974, dobiva vse večji razmah, saj se vsako leto v to akcijo vključujejo novi VVZ.

Potrditve in upravičenost pa je dobila ta akcija tudi s tem, da je hoja zajeta v športno značko cicibana.

Da bi organizirano delo z najmlajšimi še razširili, predvsem pa olajšali delo vzgojiteljic, je MK pripravila predlog priručnika za delo s cicibani planinci, v katerega so zajete dosedanje izkušnje na tem področju in predlog pravilnika za značko cicibana planinca. Izkušnje so zbrali sodelavci MK.

ALPINISTIČNE NOVICE

TENSING NORKAY V ŠVICI

Športna slava je vedno bolj kratkega veka, vedno več je asov in zvezd, ki zatemne prejšnje. Ime Tensing Norkay (nekateri pišejo zdaj Norgay) je pred 25 leti bilo na firmamentu himalaizma najsvetlejša zvezda, saj je z Lambertom na Everestu tedaj dosegel višino 8500 m. Potem je postal šef indijske alpinistične šole v Dardžilingu. Pred kratkim so ga ponovno povabili v Evropo Ženevčani, ki imajo velike zasluge za novejšo zgodovino Everesta.

T. O.

LUIS TRENKER — 85 LET

Trenker se res dobro drži. Za svojo 85-letnico (4. okt. 1977) je izdal knjigo »Srečno dolgo življenje«. Priznati mu je treba, da je znal krmariti skozi dolga kočljiva desetletja in da se zdaj res lahko smehlja in svoj smehljalj prodaja. Nekaj časa je požel lepe lovorike tudi na televiziji s svojim sproščenim, lahkotnim nastopom, za njim gre slava plezalca, smučarja, filmarja, planskega pisatelja in ljubitelja starin. Vsekakor ime, ki je obšlo svet.

T. O.

ČEŠKI ALPINISTI 1976

Alpinismus 1977/8 je objavil poročilo Jiří Novaka o češki sezoni 1976. Čehi so uspešno nastopali v Alpah, na Norveškem, na Kavkazu, v Himalaji in v Pamiru. Zapisali so si pet vzponov v Eigerju (japonsko smer, VI A₃, tudi pozimi; Harlinovo, VI A₂, 60°, prvi poletni vzpon, češki steber, VI+, A₄, od 4. do 29. 8. 1976), prvenstveno v Grand Pilier d'Angle »Rdeči monolit« (V+, A₂, 60°, prvo zimsko ponovitev), Grosovo smer v Petit Dru (VI, A₃), prvenstveno v zahodni steni Petites Jorasses itd.; na Norveškem so prvi pozimi ponovili angleško smer v severni steni Trollrygenu (VI, A₃, 70°); v Kavkazu prvenstvene v severni steni Džangitau, južni steni Užguli, jugozahodni steni Šhare in vzhodni steni Curungala, v Himalaji so prvi zmogli jugozahodni steber, v Makaluju, v Pamiru so ponovili steber »Burevestnik«.

V Alpah so ponovili Hemmingovo smer v zahodni steni Petit Dru, severno steno v Matterhornu (Bonattijevo).

T. O.

ALPINISTIČNA KATEDRA NA POLJSKEM

Na visoki šoli za telesno vzgojo v Krakovu so 1. jan. 1977 uvedli katedro za alpinizem. Njena naloga: znanstveno razisko-

vanje višinske fiziologije, psihične obremenitve, kolektivnega dela na ekspedicijah in konfliktno sociologije. V programu je tudi praktična vzgoja za kadre, ki jih rabi, zveza alpinističnih klubov (gorske vodnike, inštruktorje). Izšel bo tudi priručnik za verzirane alpiniste. Vodja novega oddelka: znani raziskovalec Hindukuša docent dr. Ryszard Koziol.

T. O.

INŠTITUT ZA ŠPORTNO TRAVMATOLOGIJU

Odrpli so ga marca 1977 v Münchenu na tehnični univerzi. Za direktorja novega inštituta je bil imenovan Paul Bernett, aktiven in nekoč ekstremni alpinist. Razpolaga s sodelavci, letno diplomira tu 75 študentov v športni medicini. Poleg tega se tu izobražuje 800 športnih pedagogov, izpite pa opravi letno ca. 1300 športnih strokovnjakov v svobodnem poklicu (smuški učitelji, gorski vodniki).

T. O.

S PROTEZO NA 6270 m

Dunajski založnik And. Edlinger je strasten alpinist. Na nepalskem trekkingu se je povzpel na 6270 m visoki Parchamo, kar precejšnija storitev za 54-letnega moža z eno samo nogo. Sicer pa se je s protezo preskusil na uglednih plezalnih turah v Alpah: V razu Rosskuppe v Gesäuse, V—, v direktni Gaisbauer v Raxu, V+, A₂, v stebri — Kloseweg v Leraignermaux, V A, itd.

T. O.

PLEZALNA VRV, KI SE ŠTEJE ZA NAJBOLJŠO

»Edelweiss« je znamka za plezalno vrv, ki je že desetletja v rabi in je danes rezultat sinteze izkušenj in nove tehnike. Oznaka je stara 100 let. Danes njeno vzdržljivost preizkušajo na moderen način, ovrednotena je vsaka na »computerski« način. Tehnične vrednosti, sunki, ki jih zdrži, bremena, ki jih obdrži, vse to se permanentno — do bolesterne natančnosti — zasleduje. Ni čudno, da je vrv »edelweiss« skoraj na vseh ekspedicijah in v nahrbtnikih najboljših alpinistov. Vrv je kompaktna, ne preveč prožna, trdna in obenem voljna. Najnovejša 12 mm vrv je vzdržala take preizkušnje kot nobena doslej. Izdelana je iz najboljših surovin in z najboljšo tehnično produkcijo.

T. O.

BIVAK VREČA Z ALU PREVLEKO

Ena od najvažnejših zahtev za bivak v visokih gorah je varnost pred ohladitvijo. Firma Wafö v Offenbergu je začela izdelovati bivak vreče z aluminijasto plastjo na notranji strani. Ta aluminijasta prevleka reflektira 80 % telesne toplote. Če je alpinist toplo oblečen, Wafö garantira, da se mu tudi v najbolj mrzlem bivaku ni treba bati mraza. Wafö tehta 220 g za enega, 550 gr za dva človeka. Naroča se pri Wafö GmbH, pošt. pr. 2627, 7600 Offen- burg.

T. O.

SCHUBERTOVA KRITIKA UIAA

Pit Schubert je veliko alpinistično ime, dela pa tudi v organizaciji UIAA in DAV. V DAV je predsednik odseka za varnost, podobno funkcijo ima v zadevni komisiji UIAA. Sodi, da se UIAA prepočasno odloča pri testiranju in normiranju. »Pred kratkim so določali smernice za izdelavo čelade, ki naj bi veljala šele od leta 1980 dalje, čeprav je že do kraja izoblikovana,« pravi Schubert. Alpenverein bo, tako pravi be-

ležka v »Der Bergsteiger« 1977/6, v bodoče v svoji režiji odmerjal zahteve pri planinski opremi. DAV bo v kratkem začel s poskusi, ki naj bi pokazali, kako vpliva prižemna tehnika (vzpenjanje s prižemami, jumarji) na zdržljivost vrvi. Vsekakor zelo nujna zadeva, saj se ta tehnika uporablja deset let in več, ima tudi zelo velik delež pri napredku plezalne tehnike. Vprašanje je seveda, kako bo tak ukrep sprejela varnostna komisija UIAA.

T. O.

JEAN JUGÉ

Dr. Jean Jugé je bil zelo popularen predsednik UIAA, dober znanec naših planinskih funkcionarjev, nekajkrat tudi naš gost. Leta 1975 se je še lotil ture na Matterhorn in to po severni steni. Ni uspel, na pomoč je prišel helikopter in vse se je srečno izteklo. S 1. jan 1977 je predsedstvo UIAA prevzel ženevski matematik Bossus. Kot dr. Jugé je tudi ta znan kot navdušen planinec. Uveljavil se je tudi s pisanjem vodičev.

T. O.

VARSTVO NARAVE

OD TOČILNICE DO HOTELA

Pravzaprav je sem in tja tudi pri nas tako, da se prvobitna narava košček za koščkom žrtvuje za to in ono. Salamska ali »salamenska« taktika, kakor bi rezal salamo, košček za koščkom: Najprej mora biti cesta, za traktorje. Kdor je zoper, je zoper kmeta: naj z njim zamenja, naj gre na njegovo mesto, če mu ne privoščijo boljših razmer. Potem pride na vrsto pohleven gostinski lokal, najprej samo pijača. Iz hleva nastane garaža, potem boljša cesta, z njo gostilna, turizem. Občina je za to, kmetje so za to, poslovni ljudje — vsekakor.

Če v naših skromnih razmerah v hribovskem svetu ni povsem tako, lahko poiščemo primere tam, kjer smo res na hitro spreminjali razmere — s primorskim turizmom.

S stališča celotnega alpskega prostora — v Švici, Italiji, Avstriji pa se je čudežna pravljica uresničila v celi vrsti alpskih dolin. Zdaj pravijo, da je zadosti; kar je še ostalo prvobitnega, naj bo za ljudi, ki ne iščejo razvite turistične industrije, temveč naravo, oddih, samoto. Totalno razvita turistična pokrajina je konec koncev »sovraž-

nik turizma«, saj mu koplje grob. Preveč dobrega ni dobro, tako pravijo varuhi narave in tudi planerji. Kdo bo ustavil ta razvoj, ki zajema po kosih tisto naravo, ki o njej pravimo, da je prvobitna? Nekateri sodijo, da bi morale planinske organizacije »povzdigniti svoj glas« in poslovne ljudi klicati k premisleku. Zakaj ravno planinske organizacije? Morda zato, ker niso preveč obremenjene z gospodarsko miselnostjo? Če je res tako, da je v mnogih deželah na zemeljski obli ogrožena naravna osnova za oddih, potem se odgovornost za razvoj ne bi smela prelagati na šibka ramena. Propagirati leseno žlico in starožitnost za vsako ceno pa res nima smisla, kajti z zgledom je treba iti naprej. Tega zgleda pa ni. (Po »Der Bergst.« 1977/6).

T. O.

TURA NA MT. BLANC V TURISTIČNIH PROGRAMIH

V Martignyju (Wallis) so konec l. 1976 sklicali skupščino turistov-pešcev in to predvsem zaradi ture na Mt. Blanc. Predsednik te turistične organizacije v Wallisu je v poročilu zapisal, da je na Mt.

Blancu v letu 1976 10 000 njenih članov. Prenočišč za tak obisk seveda ni, pač pa je prostora za smeti in ostanke na Mt. Blancu dovolj. Skupščina se je zavzela za to, da se poskrbi za množična prenočišča, za čiščenje Mt. Blanca in za čim večje publiciranje.

T. O.

NAJDRAŽJA CESTA V ALPAH

Ne gre za gradbene stroške, gre za pristojbine, ki tečejo v blagajno proizvodnega podjetja, pravzaprav ceste. V tem smislu je najdražja Felbertauernska cesta, ki v Alpah povezuje sever—jug zanesljivo tudi pozimi (poleg turske in brennerske avtoceste). Biti delničar ceste Felbertauern pomeni imeti denar ne samo na varnem, ta denar prinaša visoke obresti. Do konca leta 1976 je šlo po cesti 8,7 milijonov vozil. Domači vozniki imajo popust, vendar ti popusti avstrijske planerje bodejo v oči, saj je velikanski procent voznikov tujecev.

T. O.

ČASI SE SPREMINJAJO

Tudi v Vorarlbergu, deželici, ki je veljala za najbolj ozkosrčno avstrijsko deželico. Še okoli l. 1930 so tu imeli kopalniščne naprave, v katerih so po posebnem urniku posebej kopali moški, ženske, otroci. Zdaj Vorarlberg že vabi turiste na nudistične plaže blizu izliva Rena v Bodensko jezero. Preden je bilo to z zakonom dovoljeno, so se seveda vsaj na otoku Sandhorn borili za pravice nudizma posamezni kopalci. Občina Hard je temu slepomišenju naredila konec in postavila tabor za nagce z vsemi napravami: z daljšo, urejeno plažo, parki, bifejem in sanitarijami. Bog Pluton-denar je res vsemogočen.

T. O.

2000 TURISTIČNIH KMETIJ

Žal ne pri nas, temveč v Avstriji in to samo na Salzburškem. Turistična organizacija je izdala njihov seznam, ki vsebuje poleg natančnega naslova kmetij tudi vse, kar bi utegnilo turista, letoviščarja, zimoviščarja zanimati: velikost grunta, število živine na njem, oddaljenost do važnih točk (kolodvor, bus, gostilne idr.), opremljenost in precizne cene. Dežela Salzburg ima poleg te ponudbe še 48 počitniških vasi z velikim popustom maja, junija, septembra in oktobra. V teh aranžmanih so zajete tudi dodatne dejavnosti: proste vožnje z žičnicami, kopanje v pokritih bazenih, programi izletov in razvedrila. Poleg tega vsak gost na Salzburškem dobi še vrsto uslug po znižani ceni.

T. O.

PROTISLOVNI REZULTATI PRI LEDENIŠKIH MERJENJH

Nekaj let smo poročali, da ledeniki v Alpah nazadujejo, pojemajo. Najnovejše meritve pa kažejo drugače. Leta 1974 in 1975 je večina ledenikov v Avstriji narasla, od 2000 švicarskih ledenikov je več kot polovica pokazala prirastek. Snežne zime od 1965 do 1970 so gibanje ledenikov spreminile.

Ledeniki so ostanki ledene dobe, ki jo znanstveniki dele na štiri dobe. Zadnja, würmska, se je končala pred 20 000 leti. Tedaj je bil še skoraj ves predalpski svet pod ledom. Potem je prišlo do velike otoplitve, vmes — še sredi 19. stoletja in v dvajsetih letih tega stoletja — pa je bila krajša ohladitev.

Najnovejše meritve so pri celi vrsti ledenikov ugotovile porast za 10 do 20 m. Ledenik Tschierva (Bernina) je v zadnjih sedmih letih napredoval kar za 154 m. Ledenik Trient v Mt. Blancu je od l. 1958 prodrl za 800 m dalje, vendar še vedno ni dosegel svoje velikosti v 19. st.

Za alpiniste ti majhni ledeniški porasti niso pomembni, kajti ledeniške stene so še vedno v tajanju. Kljub temu že hodijo okoli njih pesimistični šaljivci, ki brundajo: »Le na ledne ture! Naši otroci že ne bodo vedeli, kaj so to — ledeniki.«

T. O.

PLANINSKO ŠOLANJE V FRANCIJI

Nova usmeritev »La Montagne et Alpinisme« se kaže nedvomno v posebni rubriki o planinskem šolanju. »Planinska šola — osnovna dejavnost« je naslov daljše analize, ki jo je napisal Roger Féasson. Ugotavlja, da je treba o tej nalogi planinske organizacije razmisliti in se odločiti. Vzrok, zakaj je potrebno šolanje, je dovolj in so splošno znani, naloge in cilji so evidentni, gre pa za metodične in didaktične probleme, za organizacijo šolanja, za določitev odgovornosti, za učne kadre in učne centre v gorah. (Francija ima samo v Pirenejih 7 centrov; pariška sekcija in iserska sta leta 1976 imeli skupaj čez 500 tečajnikov).

T. O.

Z MOTORJEM NA KILIMANDŽARO

Neumnost, ekstravaganca, nova propaganda, reklama? Resnica, pridržana španskim alpinistom. Leta 1975 so s 350 ccm motorji pridrdrali na najvišji vrh v Afriki, leta 1977 pa so poskusili pritrobiti na Aconcaguo. Prišli so samo (!) do 6400 m, morali so obrniti in se zakleli, da bodo še poskusili. Z motorji na skoraj 7000 m visoki vrh.

Na Tirolskem so avgusta 1976 take podvige prepovedali v znamenju varstva narave. Samo občina lahko dovoli uporabo motorja po planinskih stezi, kvečjemu še gozdna uprava. Motociklist, ki bi se produciral s svojo »mašino« po planinskih stezah in potih, bo moral plačati kazen od 30 000 do 100 000 lir. Na Tirolskem so razpisali visoke kazni tudi za škodljivce, ki se vračajo z gora s celimi šopi planinskih cvetic in zeli, pa tudi za gobarje, ki v enem dnevu »ujamejo« 2 kg gob («na glavo»).

T. O.

TREKING, TREKKERJI

Stara stvar, da se z novim pojavom rado uveljavi njegovo poimenovanje tudi v deželah, kamor se pojav ali predmet izvaža. Himalajske ture, to je, turistična potovanja z bolj ali manj zahtevnim ciljem v Nepal, imajo svoj izvor v Evropi, v turističnem »boomu«, ki se je polastil tudi Nepala. Ime je dobil v Evropi, angleško,

ker je angleščina za Nepal najlagodnejša. Izraz trekking se je v par letih uveljavil po vsem svetu, zadnje čase se uvaja za udeležence izraz trekker. Vse velike planinske revije objavljajo nasvete »trekkerjem«. Himalayen Rescue Association, Durber Marg, B. P. 283, Kathmandu, tel. 13 854 pa obeta, da bo v kratkem izdala brošuro s priporočili za himalajske kandidate z naslovom: »Nikar prehitro previsoko!« (La Montagne 1977/1).

T. O.

POROČILO O ŠVICARSKIH LEDENIKIH

Švica ima 1828 ledenikov in »večnih« snežišč s prostornino 62 milijard m³ ledu in snega. Geografski institut v Zürichu na zvezni politehnični šoli pripravlja publikacijo o tem dragocenem alpskem pojavu, rezervi čiste vode. Naslov publikacije, ki bo izšla v francoščini: »Snežišča in ledeniki v Švicarskih Alpah«.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Albert Bois de Chesne: Il giardino tra i monti (Juliana)

Pred časom (Planinski Vestnik 1974, 151) smo poročali o objavi odlomkov iz neobjavljenih spominov Alberta Bois de Chesna, ki so izšli v prevodu in redakciji Rinalda Derossija v tržaški reviji »La Porta Orientale«. Ti spomini so sedaj v celoti izšli v samostojni izdaji tržaškega založnika M. Bolaffia pod naslovom »Il giardino tra i monti (Juliana)« (Vrt med gorami — Juliana). Knjiga je bila natiskana poleti leta 1977, uredil jo je isti Derossi, opremljena je z ilustracijami in šteje okoli 90 strani; naslov knjigi je določil urednik. A. Bois de Chesne (1871—1953) je pač najbolj poznan kot utemeljitelj botaničnega vrta v Trenti. Njegovi posthumno objavljeni spomini in zapiski govore prav o njegovih botaničnih prizadevanjih, lovstvu in planinstvu, kar je bilo najtesneje povezano z drugovanjem z dr. Kugyjem ter obiski Julijskih Alp in seveda Trente. De Chesnovi spomini niso sintetično pripovedovanje od otroških let pa vse tja do zadnjih let pred smrtjo. Elementi takega pripovedovanja so seveda tva, a jih pisec prekinja z vložki, ki se mu zde tematsko važnejši. Urednik izdaje je na uvodnem mestu pripravil spremni tekst, ki je bolj esejističen kot

pa biografsko napatilo. Izdaja potemtakem ni kritična, prevajalska in uredniška napatila in pojasnila ne dosežejo take ravni, kot smo je na primer že navajeni ob vsakokratnem prevodu ene od Kugyjevih knjig v slovenski jezik. O vsebini knjige pa ni mogoče skoraj več napisati od tistega, kar je »Planinski Vestnik« že poročal (cit. zgoraj), saj so v sedanjo knjižno izdajo vključeni nekateri manj zanimivi spomini, potem ko je vse bistveno prinesla že objava v reviji. Naj pa le omenimo zadnje poglavje »Prijateljstvo«, ki je posvečeno Juliusu Kugyju. Njuno dolgoletno sodelovanje (De Chesne je bil 13 let mlajši) je potrdila zadnja Kugyjeva knjiga »Iz minulih dni«, posvečena je prav de Chesnu. Njenega izida pisec ni dočakal (umrl je 5. 2. 1944, knjiga pa je izšla 13. 4. 1944) zato pa je ob zadnjem srečanju prijatelju zaupal: »Zaupam ti nalogo, da pozdraviš mojo knjigo.« Poltretje leto pred tem mu je Kugy zadnjič poslal pozdrave iz Trente, kjer je bival v juliju leta 1941. Kugyjev tedanji »na svidenje v Trenti« pa se ni uresničil; starost in vojne razmere so prekinile prijateljema in ljubiteljema Trente, da bi se lahko še kdaj sem napatila. Težko življenje Trente, za katero je bila tako značilna navzočnost dr. Kugyja in A. Bois de Chesna, se je s tem

končalo. Končalo se je tudi zelo pomembno poglavje iz zgodovine trentarskega planinstva.

Knjiga je opremljena z reprodukcijami gorskega cvetja slikarja M. Sivinja ter J. Havlička, z motivi iz Trente.

B. Marušič

LIKOVNA RAZSTAVA V TRBOVLJAH

Planinsko društvo Trbovlje je organiziralo skupno z likovno sekcijo RELIK Svobode-Center v Trbovljah desetdnevno likovno razstavo umetniških del, ki so jih ustvarili udeleženci — slikarji v letošnji VII. slikarski koloniji na Vršiču. To kolonijo že vrsto let organizira v Tičarjevem domu na Vršiču PD Jesenice.

Najprej je bila razstava teh del v Kranjski gori, nato pa je bila v celoti prenesena v Trbovlje. Dne 11. oktobra je bila razstava odprta v likovni galeriji Delavski dom v Trbovljah ob navzočnosti številnih planincev, likovnikov in predstavnikov javnega in družbenega življenja pa tudi drugih občanov. Uvodne besede k razstavi je imel T. Lenarčič, razstavo pa je odprl predsednik PD Trbovlje Tone Sterniša. Razstava je bila odprta do vključno 20. oktobra t. l. in sicer vsak dan v popoldanskih in večernih urah. Nosila je naziv: Naš planinski svet.

Svoja dela v akvarelu in olju, vseh je bilo 35, so razstavljali naslednji slikarji: Peter Adamič, Janez Ambrožič, Branko Čušin, Nika Hafner, Janko Korošec, Helca Krasnik, France Kreuzer, Pavel Lužnik, Tine Markež, Dolfe Pen, Tomaž Perko, Marjan Pliberšek, Ernest Špiler, Tone Tomazin, Jože Trpin in Tomaž Železnik. Med udeleženci sta bila tokrat prvič tudi dva člana trboveljskega Relika Helca Krasnik in Ernest Špiler.

Razstavo si je ogledalo veliko število občanov, predvsem pohvalno pa je, da se je je ogledalo veliko število učencev osnovnih šol in dijakov srednjih šol iz Trbovelj. Čudovit je gorski svet, naj si bo v naravi ali pa upodobljen v olju ali drugih tehnikah.

Razstava v Trbovljah je potekala v znamenju 65-letnice obstoja PD Trbovlje.

Otvoritve razstave se je 11. oktobra t. l. udeležila tudi skupina jeseniških planincev pod vodstvom Jakca Čopa.

T. L.

NAŠE JAME, 18 (1976). Izdaja Jamarska zveza Slovenije. Strani 116. Ljubljana, 1977

Žal naša tako rekoč edina Jugoslovanska speleološka revija (če izvzamemo zagrebškega Speleologa, ki je še bolj nereden) zopet zamuja skoraj celo leto. Kot vse revije, se tudi ta bori s finančnimi težavami

Likovna razstava v Trbovljah

in naraščajočimi stroški tiska. Doslej je uredništvu in glavnemu uredniku dr. Radu Gospodariču uspelo vso zapreko uspešno prebroditi in vsako leto je bila pred nami lepo opremljena in na dobrem papirju tiskana revija z vrsto zanimivih člankov.

Vsebina se deli, kot običajno, v tri dele: Med razpravami je večina predavanj, ki so bila na sporedu 9. zborovanja slovenskih jamarjev in raziskovalcev krasa, junija 1976 v Preboldu:

Srečko Kvas je podal pregled osamljenega krasa v Savinjski dolini, klubski kolega D. Naraglav pa zgodovinski pregled raziskav tega območja. D. Novak je podrobneje preiskal vodne razmere v zaledju turistične jame Pekel. O podzemeljskih poljih v osamljenem krasu Posavskega hribovja je pisal J. Bole; T. Novak in Nace Sivec, pa sta preiskala živi svet v pegmatitnih jamah pri Ravnah.

V nadaljevanju sledi 3. nadaljevanje pregleda dela na Osnovni speleološki karti Slovenije. To nadaljevanje obravnava Dolensko in del Notranjske. F. Šušteršič podaja metodiko preračunavanja jamskih poligonov z žepnim računalnikom.

Rajko Pavlovec povzema, kaj je pisal sredi preteklega stoletja o našem krasu in kraških pojavih geolog A. C. Morlot. Obiskal je Istro in sosednja področja ter se spuščal tudi v pojasnjevanje nastanka kraških pojavov.

Mate Zekan iz Splita piše o arheološki vsebini jame Katunište pri Klisu.

V drugem delu revije nahajamo med Poročili krajše prispevke, med njimi je najbolj zanimivo poročilo o raziskovanju Male Boke, jame pri Slapu Boka pri Bovcu. Na 41 ekskurzijah so jamarji prodrli 1355 m daleč v masiv Kanina, jame pa še ni konec.

Vhod v jamo leži precej nižje od vhoda v jamo pri slapu Boka, iz jame pa občasno priteka tudi voda.

Slede organizacijska poročila, poročilo predsednika na občnem zboru; poročilo o sedmem kongresu speleologov Jugoslavije v Herceg Novem, 1976; poročilo o tretjem mednarodnem simpoziju o sledenju podzemeljskih voda ter vest o obisku pri sovjetskih speleologih.

Na koncu sledijo knjižna poročila in ocene. Ne smemo pa mimo uvodnega nekrologa dr. A. Šerka. Od njegove nesrečne smrti bo minilo prihodnje leto trideset let. Z obsežno analizo njegovega dela na krasu se mu je revija skušala primerno oddolžiti.

V vsebinskem pregledu zadnjih letnikov opazujemo usmeritev v znanstveno sfero krasoslovja in manj v tehnično jamarstvo, čemur pa se uredništvo zaradi podpore s strani RSS ni moglo izogniti. Praktični jamarji, ki jih bolj zanimajo problemi jamarstva s tehnične strani, v reviji lahko marsikaj pogrešajo. Naročniki, ki jih revija

zbira predvsem iz vrst jamarjev, ki so organizirani v 27 jamarških društvih širom po Sloveniji, pa bodo v nadaljnih letnikih zahtevali zase nekaj več. Uredniški odbor bo, upamo, tudi ta oreh zlahka strl.

D. Novak

LUCIEN DEVIES NE BO VEČ PISAL KRONIKE

V »La Montagne et Alpinisme« 1977/1 je sicer odprta zelo znana, zelo ugledna in dragocena rubrika »Alpinistična kronika«, vendar o njej ni duha ne sluha, pač pa novo uredništvo sporoča: »Lucien Devies se je v resnici odločil, da ne bo več sodeloval v naši reviji. Ker ne želi, da bi obravnavali vzroke njegove odločitve — vemo pa, kdo stoji za tem, se pač moramo s tem sprijazniti. Resnično obžalujemo, ker ne bo več sodeloval, saj dobro vemo, da je zaradi njegovega dela in njegovih pobud revija »La Montagne et Alpinisme« dosegla mednarodno veljavo, priznano po vsem svetu.«

Nova redakcija je namignila, da se je Devies za odstop odločil pod pritiskom nekoga iz CAF. V čast Deviesu je na tej strani namesto rubrike celostranska slika vzhodne stene Monte Rosa, torej Punta Gnifetti (560 m), kjer poteka smer Devies-Lagarde, ki sta jo plezala Devies in Lagarde 17. jul. 1931. Lahko rečemo, da je Deviesova rubrika tudi pri nas uživala popolno zaupanje in da je Devies rad uvrščal v svoje lapidarne zapise tudi uspehe naših povojnih navez, poznal pa je tudi naše predvojne plezalske dosežke in imel z nami osebne stike. Na zadnji skupščini FFM (Fédération Française de la Montagne) je bil Devies izvoljen za častnega predsednika.

V tej številki je mesto alpinistične kronike zasedla problematika varstva narave: Rezervati v Južnih Alpah in problematika doline Névaches. O tej izčrpno piše Jean Bocognano, ki je pred nekaj leti prišel na vodstveno mesto v CAF in pri njegovem glasilu.

Nova je rubrika »Pisma bralcev« in »Bibliografija«, ki v tej številki objavlja predvsem literaturo o naravnih parkih, domačo in tujo. Nova je tudi rubrika »Oprema in tehnika«. V tej številki je obširen zapis o lavinskih detektorjih, med katerimi je naštet tudi »Lawinenspecht« (YU). Članek pa obravnava predvsem švicarski »Autophon« in avstrijski »Pieps«.

T. O.

HERBERT TICHY — ŠE PIŠE

Dr. Herbert Tichy je bil pred 20 leti v prvem planu svetovnega popotništva pa tudi himalaizma. Njegov osemtisočak Čo-Oju mu je sekal pot med najimnitnejše

zastopnike himalaistov, avanturistov in literatov. O sebi je sicer rad izjavljal, da ni alpinist. »Čeprav so me hribi vedno mikali, zame niso bili abstraktni cilji, na katerih lahko izkažem svoje tehnično znanje in telesno zmogljivost, temveč so bili le deli tistega velikega sveta, v katerem sem se tako dobro počutil. Rad sem imel vrhove kakor ljudi, kot enakovredne dele neke večje celote.« Leta 1976 je izdal spet planinsko knjigo z naslovom »Na daljnih vrhovih — avantura na Strehi sveta« (320 strani, 67 slik, od teh 37 v barvah). Izšla je istočasno v Švici, Nemčiji in Avstriji. V knjigi je pravzaprav vse, kar smo o Tichyju pred 20 leti radi pisali. Kako se je preoblekel v romarja, da je lahko prišel na sveto goro Kaillas, kako je bilo na Čo-Oju leta 1954, na najmanjši ekspediciji, na kateri je stopil prvi na peti osemtisočak, v istem letu, ko so prišli Italijani na K₂. Imel je le dva spremljevalca, Jöchlerja in Heubergerja, le malo šerp, zelo malo opreme in tako dalje — vse to je Tichy mojstrsko predelal, dopolnil ali skrajšal in že je postal avtor zelo dobre planinske knjige. Napisal jih je 16, zraven še 6 mladinskih in en roman. Dve je država odlikovala kot zgledni mladinski knjigi. Tichy je postal svetovni pojem z vzponom na — Čo Oju, a še bolj kot literat. Njegove knjige so prevedene v 15 jezikov. Eno smo prevedli tudi v naš jezik: (»Himalaja«, 1972, prev. T. O.).

NAJLEPŠA KNJIGA O NANGA PARBATU

Anders Bolinder, ugleden planinski avtor, je v »Der Bergsteiger« 1977/6 zapisal o knjigi »Nanga Parbat«, ki sta jo izdala Arno Puskaš in Ivan Urbančič v Bratislavi 1974, »najlepšo in najboljšo foto-knjigo o Nanga Parbatu«. To je izredno priznanje avtorjema, pa tudi uspešni slovaški ekspediciji na Nanga Parbat leta 1971. Slovaški Nanga Parbat je bil 5. vzpon na Nanga Parbat, bil pa je indirektno posthumna počastitev Hermanna Buhla. Slovaki so bili dobro organizirani, niso podcenjevali gore, imeli so tudi dobro vreme — ravno pravi čas — in tako je 9 mož prišlo na Srebrno sedlo, najvišji tabor so imeli na 7600 m, na en sam dan (11. julija 1971) sta prišla dva moža na vrh, tretji je počakal na Rami (8072 m), trije nadaljni so prišli na sovrh (7912 m), vsi drugi pa Srebrni rob (7530 m). Iz Srebrnega sedla dotlej še ni bilo posnetkov. Slovaki pa so prav tu posneli zelo veliko lepih slik: Srebrno planoto, sedlo Diamir, škrbino Bazhin, sovrh, Ramo, glavni vrh, vse so imeli lepo posneto in so tako poslivali samotni vzpon Hermanna Buhla. Tudi sestop je bil brez napak. Knjiga ima čudovite barvne posnetke, geografske skice in povzetke v nemškem in angleškem jeziku. »Česar Nemci in Avstrijci niso zmogli, so opravili Slovaki: Nedvomno sijajna planinska knjiga visoke kvalitete.«

T. O.

NOVA SAMIVELOVA KNJIGA

Samivel je že tretje desetletje »pojem« francoskega planinskega leposlovja. Leta 1976 je izdal knjigo »Začudeno oko«, nekaj povzetek in seštevek vsega, kar je Samivel v naravi — velikem prizorišču — videl in doživel. Ugotavlja, da je narava neizčrpen rezervoar »estetskega zadoščenja«, ki človeku omogoča, da se povzpne na najvišji nivo svoje zavesti. »Spoznal sem,« piše Samivel, »da sem v nekaj sekundah dosegel izvirne čiste lepote, ki so neločljivi od občutka kozmične združitve z osnovno lepoto«. Ob tej osnovni lepoti Samivel modruje o veselju nad svetom in ugotavlja, da pot v gore odpira »vrata do spoznanja sveta«. Poročevalci pravijo, da je Samivel s knjigo dosegel svoj vrh, da pa je težka, vsa prepletena in prežeta s filozofijo.

Preprostejša je knjiga »Osvajanje nemo-gočega sveta«, ki jo je 1976 izdal Yannick Seigneur, o čigar uspehih smo večkrat poročali. Naslov spominja na Terrayevo knjigo »Osvajanje nekoristnega sveta«.

T. O.

KNJIGA O SAHARI

Francoski planinski pisatelj Roger Frison-Roche, čigar eno delo je prevedeno tudi v slovenščino, je l. 1976 izdal knjigo »50 let Sahare« in to s soavtorjem: Znameniti fotograf Pierre Tairraz mu je knjigo opremil s fantastičnimi posnetki. Znani dolgoletni recenzent planinske literature Alain de Chatellus govori o knjigi v samih superlativih in avtorju le — čestita. (La Montagne 1977/2).

T. O.

SKRIVNOST IZVIROV

Tak naslov je dal Georges Sonnier, znan francoski planinski avtor svoji najnovejši knjigi. Eno poglavje je objavila revija »La Montagne et Alpinisme«. Sonnier pripoveduje, kako je po več letih spet prišel v St. Christophe in se tu spomnil svojih vzponov na la Meije, na les Bans, na Râteau, svojih prijateljev, — na »edinem vrtu v Saint-Cristophu, na pokopališču, ki je edino milo zavetje« v tej trdi gorski pokrajini. Ob grobovih razmišlja o človeških usodah, o gorah, o smislu življenja, o vrednosti alpinizma: »Resnična sreča je za človeka le, če vsak dan premaga kako težavo. Treba je uničiti navado in navajenost.«

Pravzaprav je v poglavju nakopičeno skoraj vse mozganje in modrovanje o smislu naporov v gorah, o vprašanju, zakaj je toliko ljudi očaranih od gora, Eno od njih je G. Sonnier zapisal na koncu vnaprej objavljenega poglavja: »Rad imam gore, ker človeka gradé, oblikujejo.«

T. O.

GUIDO TONELLA O PLANINSKEM FILMU

Guido Tonella, starosta planinskih žurnalistov, simpatični Zenevčan, ki ga doslej ni manjkalo na svetovnih planinskih srečanjih (UIAA, Trento), avtor ideje o »evropski navezi«, ni nič kaj navdušen nad filmi, ki se posnamejo v gorah. Takole pravi: »Marsikoga utegnejo ti filmi odbijati od planinstva in alpinizma. Malokateri je dober. Je pa tudi skrajno težko narediti dober planinski film. Nekoč je bila prava muka, ko smo morali člani trentske žirije v nekaj dneh gledati do 80 filmov. Zdaj so vendarle uvedli izbor za festival.« 74-letni Tonella je še vedno aktiven v UIAA, junija 1977 pa je še sodeloval pri glocknerskem smuškem teku.

T. O.

RUDOLF ROTHER

Šef te znane planinske založbe je januarja 1977 praznoval svojo 50-letnico. 90 gostov je na njegovem domu proslavilo ta dogodek, večji del znani alpinisti. Pismeno mu je čestital stari Luis Trenker. Navzoč je bil tudi 65-letni dr. Franz Grassler, urednik Rotherjeve založbe in znan planinski avtor, ki smo ga v tej rubriki v letih 1950 do 1965 večkrat omenili.

T. O.

ALFRED V. MARTIN — 95-LETNIK

Profesor dr. Alfred v. Martin je 24. julija 1977 dopolnil 95 let. Kot planinec in alpinist se je uveljavljal od leta 1900 do 1964. V svoj dnevnik si je v tem času zapisal vzpone na 72 štiritisočakov, med njimi več prvih vzponov in prvih smučarskih vzponov. V Alpah je bil manj znan, najpomembnejše uspehe je dosegel v Tatrah, kjer se je uveljavil kot alpinist in smučar. Je zadnji živeči človek, ki je prvi stopil pozimi na Mieguszowiecki Szczyt, Kežmarsky štít in druge tamkajšnje vrhove, na nekatere v družbi G. O. Dyhrenfurta, s katerim ga je družilo planinsko prijateljstvo. Ob 95-letnici ga je za častnega člana imenovala zveza poljskih alpinističnih klubov in istočasno tudi Klub Wysokogorski.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

KANADA IMA ŠESTTISOČAKA

Mt. Logan v narodnem parku Kluane v Yukonu so nanovo izmerili in namerili le 5951 m. L. 1918 so gori prisodili 6050 m. Mt. Logan je bil s tem edini šesttisočak v Kanadi in drugi najvišji vrh v Severni Ameriki. Mt. Logan je blizu Aljaske, nacionalni park Kluane so ustanovili leta 1972. Gora je zelo težko dostopna, na slabem glasu je posebno njeno slabo vreme. Tu se spopadajo vlažne zračne mase Pacifika z mrzlimi zračnimi tokovi Arktike, to pa povzroča nenadne spremembe vremena z neznanskimi viharji.

T. O.

CAAI NI VEČ ZOPER ŽENSKÉ ČLANE

Marca 1977 je CAAI (Club Alpino Accademico Italiano), elitni italijanski alpinistični klub s 60 glasovi (zoper 12) preklical dozdaj veljavno prepoved, po kateri ženske alpinistke niso mogle biti članice CAAI. Leta 1966 je 87 članov glasovalo za sprejem dveh slovitih plezalk (Bianco di Beaco in Silvia Metzeltin). V 10 letih se je torej marsikaj spremenilo. Zoper ženske člane je zdaj samo še SAC (CAS, švicarski alpski klub), vendar je tudi tu »voda že udrla«.

kajti ženevska sekcija je l. 1975 sprejela med svoje častne člane znamenito Loulou Boulaz in ne dosti manj znano Yvette Vaucher, obe veliki alpinistki.

T. O.

DR. KARL HERRLIGKOFFER ŽE ZBIRA SREDSTVA ZA NEMŠKO EKSPEDICIJO NA EVEREST 1978

Metode niso samo zanimive in značilne, temveč tudi poučne. Kdor bo poklonil 100 DM, bo dobil 10 barvnih dia iz Nanga Parbata ali 3 črno-bele posnetke z Nanga Parbata, 24 × 30 ali 1 fotoposnetek Nanga Parbata 24 × 30 (na željo z avtogramom dr. Herrligkofferja) ali 1 knjigo o zgodovini Everesta s podpisi vseh članov nemško-francoske ekspedicije Everest 1978. Kdor bo vplačal 30 DM, bo prejel po želji pozdrav iz ekspedicije v Vzhodno Grönlandijo 1978 in razglednico od nemško-francoske ekspedicije na Everest 1978 (20 DM). Kdor bo za ekspedicijo Everest 1978 podaril nad 30 DM, se mu bo to odštelo od davčne obveznosti.

Dr. Herrligkoffer ima velike izkušnje v organizaciji ekspedicij. Če bi ne pričakoval odziva, bi najbrž ne razglašal take zbirke.

T. O.

Tudi Raduha ima svoj Lanež

Foto Zlatka Strgar

RAZVOJ PLANINSTVA TERJA, DA POGLEDAMO V BODOČNOST

Alpinizem in razne smuške športne discipline so že prestopile mejo najtežjega športa, tveganje postaja vedno večje. Alpe so postale za evropske razvite države še pomembnejši prostor za oddih, vedno bolj se jih polašča turizem in jih uporabljajo v najrazličnejših oblikah pri aktivnostih v prostem času, ki postaja za družbo vse bolj pomemben dejavnik.

Švicarska ustanova za raziskovanje Alp (SSAF v Zürichu izdaja bilten »Montes mundi Gore sveta, Po gorskem svetu) o teh stvareh razmišlja v št. 4/77. Avtor F. H. Schwarzenbach pravi: »Človek hrepeni po avanturi in doživetju v gorski naravi, zato odpira in komercializira že tudi gore zunaj Evrope. Ekspedicionizem je že postal stvar potovalnih agencij, tovarne opreme so že zavohale novo tržišče. Ponudba je pestra: Skupinska potovanja v Nepal, planinski safari na Kilimandžaro, smučarja v Rocky Mountains, helikopterski lift »gor in dol«, brodarjenje po karakorumskih divjih vodah in še to in ono, o čemer pred desetletjem nismo niti sanjali. Arktični in antarktični svet raziskujejo specialisti, dovršeno opremljeni, oskrbovani in povezani s svetom z najmodernejšimi zvezami in transportom.

Kaj naj v teh razmerah počne SSAF (Schweizeische Stiftung für Alpine Forschungen)? Schwarzenberg odgovarja: Nekdanja dejavnost naše ustanove že davno pripada zgodovini. Če gore, ledeniki in snežišča postajajo objekti prostega časa in mrgolišča za milijone dopustnikov, potem se planinstvo začne razvijati v množičnost in zahteva spremembe, ki so v skladu z zakonitostmi družbenega gospodarstva. S tega vidika je treba gledati na suho vprašanje o smislu in nalogah planinskih institucij zdaj in v prihodnje.

SSAF je v teh razmerah za začetek zelo omejila svojo dejavnost in v sodelovanju z drugimi založbami oblikovala nov književni program pod naslovom »Montes mundi«. Brez hrušča so izbrali naloge, ki so videti koristne in smiselne v teh novih razmerah. Ustanova razmišlja, da bi vzpostavila »banko podatkov«, dokumentacijsko ustanovo o svetovni dejavnosti v gorah.

Res je vprašanje, če bo to zmogla ta stara, ugledna švicarska ustanova. Če listamo po publikacijah American Alpine Cluba, bi lahko rekli, da taka banka podatkov v neki obliki že deluje. (American Alpine Journal 1977/1 je objavil zapis Fr. Savenca o naši ekspediciji na Trisul). Sodeč po gradivu, po direkciji, redakciji in organiziranosti tega spremljevalca sodobnega dogajanja v gorah na našem planetu si težko predstavljamo konkurenco.

T. O.

TEŽKO SE JE ODLOČITI PRI NAKUPU OPREME

Na primer Francozom, ki jim samo ena firma ponuja 19 cepinov različnih znamk. Firma ima mikaven naziv »Pri starem taborniku« Au vieu campeur, sedež ima na Rue des Ecoles v Parizu. Zdaj ni več zanimiv samo »Charlet« — pravzaprav se je tudi ta prelevil v »Ice Six Charlet« in Gabarou Charlet in Super conta z Charlet, nastopa tudi »R. Desmaison 7500 Laprade«, »Devouassoux Interalp«, »Mk 2 Simond«, »W. Cecchinell Simond«, torej imena plezalskih asov, ki so se uveljavili 30, 40 let za Charletom. Poleg francoskih znamk pa alpinist lahko izbira znamke, ki so krščena z imeni gorskih vrhov ali kako drugače: Jungfrau Interalp, Annapurna Interalp, Huandoy Laprade, Mac Kinley Laprade, Super Huandoy Laprade, Sentinelle Rouge Interalp, Metallic 720 Simond, Fieberglass Interalp in celo Titanium Inter. — Skratka, klasični cepin, ki se je rodil med prvo svetovno vojno in prva leta po njej, je danes izpopolnjen, obenem pa predmet podivjane komercializacije ali pa — prirejene sodobnemu človeku, ki se je te vrste ponudbe že navadil in bi mu brez nje najbrž nekaj manjkalo. Ne dosti manj znamk si je trgovina, »ki živi od prostega časa«, pribavila za kladivo. Že res, kladivo je kladivo, toda v ceni je razpon od 44 fr. do 163. Najcenejši je Lavaredo Alp, najdražji pa Multiclimp 4 lames (pri cepinih je razpon v ceni od 146 fr. (Cougouard Simond) do 639 fr. (Titanium Inter).

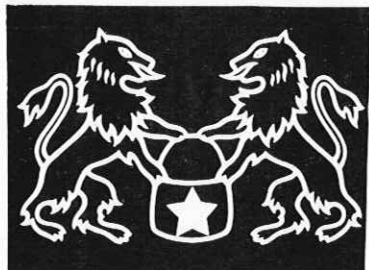
Prav tako je pri derezah, vponkah, vrveh in pomožnih vrveh, klinih in cepinih na kladivo, za katere se je v Sloveniji (in po drugih naših republikah) neiztrebljivo prijel nemški naziv bajla. (Francozi mu pravijo kladivo — cepin). Najbolj pestra ponudba je pri dvojnih vrveh in čevljih. Pri slednjih se cene razpenjajo od 136 do 302 fr.

Komercializacija teh stvari, ki jih človek rabi pri izrabi prostega časa, je seveda nujna. Procent od celotne proizvodnje je bil že pred nekaj leti zelo velik, strokovnjaki pa ugotavljajo, da bo še narasel, ker je tudi prostega časa več.

Močno se je v trgovini uveljavila reklama po načelu: »Kdor ima izkušnje, dobro sve-tuje.« Vedno več je alpinistov, ki nastopajo v reklami s sliko in besedo.

T. O.

EMO

C E L J E

TELEFON: 063 / 39-21, TELEX: 0335-12

Izdelujemo in dobavljamo:

- Frite z dodatki za izdelavo emajlov
- Emajlirano, pocinkano, ALU in teflonizirano posodo
- Kopalne kadi
- Pomivalne omarice
- Sobne peči na trda goriva in plin
- Električne radiatorje
- Infra peči
- Kotle za centralno in etažno ogrevanje
- Trika in emoterm radiatorje
- Odpreske za kolesa, motorna vozila in rudarstvo
- Vse vrste orodij za serijsko proizvodnjo
- Opravljamu usluge emajliranja, pocinkanja in predelave pločevine

beton - zasavje
gradbeno industrijsko
podjetje zagorje ob savi

TOZD operativa
zasavje, trbovlje
savinjska 9

Telefon: h. c. 822 055 — Nabava 621 285
Žiro račun pri SDK Trbovlje
52700-601-10201

GIP BETON — ZASAVJE, TOZD operativa Zasavje Trbovlje, TRBOVLJE, Savinjska cesta 9, opravlja naslednje dejavnosti:

- gradbena dela visokih, nizkih, podzemnih, nadzemnih in drugih specialnih gradenj, vključno tesarska, mizarska, vodno in elektroinstalacijska dela, centralno kurjavo, ključavničarske in avtomehanične usluge, brušenje izdelkov iz naravnega in umetnega kamna ter pleskarska dela;
- prevozne usluge z avtomobili in usluge z gradbenimi stroji pravnim in fizičnim osebam;
- prodaja mivko;
- pripravlja topla in mrzla jedila, toči brezalkoholne pijače, prodaja tobak in tobačne izdelke v obratih družbene prehrane;
- pripravlja topla in mrzla jedila, toči brezalkoholne in alkoholne pijače, prodaja tobačne izdelke v počitniškem domu na Barbatu — RAB.

SIJAJ

HRASTNIK

tovarna lestencev
in galvanika priporoča
svoje lestence za opremo
planinskih objektov

Za prospekte in ponudbe
se obrnite direktno na
»SIJAJ« Hrastnik,
61430 Hrastnik

STEKLARNA HRASTNIK

HRASTNIK

priporoča svoje izdelke
za gostinstvo in vse
planinske domove

Obračajte se direktno
na naslov ali na podjetje
STEKLO V Ljubljani
ter druge grosiste

KONUS
KONUS
KONUS

KONUS — SLOVENSKE KONJICE

proizvaja vse vrste usnja,
usnjeno in krzveno konfekcijo,
copate, umetno usnje CELTEX in KONIT,
opetnice, strojne dele iz plastike KOTERM,
filtre, talne obloge Koson,
strojno jermenje EXTREMULTUS

tiskarna
jože moškrič
61000 ljubljana, kajuhova 55

snap
out

oddelek za sodobno pisarniško poslovanje
izdeluje kopirne obrazce SNAP-OUT,
ki zagotavljajo boljšo organizacijo
poslovanja v uradih, bankah,
zavarovalnicah, uslužnostnih
podjetjih, industriji, trgovini,
bolnišnicah, prevozništvu in drugod

tiskarna
tisk vseh vrst tiskovin, katalogov,
časopisov, revij in knjig

klišarna
izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih
klišejev

knjigoveznica
vezava preprostih in luksuzno
opremljenih del

štampljarna
izdelava vseh vrst žigov, pečatov
in knjigoveških črk